

MÁR NEM HÁBORÚ, DE MÉG NEM BÉKE

Iratok a Rákóczi-szabadságharc végnapjainak történetéhez (1711. május–június)

Bánkúti Imre történészi munkásságában a legjelentősebb helyet a Rákóczi-szabadságharc töltötte be.¹ Ezen belül is kiemelten foglalkozott a szatmári béke történetével: e témában egy kismonográfia, egy dokumentumkötet, egy kortárs forrásmunka modern kiadása és több kisebb iratpublikáció fűződik a nevéhez.² A jeles szerző a pacifikáció tricentenáriumát sajnos már nem érthette meg, pedig alkotókedve és mondanivalója is lett volna. 2009 elején bekövetkezett halála előtt néhány évvel már említette, hogy tervei között szerepel egy *Már nem háború, de még nem béke* című írás, amely a jelképes majtényi fegyverletételtől Munkács várának kapitulációjáig tartó néhány hetet ölelte volna fel. Hagyatékában számos megkezdett munka mellett fellelhető egy letisztázott kézirat, amely éppen ennek az időszaknak a forrásanyagát tartalmazza. Ezt egy korábbi, megjelenés alatt lévő tanulmányomban részben már hasznosítottam,³ de a Bánkúti Imre iránt érzett szeretet és hála kötelez a teljes kézirat közreadására.

Maga a szerző is valószínűleg az iratpublikációt tartotta volna fő feladatának, s ismerve lényegláttató tömörségét, valószínűleg csupán rövid bevezetőt illesztett volna közleménye elé. Jómagam – a begépelte szöveg⁴ gondozásán és az eredeti iratokkal történő összeolvasásán túl – napjaink forrásközlési elveihez igazodva a korabeli írásmódot is modernizáltam, a jegyzeteket egységesítettem és szükség esetén továbbiakkal egészítettem ki. A Károlyi-levéltárból közreadott források esetén a régi, bonyolult jelzet helyett az új numerikus jelzetet közlöm, amellyel azok digitális fényképei is könnyen visszakereshetők.⁵

¹ Munkásságára lásd: Bánkúti Imre műveinek bibliográfiája (1948–2001). Összeállította: *Mészáros Kálmán*. In: Írott és tárgyi emlékeink kutatója. Emlékkönyv Bánkúti Imre 75. születésnapjára. Szerk. *Mészáros Kálmán*. Budapest, 2002. 335–343. o. és Ua. (2001–2007). *Hadtörténelmi Közlemények*, 120. (2007) 1393–1395. o.

² Ezeket lásd: A szatmári béke. (Sorsdöntő történelmi napok 6.) Budapest, 1981.; *Bánkúti: Dokumentumok...*; *Pulyai: Szatmári békeség*; *Bánkúti: Források Kassa 1710–1711. évi védelméhez*; Károlyi Sándor feljegyzése a béketárgyalások és békekötés elveiről (1711. január). *Történelmi Szemle*, 38. (1996) 2–3. sz. 315–319. o.; Károlyi Sándor két írása a Rákóczi-szabadságharcból (1706, 1711). In: A nyíregyházi Jósa András Múzeum Évkönyve, XXXIX–XL. 1997–1998. Főszerk. *Németh Péter*. Nyíregyháza, 1998. 203–211. o.; Károlyi Sándor telepítő pátense a katonáskodók számára, 1711. április 12. *Hadtörténelmi Közlemények*, 113. (2000) 2. sz. 477–482. o.

³ *Mészáros Kálmán: Akik legtöbbször kitarítottak – Munkács védői 1711-ben. Előadásként elhangzott 2011. március 24-én Beregszászon, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által „Rákócziinak dicső kora” címmel megrendezett konferencián.*

⁴ A kéziratot Tóth Andrea vitte számítógépre, segítségét ez úton is köszönöm.

⁵ Lásd: Acta Rákócziána – A Károlyi levéltár Rákóczi-kori iratai. Szerk. *Laczlavik György*. Készítették: *Avar Anton, Laczlavik György, Mészáros Kálmán*. A mustrakönyveket feldolgozta *Mészáros Kálmán*. Fotók: *Czikkelyné Nagy Erika*. Arcanum, 2011. (DVD)

Gondot fordítottam a titkosírással írt szövegrészek rejtjeleinek közlésére is. Technikai okokból nem szöveg közben adom meg a siffrózott rész titkos jegyeit és a föléjük írt korabeli megfejtést, hanem csak hegyes zárójelek közé ékeléssel jelzem a rejtjelezés tényét: <...>, s az adott levél után közlöm a számjegyeket és a nekik megfelelő betűket, szótagokat vagy szavakat. A számjegyeknél alkalmazott mellékjeleket igyekeztem hasonló nyomdai karakterekkel (aláhúzás, aposztróf: ', tilde: ~) visszaadni, vagy egyöntetűen helyettesíteni. Ha a levélbe ékelt siffrózott részek megfejtése után a teljes rejtjelkulcsra következtetni lehet, arra lábjegyzetben utalok. Elsősorban az motivált, hogy az esetleg később felbukkanó források megfejtetlen szövegrészeihez is hasznosítható adatokat közöljek.

A kéziratban Ebergényi László császári altábornagy 1711. május 17-i levele is szerepelt, amelyet még Bánkúti Imre életében kiadásra készítettem elő az eredetiről, s miután 2010-ben a nyomdát is elhagyta,⁶ újraközlése itt felesleges lett volna. Bánkúti Imre figyelmét – úgy tűnik – elkerülte továbbá, hogy Thaly Kálmán Bercsényi leveleskönyvének toldalékkaként kiadta az Ungvár 1711. évi védelmére és kapitulációjára vonatkozó forrásokat,⁷ amelyek Munkács kuruc védőtől, elsősorban Szent-Ivány Jánostól⁸ származtak. Ezeket a leveleket mostani közlésünkben nem hagytam el, egyrészt a 130 évvel korábbi kiadás régisége (illetve hiányossága), másrészt a levelezés koherens volta miatt, de mindenütt utalok a Thaly-féle szövegkiadásra is.

Az alább közölt 37 irat számos részadattal gazdagítja eddigi ismereteinket. Török András udvarmester vagy Galambos Ferenc levelei a határszélekre, majd lengyel földre menekült fejedelmi udvar és a kuruc főemberek gondjairól szólnak.⁹ Károlyi személyiségéről, emberségéről árulkodik az a gesztus, amellyel még a békekötés után is gondot fordított rá, hogy Rákóczi egyik szabadságharc alatti pénzügyletét az eredeti szándéknak megfelelően igazítsa el, s a fejedelem Bécsben élő gyermekeinek eljuttassa a nekik járó összeget.¹⁰ A szatmári békepontoknak a jobbágytisztok érdekét szolgáló kiegészítése sem maradt üres ígéret, Károlyi azonnal tíz volt kuruc főtisztet terjesztett fel nemesi címre.¹¹

Jól megragadhatóak a békekötés és az I. József halála utáni feszült várakozások, a politikai esélyek latolgatásaira például jellemző, hogy felvetődik Esterházy Pál nádor lehetséges közjogi szerepe az interregnum idején, de ezzel együtt az idős herceg halálhíre is felröppen.¹²

⁶ *Mészáros*: Bene regi... 130–136. o. – A forrásközlés általam alkalmazott elveinek bővebb kifejtését lásd uo. 17–20. o.

⁷ AR I/VIII. 442–448. o.

⁸ Szent-Ivány János családnévét a szakirodalom általában egyszerűbb alakban, *Szentiványiként* közli, korábban jómagam is ezt a változatot alkalmaztam munkáimban. A kuruc brigadéros személyével való behatóbb foglalkozás után döntöttem a családnév archaikusabb írásmódja mellett, amely egyrészt jobban megfelel a saját egykorú írásmódnak, másrészt pedig Benda Kálmán logikus alapelvét követve megegyezik a családnév XIX. században rögzült írásmódjával.

⁹ Lásd az 1., 3. és 31–32. sz. forrásokat.

¹⁰ Lásd Károlyi utasításának (2. sz.) 8. pontját a Bécsbe küldött Csajághy Jánoshoz és Pongrácz Györgyöz.

¹¹ Lásd uo. a 13. pontot.

¹² Lásd Szent-Ivány János brigadéros május 9-én és 14-én kelt leveleit (9. és 17. sz.) Rákóczihoz.

Néhány misszilis a volt „kuruc” és „labanc” párt egyes tagjainak kibéküléséről tudósít.¹³ A békés termelőmunka újraindításának nehézségeiről ad jellemző és igen részletes képet Koháry István egyik tisztviselőjének hosszú levele, valamint Pálffynek június 14-én a vármegyékhez intézett pátense, amelyet a borsodi és zempléni protokollumokból közlünk.¹⁴

A legtöbbet Huszt, Ungvár és főként Munkács várának utolsó heteiről tudhatjuk meg. Jól nyomon követhető, ahogyan Munkács védői előbb állhatatosan tolmácsolják Rákóczi közjogi álláspontját a király halála utáni új helyzetben, majd egyre fogyatkozó reményekkel kísérelnek meg semlegességre jutni a hajthatatlan Pálffyval. Eközben az őrségen belül is villongások vannak, a katonák egy része nem bízik parancsnokaiban, és rossz szemmel nézik Károlyi családjának kibocsátását, amely pedig a fejedelem jóváhagyásával történt. Végül belátják helyzetük reménytelenségét, és határoznak a kapitulációról. Rákóczihoz írt utolsó leveleik szerint Zay András és Szent-Ivány János még a kapituláció előkészületei alatt is az emigrációba vonulást fontolgatták,¹⁵ a most közölt források már nem követik nyomon az újabb fejleményeket, amelyek hatása alatt ők is elfogadták a békességet, és a bujdosás helyett a maradást választották.

1.

Kanora, 1711. május 1.

*Török András II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek: Ráday Pál ideérkezett, a békekötés hírei.
Charrière regimentje Máramaros szélén van, de rövidesen nem lesz ellátása.
A Nemes Compánia egy része is idejött. Várja Rákóczi utasításait.*

Eredeti. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Kanora,¹⁶ 1. Maji 1711.

Felséges Fejedelem!

Ráday Pál Uram megtérvén, erre vette útját,¹⁷ s jelentette hazánkban forgó dolgokat, az kik Felséged absentiájában hogy megestek, lehet mindnyájunknak holtig való keserűségünkre, az mint ő kegyelme referálja. Mindazáltal Isten Felségedet közelítvén, még mind[en]ek] jóra fordulhatnak. Én már rebus sic stantibus, magamnak az udvarral együtt securitást itten nem ígérhetek. Az Sarir¹⁸ regimentje is Máramaros széliben vagyon, Lengyel Ország felé; de az is az emberek elszaladása miatt, nem hiszem, egy hétig is subsistálhasson. Én, ha odamegyek is, nem subsistálhatok

¹³ Lásd például Károlyi május 5-i levelét (7. sz.) anyósának mindvégig királypárti bátyjához, Koháry Istvánhoz.

¹⁴ Lásd a 19. és 37. sz. forrásokat. (A kéziratban az utóbbi a Borsod vm.-i jegyzőkönyvből származott, de a vége hiányos volt, Bánkúti Imre talán még kézzel másolta le miskolci kutatásai során, és időközben elkallódott az utolsó lap, legalábbis erre vall, hogy a legépelt tisztázatban csak hozzátételeges és még így is hibás, május végi dátummal szerepelt. A hiányosságot Oláh Tamás jóvoltából pótolhattam, aki nem csak a borsodi, hanem a zempléni jegyzőkönyvi bejegyzés teljes másolatát is megküldte számomra.)

¹⁵ Lásd a 36–37. sz. leveleket.

¹⁶ Kanora (Bereg vm.), ma Kanora/Канора (Ukrajna).

¹⁷ Ráday Pálnak a szatmári béketárgyalásokon való részvételére lásd *Benda Kálmán*: Ráday Pál és a szatmári béke. In: Ráday Pál 1677–1733. Előadások és tanulmányok születésének 300. évfordulójára. Szerk. *Esze Tamás*. Budapest, 1980. ([Borítócím:] Ráday Pál emlékkönyv.) 43–54. o.; valamint *Bánkúti*: Dokumentumok... passim.

¹⁸ Jean-Jaques Charrière, francia ezereskapitány a konföderáció hadseregében.

hasonlóképpen; hanem örömet Felséged kegyelmes parancsolatja nélkül sem egy, sem másfele nem indúlnék, de ha periculumot látok, ennehányad magammal, az kikkel már maradtam, bemegek Sztribe.¹⁹ Az Nemes Companiának egy része Mikó²⁰ Urammal ideérkezett, az többi Haller²¹ Urammal elmaradott. Mikó Uramék iránt is mit méltóztatik Felséged kegyelmessen parancsolni, alázatossan elvárom. Már ő kegyelméket el nem hagyom, akarmely felé essék fordulásom, együtt fogok lennem. Csak nagy alázatossan kérem Felségedet, méltóztatásék parancsolatját admaturálni, hogy ne vétsék Felséged kegyelmes dispositiói ellen, ajánlván magamat Felséged kegyelmességébe, maradok

Alázatos szolgálója,
Török András²² m. p.

2.

Nagykároly, 1711. május 2.

Károlyi Sándor instrukciója a Bécsbe, az udvarhoz küldött Csajághy Jánosnak és Pongrácz Györgynek. Hozzácsatolva egy memoriale, amely a küldöttek Debrecenben, útközben való teendőit tartalmazza.

Eredeti, csak az aláírás saját kezű. MOL P 396. 1. Ser. V. №. 11 539 és 11 541. Megvan az instrukció dátum nélküli, de teljesen egyező szövegű fogalmazata is, végig Károlyi írásával: Uo. №. 11 540.

Instructio

pro Perillustri ac Generoso Domino Joanne Csajághy et Georgio Pongrácz²³

Előtte lévén kegyelmeiteknek Isten által kimunkálóztatott mindkét Haza lecsendesedésének békességére lerajzolt kívánatos és óhajtott punctumi, többre szükségem nem látom, hanem mivel annak eszközévé azon Isteni bölcsesség Méltóságos Generalis (titulus) Pálfi²⁴ Uramot ő Excellentiáját együtt Méltóságos Úr Carolus Locher²⁵ Urammal (titulus) állította elő, Kegyelmeitek először is nevezett Méltóságos Urakot consulálja, és általok lött dolgoknak manutentiójára és megerősítésére mindenkiben azoknak informatiójához szükséges recommendatiója mellett alkalmaztassa magát.

Isten szerencsésen vezérelvén felvött útjában Kegyelmeiteket, nevezett Méltóságos Urak tettségével ha megedgyez, azon légyen, hogy Felséges Királyunknál személy szerént való audientiaja lehessen, együtt vagy különössön, mint helyben hagyattatik.

Az holott is, mint Isten megtaníttja és tudni adja, Tekintetes Nemzetes Csajághy János Uram nevémmel és nem az egész Statusok nevével congratulálván az Felséges Királynak, köszöntse, és nevem alatt az egész Statusokat, Vitézlő rendet inducálja, s mindenkiben juxta puncta Pacis kegyelmességében ajánlja, s ha még nem confirmáltattak volna, azt nagy submissióval alázatossan sollicitálja.

¹⁹ Stryj (Lengyelország), ma Strij/Стрий (Ukrajna).

²⁰ Haller Gábor báró, a Nemes Compánia főstrázsamestere, 1711-től Károlyi Sándor veje.

²¹ Mikó Ádám, a Nemes Compánia strázsamestere.

²² Szendrői Török András, 1711. februártól udvarmester. Emigrált, majd hazatért, Zsigmond fiát hagyva Rákóczi mellett. Búcsúlevele a fejedelemhez: Skole, 1711. szeptember 26. Kiadta *Hopp*: A Rákóczi-emigráció... 48–49. o.

²³ Csajághy János brigadéros és Pongrácz György, erdélyi udvari titkár.

²⁴ Gróf Pálffy János tábornagy, 1710 szeptemberétől a magyarországi császári hadak főparancsnoka, majd a felkelőkkel való tárgyalásra teljhatalommal felruházva.

²⁵ Karl Locher, a Haditanács tagja, 1711. február 18-tól Pálffy mellé rendelve.

Tekéntetes Nemzetes Pongrácz György Uram pedig, az egész Statusok nevével, kik Méltóságos²⁶ Rakoczi Herceg (titulus) adhaerensei voltak, hasonló köszöntést vívén végben, eleiben adatott őt punctumokra való kegyelmes választ és resolútiót hasonló alázatossággal elaboráljon.²⁷

Mindezekben kegyelmek Méltóságos két Úr opiniójával élvén, valakiket hasznosnak és szükségesnek ítélnék, ezeknek megerősítéséért udvarlani azokat ne praetereálja, hanem valamiben az két Nemes Hazának, ezen punctumok manutentiójában Kegyelmetek jóvára, hasznára Isten által megvilágosíttatik, annak követője legyen.

Fegyverkezésünk ideje alatt pedig az Felséges Udvarnál kétség kívül változások lehetnek, melyekben kegyelmek novitius lévén, szükséges, hogy Méltóságos Úr Locher Uram opiniójával ne csak éljen, hanem mindenekben informatióját kívánja is.

Ad interim pedig Generalis Graven²⁸ Uram lévén edgyütt kegyelmekkel, ő kegyelme assistentiájával kezdje, continuálja nevezett Méltóságos Úr Locher Uram érkezéséig.

De reliquo Isten legyen tanítója kegyelmeknek, az ki vőlt kezdője ezen szent dolgoknak. Datum Károly die 2^a Maji 1711.

Károlyi Sándor

[Hátlapján más írással:] 1711. 2^a Maji Instructio pro Joanne Csajági Hungarico et Georgio Pongrácz Transylvanico Ablegatis Viennam expeditis, uti bidem punctorum Pacificationis Szattmariensis confirmationem exoperentur, data per subscribentem Comitem Alexandrum Károlyi. Ad Acta Pacificationis.

Memoriale

Die 2. Maj Anno 1711. Károlybul megindulván délután három óra után, jöttünk éppen északai tizenkét óraker Debreczenbe.

1. Az mely punctumokat Pestről hozott vala legelsőben Tekintetes Nemzetes Komáromi György²⁹ Uram Pálfi Uramtul ő Excellentiájátul, azokat Méltóságos Károlyi Uramnak megküldeni, mert az Fejedelem elvitte magával, az melyet beadtak volt.

2. Az mely punctumokat Szathmárrul küldtem Pálfi Uramnak Komáromi Uram által s resolvált reájok, azokat is elküldeni Károlyban.

3. Locher Uram felmeneteléről tudossítani az Méltóságos Urat, úgy az Méltóságos Feldt Marschallusséról; Graven Uramérol.

4. [Nincs, tollhibából kimaradt.]

5. Méltóságos Groff Eszterhás Dániel³⁰ Urammal szólni, s köszönteni ő Nagyságát.

6. Mindenekben Méltóságos Feldt Marschalltól informatiót venni, mint kell alkalmaztatunk magunkat Bécsben, kiket kell udvarolni és praetereálni.

7. Tekintetes Komáromi György Uramtul pénzt kérni elegendőt, s azért quietálni.

²⁶ Rákócziak ez a címe Károlyi saját kezű fogalmazványából hiányzik, és a letisztázott eredetiben is csak az utólag beszúrt *M.* kezdőbetű szerepel. (Ez az egyetlen érdemi eltérés a két példány között.)

²⁷ A két küldött a pestis elleni vesztégyár miatt csak késve ért Bécsbe, ahol 1711. június 15-én nyilvánosan fogadta őket a régens királyné. Ez azonban csak formális aktus volt.

²⁸ Ludwig Graven (Gräven) vezérőrnagy, a béketárgyalások egyik résztvevője, ő vitte Bécsbe az aláírt békeegyezményt úgyszólván lóhalálában: 1711. május 2-án indult Debrecenből és 6-án már az udvarban volt.

²⁹ Komáromi Csipkés György Bihar vármegyei alispán és Debrecen főbírája. Kiemelkedő szerepe volt a béketárgyalások lefolytatásában. Lásd: Debreczen és a szatmári béke. Adalékok Debreczennek a Rákóczi-szabadságharc korabeli történetéhez. Debreczen, 1903. [A Komáromi főbíró egykori házának falán elhelyezett emléktábla avatásának alkalmából készült kiadványban lásd Géresi Kálmán és Zoltai Lajos írásait.]

³⁰ Gróf Esterházy Dániel szenátor, altábornagy, Kassa parancsnoka, a várost 1711. április 26-án adta át a császáriaknak.

8. Pesti Comendant Lavemai³¹ Uramtul az só árrát, úgy mint florenos Rhenenses 3000 meg kell kérni, kit az Fejedelem fiainak kell vala Bétsben letenni, ha letették, producant quietantiam, ha nem tették, solvant. Lovas Mihály³² Also Nemedi Praedicator Uram tudja ezt, Rikita Mihály nevű pesti ember tartozott vele.

9. Az munkátsi leveleket³³ méltóságos Generalis Pálfi Uramnak megmutatni, s osztán az méltóságos Úrnak visszaküldeni Károlyban.

10. Mik mentek végben Károlyban eljövetele után az méltóságos Marschalknak, Dragul és Kereskényi³⁴ regimentjei exauctoratiói, és egyéb dolgok iránt relatiót tenni.

11. Budai Istvánné³⁵ Asszonyinak restituáltassék az jószága mindjárt, itt lévén velünk mind maga, s mind fia. Hasonlóképpen Szalai Pál³⁶ jószága is, annak is fia s árvái itt levén köztünk. Parancsolat kell ezekre.

12. Méltóságos Pálfi s Locher Urakkal Nagj Gábor³⁷ uram dolga iránt szóllani.

13. Az tisztek megnevesítettességéről armalissokat expediáltatni.³⁸ Kotsis János Zemplen vármegyei Keletsek³⁹ névű falubul Bernad Sigmond jobbágya. Szios Péter Zemplen vármegyei Kassa⁴⁰ névű falubul Jánosi Péter jobbágya. Item Toth János Kassa nevű falubul Bernad István jobbágya ex comitatu eodem. Nyuzo Mihálynak, Piko Demeternek, Balyika Lászlónak, Balintnak, Illyesnek, Cseplész Jánosnak armalist.⁴¹

³¹ Azonosítani nem tudtam. 1709-ben szerepel egy báró Levon nevű budai császári tisztviselő. Lásd: Pest-Pilis-Solt vármegye a Rákóczi-korban. Közreadja: *Bánkúti Imre*. Budapest, 1996. (Előmunkálatok Pest megye monográfiájához, 2.) II. 742. o.

³² Kecskeméti Lovas Mihály alsónemedi prédikátor. Személyére lásd: Kuruc vitézek folyamodványai. 1703–1710. Összeállította, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta: *Esze Tamás*. Budapest, 1955. 425. o.

³³ Valószínűleg a munkácsi őrségnek a szatmári békével kapcsolatos állásfoglalásáról van szó.

³⁴ Rácz Draguly ezerskapitány és Kereskényi László alezredes.

³⁵ Buday István tábornok röviddel előbb halt meg pestisben.

³⁶ Szalay Pál ezerskapitány.

³⁷ Nagy Gábor Károlyi Sándor hadsegéde volt. Az említett ugyról közelebbit nem tudok.

³⁸ Az érdemeket szerzett kuruc tisztek megnevesítését a szatmári béke 2. pontja tette lehetővé.

³⁹ Zemplénkelecsény (Zemplén vm.), ma Zemplínsky Klečenov, 1964 óta Zemplínska Nová Ves (Zemplénújfalú) része (Szlovákia). Kocsis János kelecsényi lakos 1704-ben Fejérpataky János ezredében szolgált. 1710–1711-ben már főhadnagy Somogyi Ferenc lovasezredében, az önkéntesekből álló század élén. Lásd *Mészáros Kálmán: Zemplén vármegye katonai összeírása 1704-ben*. In: *Zemplén népessége, települései. Tanulmányok Németh Gábor emlékére*. Szerk. Tamás Edit. Sárospatak, 1999. (A sárospataki Rákóczi Múzeum füzetei, 37.) 172. o. „Voluntier” főhadnagyságára a Somogyi Ferenc-féle ezredben: MOL P 396. 1. Ser. I. №. 8976. és Ser. IV. №. 11 356.

⁴⁰ Nyilván nem Kassáról van szó, amely nem Zemplénben, hanem Abaújban található, s egy szabad királyi várost bizonyosan nem neveznének *falunak*. Itt és alább is lehetséges a *Kassu* olvasat, vélhetően a Kelecsényhez közeli Kazsó (ma Kožuchov, Szlovákia) faluról van szó. – A két említett kuruc tisz, Szios (Szívós?) Péter és Tóth János személyéről nem tudunk közelebbit.

⁴¹ Nyúzó Mihály, Pikó Demeter és Cseplész János kuruc ezerskapitányok a békeokmányt is aláírták, s 1712-ben mindhárman armalist nyertek III. Károlytól. Balyika László szintén kuruc ezerskapitány volt, ám az ő és fivérei, Bálint és Illés megnevesítéséről nem tudunk.

3.

Skole, 1711. május 2.

Galambos Ferenc levele II. Rákóczi Ferencnek. A bizonytalan helyzet miatt átjött Lengyelországba. Panaszkodik áthozott borai megvámolása miatt.

Eredeti, a zárlaton lévő gyűrűspeccétnek már csak nyoma látható.

MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

[Külső címzés:] Felséges II. Rákóczi Ferenc, Római Szent Birodalombeli és Erdélyi s Magyar Országi Vezérlő Fejedelem etc. Nagy Jó Kegyelemes Uramnak ő Felségének alázatossan.

Felséges Fejedelem, nagy jó Kegyelmes Uram!

Az Úr Isten Felségedet, Nemzetünk ügye boldog végre kormányozása iránt felvett minden fáradságos munkáiban szerencsés előmenetellel, és édes Hazánk örömeire dicsősséges fejedelmi székiben való megerősítettéssel s hosszas országlással áldja meg, alázatossá szíve szerint kívánom! Nem várt reménységgel tapasztolván olyanoknak is az elmúlt napokban az ügytől elállásokat, az kiknek álhatatosságok felől majd nem is kételkedhetém vala, sokaknak pedig tántorgó voltokat, kétséges kimenetelre nem tartám bátoroságnak tovább iszkai⁴² szállásomon mulatoznom, hanem kevesen mellettem megmaradt cselédimmal, ide Szkolyára⁴³ béköltözém, kívánván illy elemetes⁴⁴ voltomban is, a' mellyben Isten nem csak naponként való erőtlenségekkel látogat atyiai tetszése szerint, hanem édes unokáimat is,⁴⁵ kikben világi sok rendbeli szomorúságim között is vigasztalódást találtam vala, szemeim elől elszededegeté, tiszta lelki ismerettel az Isten népének szidalmaztatását magamnak választanom mind addig, míg ő Szent Felsége vagy magához vétel által nyomorúságimnak végét szakasztja, vagy Felséged atyiai szorgalmatoskodását s munkáit megáldván, örömmel kísírhetem édes Hazánkban vissza Felségedet.

Ide már beszállván, remélhettem vala megpihenésemet, de az az melly kevés (szám szerint kilenc) hordó borocskáimat beszállítottam vala csupán csak asztali szükségemre, azoktól is szintén úgy, mint az kik innet másuvá kereskedésnek okáért szokták kiszállítani magok borait, valamelly Savael nevű zsidótól, a' ki embertelenül akarta pénzemre arendált pincémet is bepecsételni, nagy ízetlenkedéssel hányván-vetvén magát előttem, ezen szállásomon nem szűnik injuriáltatásom, olly fizetésbeli praetensiója iránt, az mineműt itt senki nem tartozik letenni, az mint mind az itt való több zsidók emlegetik, s mind egyebek is referálták előttem, valaki innen a' városbul borait ki nem viszi, mellyre nézve azon importunitására is, noha nem kevés injuriával, mindazonáltal, hogy mások is (kivált Felségedhez való hűségükben bujdosos magyarok közzül, a' kiknek hasonlóképpen vagyon itten magok asztalokra való borok) az én példámmal ily helytelen fizetésekre ne adigáltathassanak, suspendáltam, a mint hívják a' Krulovszki Mitót és Resposztpolititéét, s egyéb accessoriumit, megadván az harmincadosnak a' két-két ezüst tallérból álló szkladnyét, és a' Méltóságos Asszonyinak⁴⁶ is a' három-három timffet,⁴⁷ s arendátor számára praetendált egy-egy lengyel forintot. Felségedet Kegyelmes Uram ezekkel bizony örömetem nem terhelném, s kevésért magamat nem kívánnám ítéletben hoznom, de az mint feljebb íráim, másokon is azont fogják elkövetni ezen példámmal, mert

⁴² Iszka (Máramaros vm.), ma Izki/Ізки (Ukrajna).

⁴³ Skole (Lengyelország), ma Skole/Сколе (Ukrajna).

⁴⁴ Azaz: élemedett, előregegett.

⁴⁵ Galambos Ferencnek Gábor fiától és Bethlen Borbálától (Bethlen Miklós erdélyi főkancellár leányától) született unokáiról, Galambos Zsigmondról és Miklósról van szó, akik édesapjuk és édesanyjuk korai halála után nagyapjuk gyámsága alatt nevelkedtek, és a sárospataki református kollégiumban tanultak. Lásd *Mészáros Kálmán*: „Tanulmányok szorgalmatosan, mert én ennel tinéktek nagyobb kincset nem adhatok...” (Neveléstörténeti adalék a 18. sz. elejéről.) *Neveléstörténeti Tájékoztató*, 4. (1994) 1. sz. 5–7. o.

⁴⁶ Adam Mikołaj Sieniawski felesége, Helena Elżbieta Lubomirska hercegnő, a város földesura.

⁴⁷ Tymf = lengyel ezüstpénz, értéke 12 poltura.

úgy experiálom, csak elhúzzák helytelenül is a' kinn mint húzhatnak. Felséged atyai kegyelmességébe azért ajánlván magamat, kérem, vagy a' Méltóságos Asszony által (kevés szóval véghez vihettvén azt), vagy Spigel nevű lengyel úr által méltóztassék Felséged Savelt meginteni, és mind engemet, s mint több hívét is ezen állapotbeli helytelen fizetések alól kimenteni,⁴⁸ hogy bujdosásbeli keserűségeink között ne fosztassunk meg már azon kevés költségünktől is, a' mellyel magunkat kellettük táplálnunk. Az jó Isten szent oltalmába ajánlván Felségedet, maradok

Nagy Jó Kegyelmes Uramnak, Felségednek

alázatos igaz híve,
Galambos Ferenc⁴⁹ m. p

Szkolya 2. Maji 1711.

4.

Nagykároly, 1711. május 2.

*Károlyi Sándor azonos szövegű levele gróf Csáky Istvánhoz
és gróf Esterházy Antalhoz a szatmári béke elfogadása érdekében.*

Eredetiek. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. – A levélből egy-két betű eltéréssel két azonos szövegű példány található egymás mellett, az egyik teljesen Károlyi Sándor írása (ezt vettük alapul), a második csak az aláírás az övé. Lukinich szerint⁵⁰ a levelet gróf Csáky Istvánnak írta, de a másik példány belső, üres oldalán Thaly Kálmán kézírásával a következő olvasható: „Gr. Eszterházy Antalnak szólt, s ez által Rákóczihoz beküldetett saját levele mellett. Th. K.” Mindkét feltételezett címzett ebben az időpontban Lengyelországban tartózkodott,⁵¹ s a levelet nyilván mindketten átadták Rákóczinak, így kerültek azok a Rákóczi-Aspremont levéltárba. Az utolsó sor középre zárt legyen, az előzőek sorkizártak

Károly, die 2. Maji 1711.

Méltóságos Generalis, nekem jó Uram!⁵²

Mínthogy hívségemben nem vala hitelem, kinyilatkoztatta Isten, ha hitetlen voltam-e? Nemzetemhez, vagy igaz, s most is álhatatos hívségemtől viszelgetvén [!] azon Nemzetemhez, el nem mulathattam, hogy az Méltóságos Urat is ezen levelemmel azok közzé ne kívánjam, hogy valamint fegyverünkkel annak törvényeért, szabadságáért egyesek voltunk, úgy szintén ezen Isten által kimunkálódott békesség punctumi mellett édes Nemzetünket egyenlő bátor szível és buzgósággal Felséges Császár és Koronás Királyunk előtt conserválhassuk és manuteneálhassuk. Melyre az midőn Isten kegyelmét az Méltóságos Úrnak szívessen kívánom, maradok

az Méltóságos Úrnak

igaz tökéletességgel való szolgálja, atyjafia⁵³
Károlyi Sándor

⁴⁸ Rákóczi válasza a levélre: nem tud segíteni, neki is meg kellett fizetnie borai után a harmincadot. Załuże, 1711. május 13. AR I/III. 715. o.

⁴⁹ Szatmár, majd Ecsed várának főkapitánya, tiszántúli vicegenerális, szenátor. 1711 júliusában amnesztiáért folyamodott, elfogadta a szatmári békét és szeptemberben hazatért.

⁵⁰ Lukinich: A szatmári béke tört. 149. o.

⁵¹ Gróf Csáky István országos főhadbiztos (generális commissárius), szenátor, rövid ideig tartózkodott Lengyelországban, majd hazatért. Gróf Esterházy Antal tábornagy, szenátor azonban – miután kirekesztették a közkegyelemből – Rodostóban halt meg 1722-ben.

⁵² A másik példányban: „...nekem kedves Komám Uram.” – Károlyi és Csáky valóban komák voltak, lásd pl. Csáky Istvánnak 1703. június 11-én és 12-én Szatmárról Károlyihoz intézett leveleit. Kiadta Sárosi Ferenc: Szabolcs, Szatmár és Bereg vármegye a 18. század elején. Források a Rákóczi-szabadságharc első hónapjaiból. [1703. június 2 – július 4.] In: Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv, XIX. Nyíregyháza, 2011. 55–57. o. (№. 71–72.)

⁵³ A másik példányban: „...szolgálja s Komja”.

5.

Debrecen, 1711. május 4.

Gróf Pálffy János Erős Gábornak: Megbízta a szatmári harmincad adminisztrátorságával, s erre a tisztségre a Kamarának is ajánlani fogja.

Egykorú másolat. MOL P 396. 1. Ser. V. №. 11 538.

[Külső címzés:] Generoso Domino Gabrieli Erős⁵⁴ Substituto Tricesimae Szatthmariensis Administratori etc. Domino observandissimo. Szatthmarini etc.

Generose Domine observandissime!

Vettem Kegyelmed levelit, a' szakmári harmincadosság iránt való collationalissát, íme, ezen levelemben includálván usque ad ulteriorem qvorum interest dispositionem megküldöttem,⁵⁵ medio tempore folytassa maga dolgát, e' végett in locis debitis pro sui solidatione írtam á parte a' Nemes Magyar Kamarának is, specialiter recomendálván Kegyelmed személyét ezen hivatalra. Hogy a' több vacans tisztek is restauráltassanak és elrendeltessenek, arrul is írtam. Tudom, Kegyelmes Urunk ő Felsege hasznára nézve is azon Tekintetes Kamora serénkedni fog a' dolgoknak mentül hamarébb való elrendelésében. In reliquo maneo. Debreczini 4. Maji 1711.

Generosae Dominationis Vestrae

Benevolus
Comes Joannes Pálfi m. p.

[A lap alján:] Domino Gabrieli Erős.

6.

Debrecen, 1711. május 5.

*Komáromi Csipkés György Károlyi Sándornak:
Tárgyalásai gróf Pálffy Jánossal különböző ügyekről.*

Eredeti, zárlatán vörös viaszba nyomott gyűrűspecséttel. MOL P 396. 1. Ser. V. №. 11 569.

[Külső címzés:] Méltóságos Groff Károlyi Sándor Uramnak (Titulus) jó Uramnak ő Excellentiájának alázatossan. Károly.

[Más kézzel:] Die 5. Mensis Maji Anno 1711.

Méltóságos Úr, nekem jó Uram!

Én az Méltóságos Marschalnak ma a dolgokat proponáltam, az nagyjára ez a válasz. Acton⁵⁶ Uramnak van parancsolatja, az mit Nagyságod fog javallani, ahoz alkalmaztassa magát ő Nagysága, azért ha látja Nagyságod szükségesnek, egyenessen fordítsa oda ezen hadat, ő Excellentiája sem mulat, de hadaknak jó provisio nélkül nem lehet parucsun⁵⁷ nyargalódnai. Imitsennek⁵⁸ parancsol, sub poena vitae az confiscatióának hadgyon békét, az kit elvett, restituálja. Az archivum aránt hasonló-

⁵⁴ Erős Gábor, Szatmár megyei nemes, Károlyi embere, főmustramester.

⁵⁵ Nincs a levél mellett.

⁵⁶ Karl Ludwig Acton ezredes, előbb Rabutin titkára és tolmácsa, akkor az Erdélyből ide irányított császári csapatok egyik parancsnoka.

⁵⁷ Bizonytalan olvasatú szó, melynek jelentését nem sikerült megállapítani.

⁵⁸ Személyét nem tudtam azonosítani.

képpen fog parancsolatot küldeni Lanken⁵⁹ Uramnak. A Méltóságos Asszony ő Excellentiája⁶⁰ nagy kedvessen vette az teheneket, és mivel most minden majorja pusztá, míg a Méltóságos Marschal fog dispositiót éránta tenni, viseltesse gondját Nagyságod. Csajági Uraméknak⁶¹ útiköltségre adok florenos 200 Rhenenses. Ajánlom ezzel Nagyságod gratiájába magamat, és maradok

Nagyságodnak

alázatos szolgája,
Comaromi C: György m. p.

Debrecen 5. Maji 1711.

P. S. Mostan is íratja ő Excellentiája, magára vigyázzon Nagyságod, az⁶² oly kevedsed magával ne járjon.

7.

Nagykároly, 1711. május 5.

*Károlyi Sándor valószínűleg gróf Koháry Istvánnak: hozzátartozói még Munkácson vannak.*⁶³

Eredeti, végig saját kezű írással. OSzK Kt. Fol. Hung. 1389. Fasc. 16. pag. 367.

Károly, 5. Maji 1711.

Méltóságos Generalis és Gróff, nekem nagy jó Uram, Sógorom!

Istennek ő Szent Felségének csudálatos munkája által miként csendessedék le nyolc esztendőtil fogva való veszedelmes hadakozása Nemzetünknek, nem kétlem, az Méltóságos Úr másoktul eddig is mindazokról bővön informáltatott. Azért azoknak recenseálásával unalmot okozni nem kívánok, hanem szolgálai kötelességemnek kívánván eleget tennem, hogy hálaadatlansággal ne vádoltathassam, minekellőtte személyem szerént udvarolhatnék, abeli kötelességemet ezen levellemel kívántam praevie contestálnom s hozzám tartozandóimrul is tudósítanom, kik még Kegyelmed szolgálatjára élnek, de Munkácson vadnak, noha naponként onnat is várom, s hiszem Istent, az várat is. Hanem Asszonyom Anyám⁶⁴ az szemeire bágyadoz, másként ugyan egészséges. Kívánom, hogy Isten az Méltóságos Úrrul is engedjen örvendetest hallanom. Kinek is tapasztolt atyafiságos gratiájába az мүдөн magamat ajánlanám, maradok

az Méltóságos Úrnak

igaz tökéletességgel való
kész szolgája, sógora,
Károlyi Sándor

⁵⁹ Philip Ernst von Lancken, császári vezérőrnagy.

⁶⁰ Gróf Pálffy Jánosné gróf Czobor Terézia.

⁶¹ Csajághy János és Pongrácz György bécsi küldetésére lásd a 2. sz. iratot.

⁶² A szócska olvasata inkább *az*, de az értelemnek jobban megfelelne *az és*.

⁶³ Koháry István gróf (1649–1731), mindvégig császárpárti, 1714-től országbíró.

⁶⁴ Barkóczy Györgyné Koháry Judit, István testvére. Károlyi Sándor anyósa.

8.

Munkács, 1711. május 5.

Szent-Ivány János II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek: a munkácsi őrség helyzetéről, személyi ellentétekről, valamint különböző hírekről.

Eredeti, saját kezű írással. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Munkács, 5. Maji 1711.

Felséges Fejedelem!

Nagyidai Sámuel, Pécsi⁶⁵ társaival edgyütt, sine ulla ratione mit akartak elkövetni, reménlem, megírta az Fő Comendans,⁶⁶ melyet megértvén, azonnal lementem ő kegyelmekhez azon estve, ugyan mihent lementek az várbul, forgójokot szakaszták, farkasbőreket igazgatták. Kérdést tévén, miért költet erre fakadnijok, azt adták válaszul, onnan belül meg vagyon nékéjek parancsolva, írásban is, szóval üzenve is, mihent legkissebbet észrevesznek olytat, aki nekiek nem tetszik, lábíg vagjo[na]k bennünket. Felséges Uram! vagy diffidál Felséged, vagy nem, ha diffidál, helytettem mást méltóztassék deputálni, és énnékem az kimenetelre engedelmet adni, megmutatom én azt, hogy el tudom én úgy várni hazám szerencsés és szerencsétlen állapotját, mint akarki azok közül, s még boldog vagy boldogtalan állapotját láthatom, addig is keresek én egy darab kenyeret magamnak. Ha pedig nem diffidál Felséged, mit piszkál más hívségemben,⁶⁷ és subordinál másokot életemnek ártatlan elfogyasztásában. Ha az Istent oll[y] igazán s olly híven szolgáltam, vagy szolgálhatnám, mind Felségedet, régen lábón mentem volna mennyországba, de az Felséged szolgálatja miatt az Isteníre reá nem érkezetem, az német proverbium szerint: Herrens dinst gehet dem Gottes dienst übers, mégis illyen fizetéssel nem csak fenyegetnek, de fizetni is akarnak. Boldog Isten! veszem észre, Isten rendelése ez (úgy látom, calvinistává köll lennem abban) itt tellik rám ez ki, per quod quis peccat etc.⁶⁸ Felséged szolgálatja miatt nem gyakorolhatom az Istenét, egyedül magamon fordulván meg az egész terh, mások mind mulatságra, mind egyébre reá érkezetnek, én pedig laboribus obrutus sancte sum [?], ugyan az által büntettetem. Alázatosan reménkedem Felségednek, adjon időt nékem is, hat [!] depraeccáljam az Istent is, s mást állíttasson helytettem, kinek hívségében megnyughatni, és folytatja az Lengyel Országban valóknak geniusok szerint az dolgokot. Hogy ezen intentióm is ballra ne magyaráztassék, s valaki ne gondolja, félelemből resignáлом, és ki akarok menni, arra is resolváлом magamot, itt várom meg személyemben Munkácsnak extremitását, noha már az kik diffidentiába vettek, azok miatt securus nem leszek életem felül, de hogy tellik ki non me facere ex meticulousitate, propter securitatem meí arestumban is kész vagyok elvárni: Isten látja az lelkemet, csak nem hajtanék az ollyan cselekedetekre, mert praeveniálhatnám szép szóval is, keménységgel is, de az csinál sokféle consequentiákat nálam, hogy onnan belül vagyon intimatiójok, általok akartam másokot is megzabolázni, az köbelekbe⁶⁹ tettem volna a fejemet, ihon azok támadnak ellenem és halálra kergetnek.

Az Manifestumnak publicatiója megvolt az elmúlt vasárnap,⁷⁰ az hadak jól resolváltak, ha megtartják, az tiszték felül úgy tetszik, felelhetnék, azok készek velem edgyütt Felséged után bujdosásra

⁶⁵ Nagyidai Sámuel a kapcsos testőrszázad főhadnagya, Péchy Miklós pedig kompániás kapitánya volt.

⁶⁶ Sennyey István generális 1711. május 4-én valóban hosszú levélben tájékoztatta a fejedelmet az őrség helyzetéről, és a Szent-Ivány János által említett ügyről. Lásd *Bánkúti: Dokumentumok... 73–75. o. (№. 89.)*

⁶⁷ Szent-Ivány rettenetes írása alapján lehetne *hívségében* is (Bánkúti Imre így értelmezte a szót), de ez esetben a már így is szemrehányó hangvétel túlzottan éles lenne, és személyesen a fejedelem kérdőrevonását jelentené, ezért döntöttem a *hívségemben* olvasat mellett. – M. K.)

⁶⁸ Ti. „Per quod quis peccat, per id punitur et idem.” (Ki mivel vétkezik, azzal bűnhődik.)

⁶⁹ Bizonytalan olvasatú szó, talán így, *kebelekbe* értelemben: azaz olyan bizalommal volt irántuk, hogy a keblükre hajtotta volna a fejét.

⁷⁰ Vagyis május 3-án. Az említett manifesztum a Rákóczi által beküldött ún. kukizóvi kiáltvány, amelyben a harc folytatására bátorította a vitézlő rendet.

kimenni és kenyereket keservessen keresni, hogy sem Hazájoknak nyomorúságát tisztí szemeikkel nézzék, és keserülni s sűrű [?] óhajtásokkal s könnyhullatásokkal tetézní.

Ez az császár levele, akiért veszmem költett volna, ha nem praeveniáltam volna. A.⁷¹

Micsoda passus mellett hozták B. az leveleket, kitetszik, nem írja már Felséges Uramnak, hanem Felséges Fejedelem ettc.

Büdeskutit,⁷² a' ki elvitte vala Felséged Károlyinak szóló levelét és Rádainak⁷³ is, megtartóztatván, megérkezett Pap István⁷⁴ is, az Bagossi⁷⁵ kapitánya, a ki levelekkel járt, elhozák az Pacificatiót,⁷⁶ melyet proponálni vagy publicálni éppen nem látok jónak, praecedálván az Manifestum, confertáltak az szívek valamennyire, ennek publicatiójával eszeket vesztenénk, s nem jó lenne az historia. Szánja meg az Isten Felséged szíves munkálódását, Nemzetéhez való szeretetét, melly csalárdul állott el Felséged mellül. Már nem csak azt írhatják az historicussok, hogy az német nemzetből álló királyokhoz álhatatlan az nemzetünk, mert abban keressünk mindenkor módot, hogy az királyban találjunk okot, ő ad, nem az Nemzet, azzal palliálni kívánván dolgát, de írhatjuk valóságosan, maga vérezhez, Nemzetéhez s választott urához is minden igaz okk nélkül álhatatlanságát, megbizonyíthatjuk mostanában koholt [?] hogy vár Pacificatióval, melly ha akarmi jó lenne is, de csak azért is rossz, hogy Feje s Vezére nélkül lött légyen.

Micsoda levelek érkeztek az labancok közzül, íme alázatosan elküldtettem.

Itt az munka folydogál, csak hogy az gát csinálással rettenetes bajunk vagyon, most is újban elszakasztotta az gátakat; az malmot és az kavolleriát körülvették paleszatával, az barbetták is mind készülnek.⁷⁷

Ilosvai Imre⁷⁸ bé akart Felségedhez menni holmi puerilitassokkal, a ki csak praetextus volt volna és infallibilis kár lött volna. Visszahíttuk, itt absolute senkivel szembe nem lehetett, sem széllel nem járhatott. Kivettem azt belüle, hogy megbánta Károli dolgát, mert Kusani⁷⁹ érkezvén Debreczenbe, írt levelet Pálfinak, mellyet communicálván Károlyival, hét óráig is nem szólott senkihez, csak búsult, azalatt érkezett más levelle is Kusaninak, sietve el költett menni, alig várhatta végít az dolgoknak, sőt az többit csak Károlyira bízta, és elsiettet: az passusában csak örökös főispán etc. teszi magát, de hallom, ő fog itt comendírozni, sőt az cassai generalisságot is megadták volna neki, három hét múlva fog csak azzal az characterrel élni, az mint is gvardiája is vagyon Ocsván⁸⁰ 150 granatéros, 300 rác.⁸¹

Az karabélyosság absolute Ungvárra nem akar menni innen, de máshova, akar Lengyel Országba, akarhova elmegyén, már lássa Felséged, mit csinál vélek.

Pálfi 182 zászlót kérésztetett Debreczenbe, az kiket az hadak letettek, az had eloszlott, az erdélyéek, exulansok, setho setho. [?]

⁷¹ A betűkkel jelzett mellékletek ma már nincsenek a levél mellett.

⁷² Büdeskúti (Büdöskúti) Lajos, a Nemes Compánia tagja.

⁷³ Ráday Pál a fejedelem küldötteként részt vett a béketárgyalásokon.

⁷⁴ Személyét nem tudtam azonosítani.

⁷⁵ Bagossy László ezredes.

⁷⁶ Vagyis az 1711. április 29-én aláírt szatmári béke szövegét.

⁷⁷ Munkács erősítésére és védelmére Rákóczi Lengyelországba való távozása előtt részletes utasítást adott. Salánk, 1711. február 10. AR I/III. 572–590. o.

⁷⁸ Ilosvay Imre ezereskapitány, a szatmári békeokmány egyik aláírója.

⁷⁹ Jacob Josef Cusani őrgróf, lovassági tábornok, az I. József halála után néhány napra leváltott Pálffy János kijelölt utóda.

⁸⁰ Olcsva (Szatmár vm., ma Szabolcs-Szatmár-Bereg m.), Károlyi Sándor birtoka.

⁸¹ Károlyi a békekötés után teljesen feloszlatta a hadsereget, s csak miután többen is figyelmeztették rá, hogy esetleg megtorlás fenyegeti, akkor szervezett némi testőrséget. Ő maga május 7-i levelében csak feltételesen említ 30 dragonyost és 50 hajdút, amíg Pikó Demeter fel nem fogad számára 50 lovast. Lásd *Mészáros*: Bene regi... 117. o.

Asszonyon Vásárát⁸² conferálta Pálfi Nyuzonak:⁸³ a többi ki ökröt, ki söt vásárol, úgy megyen haza. Felsőged[nek] az Horvát, Magyar és Erdély országi jószágot, Tökölyiét, az sóaknátot meg akarták adni, azt mondja Imre.

Ezel maradok Felsőgednek

alázatos szolgája,
SzIJ⁸⁴

[Az első lapon oldalt:] Az várat úgy kéré Károlyi, mindjárt adjuk fel, s cathgorice resolváljuk, amellet rettent bennünket és ijesztet, de semmi.

[A 2. lapon oldalt:] Az kapitánya mit ír, Litera C. megtetszik, és így kitetszik, nem tartják meg az suspensiót.⁸⁵

9.

Munkács, 1711. május 9.

*Szent-Ivány János részletes beszámoló levele II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek:
A császár halála, az őrséggel kapcsolatos hírek és egyéb ügyek.*

Eredeti, végig saját kezű írással. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Munkács, 9. Maji 1711.

Felsőges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Felsőged I. Maji Verbináruł írott kegyelmes parancsolatját nagy alázatossággal vettem:⁸⁶ igaz dolog, nálunk is futamodván ezen hír, pro majori indagatione expediáltam bizonyos embereimet Debreczenbe, az Hegyallyára, Leleszre s Ujhelybe az papokhoz, Kassára, Eperiesre, gondolván azt, az Clerus mond misséket az lelkéért, arrul leghamarébb megtudhatjuk; azok kölönb-kölönb praetextussok alatt mentek el, ex multis particularibus relationibus nem palliálhatják úgy az dolgot, hogy meg ne tudják; de az nem-pacificatio is adott okot az gondolkodásra, kirül bővebben írtam Méltóságos Bercsényi Uram ő Excellentiájának, hát amikor sokat tussakodtam volna magamban, és consideráltam volna az sok consequentiákat, ihon hozzák Felsőged tudósítását, nem scrupulisálok már, hanem egyenesen hisszem, hogy megholt, csak mondatok már hát az misséket, nem tudom, használ-é az megholt császárnak, de bezzeg használ nékem s más szegény jó magyarnak az meghalálózássá; itt van ám ez: Je grószter ist die Noth, je neher ist Gott; látják s tapasztalják Istennek ő Szent Felsőgének ingyen való kegyelmességébül szegény megromlott s elpusztult Hazánkra való gondviselését, a midőn legnagyobb szorongatásokban lennének és elhagyatottoknak lenni magunkot tartanánk, ihon illy nevezetes casus által, aki sok harcoknál, nagy armadáknak megverettetésénél külemb s nagyobb, szerencsétlen s boldogtalan sorsunkot szerencsésé s boldoggá tészé; kivált ha Carolus⁸⁷ Barcellonában talált szorulni, az mind sok felől írják, nossza most emberkedjék az francia, kerétsé kézre Károlyt, holtik [!] tartsa rabságában, vége lesz az Austriai Ház birodalmának, az mellyet az egész Imperium⁸⁸ csaknem két seculumtul fogvást óhajta kívánta, mellyet adja Isten

⁸² Asszonyvására (Bihar vm.), ma Târgușor (Románia).

⁸³ Nyúzó Mihály lovas ezereskapitányt Rákóczi nemeslevéllel és az asszonyvásári birtokkal jutalmazta. Pálffy tehát a Rákóczitól nyert birtokban erősítette meg a szatmári békeokmányt aláíró volt kuruc főtitiztet, aki a következő évben III. Károlytól is armálist nyert.

⁸⁴ Szent-Ivány János brigádéros leginkább csak így, nevének kezdőbetűivel jegyzi leveleit.

⁸⁵ Vagyis a békeegyezmény elfogadása utáni hallgatólagos fegyverszünetet.

⁸⁶ Kiadva: AR I/III. 646. o.

⁸⁷ Károly, a dinasztia utolsó férfi tagja ekkor Spanyolországban harcolt a spanyol trónért.

⁸⁸ A Német-római Birodalom.

mindnyájunk javára s maga dicsőségére, Isten, engem Teremtő Szent Háromság irgalmas Isten úgy segéljen, szívesen kívánom! Megérdemlé az császár halála, hogy országostul megbúteljük azt az nappot, az mellyen kimúlt, valamint az israeliták, amikor az egiptumi fogságbul megszabadultak, mert mi is most szabadulánk fel az egyik szabadságtalanságnak kötelébül, megérdemlé, hogy az örömet is meglövessük: Karolus, s mellette Pálfi az sógorra [?] berzengedni fog országunkban való hadakkal ellenünk, praetendálván az posonyi átkozott articulus⁸⁹ mellett az successiót, kinek már is hízelkedni kívánván, az nem-pacificationak alkalmatosságával, in formula juramenti contra stylum et leges az successoroknak hívségére is kénszerítette megesküdni az pártosokot, de semmi, annak is horgot vet az orrába az Isten, s nem engedí dühességét terjeszteni s bosszúját tülneni; quia nec est Rex Hispaniae, nec Hungariae, nec Bohemiae, nec Romanorum, ergo quid est? nihil non potest ergo praetendere ex gradu successionem, sit contentus Archi Ducatu Austriae: ebbül egyebet ne concludálok, hanem egyé köll lennünk mindazokkal, az kik az császár pártján voltak is, et eligenus nobis regem, quem Deus in cordibus nostris designabit et liberam votationem inaugere faciet, csak azt érjem meg, azután nem bánom, ha meghallok is. Úgy értem, az hoffmestere holt meg előbb az császárnak, ugyan úgy illik, ut habeat praecessorem, de bár az V. Rex⁹⁰ is, a Palatinus halna meg, eleget élt már az is, interregnum lévén, hírünk nélkül ne választathatna mást, én mindezeket Istenre bízom.

Itt hánya az habb az embereket, még az eleit is, az mostani nem-pacificationak mézgének [!] mézes vize el kezdte fogni sokaknak száját, tekenőben lévő vízhez hasonlő elméket tántorítani, de ne búsúljon Felsőged, valamint, valahogy, de lélekben találja Felsőged Munkácsot, csak az diffidentiat extirpálhatnám, nékem módjával sokat köll dissimulálnom, még nem kél ad rem az dolog, akkor az idő és alkalmatosság megmutatja, kivel miként köllösség [!] bänni, és hogy accomodálni, addig Felsőged is ottan-ottan hol levele, hol embere, végtére succursusa által is secundál bennünket, az-alatt az hadban az reménységet fent tartani igyekezem és az szokéstül oltalmazom. Az Pelargus⁹¹ serege egészen eloszlott, csak elhittem magamal per conniventiam, 140 személyből 6tan maradtak, kitarották őket az télbül, pínzt is adatott nekik az generális, az sánra fizetésért dolgozni soha menni nem akart; magamé ment el 67, Károlyié több 200, Bagossie⁹² 60-ik [!] való; az Bilteki és Kozma⁹³ seregét reducálták, de igen kevés maradt meg benne, Biltekiék el is mentek régen, Kozma itt motoz még nagy kedvetlenül. Az én regimentem még 916 személyből állott in Aprili.

Huszt még tartja magát, Felsőged kegyelmes parancsolatját expressus tisztem által expediáltam, el nem sikkaszthatják, az praesidiarius tiszteknek is megírtam. Nám, sógor Trencsényi⁹⁴ három s négy rendbéli positiva parancsolattim s ordereim ellen is, odajárt Szakmárra követtségben, s idekúdték pro relatione. Az kapunál Husztrul jütnék lenni mondotta magát, bejüvén hozzám, kezdi beszélni, hogy volt s mint volt, mellyet felvívén az generalishoz, nem akartam valakivel szemben légyen, parancsolatot adván az kezébe, Moricznak⁹⁵ szólót, expediáltam, eleibe adván jó formában az dologot, ha mi bizonyost veszen észre, vegye elől az szepessi casust.⁹⁶

⁸⁹ Az 1687. évi pozsonyi országgyűlés elfogadta a Habsburgok férfiági örökldő királyságát.

⁹⁰ Vice Rex, célzás Esterházy Pál nádorra.

⁹¹ Pelargus János kapitány, 1711 áprilisában Rákóczi Lengyelországból Munkács környékére küldte a gyalogság összegyűjtésére.

⁹² Bagossy László ezereskapitány.

⁹³ Béteki Tivadar 1705-ig lovas ezereskapitányként szolgált. Rákóczi 1711 elején az ő, valamint a fentebb említett Pelargus és Kozma hadnagyok parancsnoksága alatt három szabad század hajdúságot állított fel a munkácsi őrség segítésére, akiknek az éléshajtás, portyázás, adószedés lett volna a feladatuk. Lásd Rákóczi részletes utasítását Munkács védelmére: AR I/III. 589–590. o. Eszerint tavaszra mindhárom kompánia szinte teljesen szétoszlott.

⁹⁴ Trencsényi Varró Mátyás kapitány.

⁹⁵ Móricz István ezereskapitány, Huszt várának parancsnoka.

⁹⁶ Trencsényi Varró Mátyás szabó (vagy műhímező) volt Szepes várában, s 1703 végén karddal támadt a vár császári parancsnokára, megsebesítette, majd egy előre elkészített kötélhágcsón elmenekült. Seborvos nem volt a várban, így a parancsnok kénytelen volt kapitulálni. Varró Mátyás tettét a fejedelem igen nagyra értékelte, birtokadományjal jutalmazta, sőt Emlékirataiban is megörökítette a hősi cselekedetét, amelyre most Szent-Ivány is utal.

Károlyi onnan kivetített mind az élésben, mind az munitióban, melyet megírtam Vay Uram Méltóságos Marsalusnak⁹⁷ már régen, ha ad hostilitatem deveniál az dolog, nem tudom léssen-é elégséges munitiójok. Itt is úgy kívánta enerválni mind az annonariát, mint az munitiót, hogy már az békesség örömeinek meglövésére, de reá akadván itten az emberekre, semmit absolute kivinni nem engedtek, sőt azt is sokan difficultálják, hogy Felséged ennyi kesserőségében is portékástul resolválta kimeneteleket az asszonyoknak etc.⁹⁸

Én ugyan megírtam vala Felségednek Kassának feladását,⁹⁹ melyet szánja Isten, de az mint látom, még akkor nem vette volt Felséged iránta, úgy egyebek iránt való tudósításmot, avagy teljességgel elveszett; igen bánnám leveleimnek való elveszéseket, ugyan talám azért is nincsen punctualis válaszom sokakra, vagy nem is szükséges; de eo non obstante szükségesnek látom Felségedet minden circumstantiákrul alázatosan informálnom, azokbul Felséged magának csinálhat szökséges consequentiákat; azért az Felséged Kassára szóló levelecskét, íme in originali visszaküldem. Litera A.¹⁰⁰ Mit ír Dioszeghi,¹⁰¹ B. megmutatja, úgy látom C. confirmálja.

Pártos Kruzsai Jánosnak,¹⁰² aki Szakmárrival¹⁰³ edgyütt Kassát túllünk odavesztette, D. meglátja Felséged, én contradicáltam feleségének portékástul való kibocsáttatásának, ő volt az átkozott, aki Felséged ellen Ilossvai Imrével nyelveskedett, s Kassán écakának idein factiókat csinált, az bátyját¹⁰⁴ hívogató leveleit is E. F. accludálom.

Pálfi Kassára bément, talám csak ott várja meg az dolgoknak kimenetelét, és az új királynak electióját, vagyis dispositiókat téssen qua cassai generalis az hadi operatiókrul. Ezek után is Felséged kegyelmességibe ajánlván magamot, maradok

Felségednek

alázatos szolgája, igaz híve,
SziJános m. p.

10.

Munkács, 1711. május 9.

*Szent-Ivány János második levele ezen a napon a fejedelemhez,
főleg személyi ügyekről. Kővár valóságzólag kapitulált.*

Eredeti, saját kezű írással. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Munkács, 9. Maji 1711.

Felséges Fejedelem, Kegyelmes Uram!

Bagossi László nálam volt, levelemnek elvégezése után kér az öccsének, Mihálynak¹⁰⁵ gratiát, requirált, írjak mellette Felségednek, ha azért Felséged nem igazságából, hanem irgalmasságából nyújtani méltóztatik kegyelmességét, el fogja várni grationalissát, azalatt munkás léssen az viszsa való jüveteliben. Horváth György¹⁰⁶ subordináltam az Placz Major¹⁰⁷ szolgálatjába, mivel

⁹⁷ Vay Ádám udvari marsall, egyben huszti főkapitány, ekkor Lengyelországban tartózkodott Rákóczi mellett.

⁹⁸ Károlyi Sándor feleségére és anyósára, továbbá az alább említett Krucsaynéra céloz.

⁹⁹ Kassát 1711. április 26-án adta át parancsnoka, gróf Esterházy Dániel a császáriaknak.

¹⁰⁰ Ez és az alább szintén nagy betűvel jelzett mellékletek ma már nincsenek a levélhez csatolva.

¹⁰¹ Diószegi Ferenc kapitány.

¹⁰² Krucsay János ezereskapitány.

¹⁰³ Talán: Szatmári Király Miklós ezereskapitány.

¹⁰⁴ Talán Krucsay István fejedelmi titkárnak, aki Lengyelországba emigrált.

¹⁰⁵ Bagossi László brigadéros öccse, Mihály nem játszott szerepet a szabadságharcban.

¹⁰⁶ Horváth György volt sályomkői kapitány.

¹⁰⁷ Azaz: térparancsnok (helyőrségi beosztás).

Rosforth¹⁰⁸ absolute nem teszen semmi szolgálatot, az installatiójában nem lehetett procedálnom sine disgustu meorum officialium; lehet most promotio, mert tudom, hogy Károlyinak regimentje Felségednél soha többi nem leszen, abban csak maga vagyon Turcsáni¹⁰⁹ az vice colonellus. Bagossi is csak maga colonellus az regimentjiben, tessék azért Felségednek disponálni, az által is az tiszteket, az kik megérdemlik, consolálni, hogy az által is fidelitásokban megerősítettessenek.

Keövárbul semmi relatióm nincsen, leveletem vévén, nem adták volt akkor fel, de nem hiszem, hogy azután el ne csábították volna őket Károlyi s Teleki,¹¹⁰ de senki még etájára onnan el nem érkezett, lehetetlennek tartom, hogy vagy egy lélek ne jütt volna vissza, ha exautoráltották volna, lévén ide való fiak is ottan.

Ezzel maradok Felségednek

alázatos szolgálja,
SzIJ

11.

Munkács, 1711. május 10.

*Jenei Mihály II. Rákóczi Ferencnek: hűséges marad a fejedelemhez.
Most Zay András ezredében szolgál, várja további rendelkezéseit.*

Eredeti. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 242.

[Külső címzés:] Felséges Erdélyi és Magyar Országgi Vezérlő Fejedelem II. Rakotzi Ferentz jó Kegyelmes Uramnak alázatos engedelmisséggel. [Vörös viaszba nyomott, a felbontáskor kettétört gyűrűspecst.]

Felséges Fejedelem, természet szerint való jó Kegyelmes Uram!

Jóllehet az Erdélyből álló fegyverviselőknek jobb része Felségedtül deviáltanak, én mindazáltal Felségednek több hívei között, kívánván Felségedhez egy csepp véremig való hűségemet contestálnom, recipiáltam magamat Tekintetes Nagyságos Zay András¹¹¹ Oberster Uram ő Nagysága mellé, Felségednek tovább való dispositiójáig.

Kire nézve kívántam Felséged előtt magamat alázatos engedelmisséggel insinuálnom s kérnem, úgy rollam is, mint más Felséged hűségiben megmaradtakról, kegyelmesen disponáljon és parancsoljon, mi tévő legyek, minthogy actualiter semmi regimenthez applicatus mostan nem vagyok, amellyet midőn teljes szível s alázatos engedelmisséggel Felségedtül várok, ajánlom Felségednek tovább való kegyelmességiben magamat, és maradok

Felségednek

alázatos, engedelmes szolgálja
és holtig való igaz híve,
Jenei Mihály¹¹²

Munkács, 10. Maji 1711.

¹⁰⁸ Másként: Rochefort Ferenc, francia tisztt.

¹⁰⁹ Turcsányi János, Károlyi gyalogezredének alezredese.

¹¹⁰ Gróf Teleki Mihály, Kővár főkapitánya, erdélyi tanácsúr.

¹¹¹ Zay András báró, az udvari karabélyosok ezredese.

¹¹² Személyéről közelebbit nem tudtam kideríteni.

12.

Munkács, 1711. május 11.

Szent-Ivány János levele Náray Lászlónak Kassára: a szatmári békekötés utáni helyzetről fejt ki véleményét, Munkácsot nem hajlandók feladni.

Egykorú másolat, külcím nélkül, kívül *k* betűjellel.¹¹³ MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Munkács, 11. Maji 1711.

Mint Jó akaró Uramnak, ajánlom szolgálatomat kegyelmednek!

Kegyelmed 8. praesentis Kassáról Méltóságos Generalis Mezei Marschall Gróff Pálffy János Uram ő Excellentiája parancsolatjából frott levelit vettem, kibül látom Döbröczenbül való viszszejövetelit, s egyszersmind ő Excellentiája irántunk való nem csak intentióját, de dispositióit is. Mi pedig teljességgel el nem hitethetjük magunkkal, hogy ő Excellentiája ellenünk legkissebb hostilitást is elkezdene, nem hogy még kegyelmed írása szerint, végső veszedelemmel és oly kemény suppliciummal fenyegetne, lehetetlennek lenny látom, azt követné ő Excelentiája, akit ír kegyelmed, mert tudja azt ő Excelentiája, hogy az Fölséges Jospelus rommay császár ez árnyékvilágbul való kimúlásával mindennemű difficultások tolláltattanak, az kik suboriáltak vala, vagy suboriálhattanak volna, ezután is nincsen ellenség, sem kuruc, sem labanc, csak magyar, egyé kelly lennünk mindgyájunknak, egy ügyünk lévén már, nem köly szakadoznunk, egy diaeta elválasztja azt, Isten ő Szent Felsege magának tartotta meg ahoz az munkát, nem bízzák azt csak kettőnkre, Bátyya, ugyan, lelkem Uram, ha föl köllene adnunk, kinek kéred, kinek adjuk föl az erősséget? ki hűségére tennénk le az homagiumot? bennünket ki assecurálna? a' kihez kívánják obligatiómat,¹¹⁴ én is reciproce kívánom obligatióját respective, ego ut servus, ille uti Dominus, tenetur vi formulae juramenti sui illa omnia adimplere quae ibi adpraehenduntur, si vult me homagialiter esse obligatum, aki volt, az már meghólt, más nincsen, aki[t] urának ösmérne az Ország. Ahoz ösmérem oly igaz magyarnak lenni ő Excelentiáját, látván ezen alkalmatosságot, mellyen lehet helyreálltany hajdany szabadságunkat, nem hogy oly kemény mediumokkal írása szerént kegyelmednek prosequálna bennünket, de még azon vagyon, egyé tehessen, jól is írja kegyelmed, hogy számot köly adny az Isten előtt aki oka az ártatlan vérontásnak, lám nem bántjuk [így!] mi senkit, semmi hostilitást nem exerceálunk, offensive lenni nem is kívánunk, de az deffensiót el nem mülátjuk, ha bánt valaki, mind az természetűl, mind az oktalan és okos állatok példájátúl vezéreltetvén. Nem köly már most fegyverkezés, hanem csendesség, mind Magyar Országban, mind Imperiumban, hogy csendesebben mehessenek véghez electiók körül való munkák mind Magyar Országban, mind Imperiumban; ezek meglévén, akinek mi praensensioja léssen s penna által el nem végezhetti, s kedve leszen hozzája tanál [?], s keres kardot, nekünk ahoz nem sok közünk vagyon, elvégezik egymás között, az kiket illeti. De nem csudálhattom eleget, hogy kegyelmedre bírta ő Excelentiája az erősségnek fölkérését, és positive nékem ír, nékem nem enyim, nem adhatom, nem is adom, tőlem kegyelmed ne kérje, abban ne is mesterkedjék, mert haszontalan fáradsága kegyelmednek, kegyelmed magát hijában offerálta ő Excelentiájának, bár inkább mást beszéllett volna akkor kegyelmed, megvallom, választ sem akartam adny, mivel Petnehazit nem is láttam, de embertelenségnek ne tulajdonéthassa, ímé írtam. Ezt sem hallgathatom el ugyan, lelkem bátyám, az szakmári Pacificatiót kicsoda fogja ratificálni? még az Méltóságos Gróf Pálffy János Uram ő Excelentiája itt léssen, talám mint maga munkáját manuteneálni fogja, hát ha vagy Haister,¹¹⁵ vagy más succedál, aki gonosz akarója ő Excelentiájának, ellensége az magyarnak, fölfordétja az dolgokat, hova mennek panaszra, kihez? ki orvosolja meg, micsoda securitas az, szállj magadban,

¹¹³ Eredetileg melléklet volt Szent-Ivány János május 14-én Rákóczihoz írott leveléhez. (Lásd alább: 17. sz.)

¹¹⁴ E szó többes számú alakról (*obligationkat*) javítva.

¹¹⁵ Siegbert Heister gróf, császári tábornagy, a függetlenségi harc katonai leverésének híve.

várjuk hát csendes szível üdőtül, jól adja az Isten, csak ne hertelenkednénk, gondot visse az Isten az övéjre, tapasztalva tapasztaljuk; sok dolgom lévén, jóllehet többet írhatnék, de most elég legyen; ezek után maradok

kegyelmednek

kész szolgája,
SzIJ

P. S. Urbik¹¹⁶ Uram lovait az mi illeti, ő Excelentiája passusa mellett elküldöttem volt már egyszer g...ghre,¹¹⁷ General Hartleber¹¹⁸ Uram Eperiesről visszaküldötte, mivel pestisszeseknek mondotta lenni, azután ő Fölsége parancsolatjából küldöttem Szerencsre őket, onnan úgy értem, Pest fele vitték föl Bécsbe, azért ő Excelentiájának nálam semmi lova nincsen.

13.

Munkács, 1711. május 12.

Szent-Ivány János II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek: Huszt kapitulált, Ungvár is erre a sorsra jut, Munkácsot is feladásra biztatják. Egyéb hírek.

Eredeti, végig saját kezű írással. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Az Ungvárról szóló részlet kiadva: AR I/VIII. 445. o. (№. V.)

Munkács, 12. Maji 1711.

Felsőes Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Felsőes parancsolatját vévén 8. praesentis, ugyanakkor mindjárt expediáltam Németi Ferenc nevű hadnagyom által Moricznak¹¹⁹ szólótt, az ki is impediáltván az árvizek miatt, elébb nem mehet bé, hanem csak 10. reggel, de már ott találta az németet; noha eleget írtuk az generalis,¹²⁰ magam is, Moricznak is, Trencsényének¹²¹ is szóval eleget parancsoltuk, mi tévő legyen, de csak beléjek bújt volt az ördög, isztiháltván [?]¹²² Károlyi által, ugyanaznap vettem Trencsény levelét A.¹²³ Én azért az Felsőes kegyelmes parancsolatját imé, includálom B.

Unghvárt kiáltanak az hajóban ölé [!] és az tengeri háborútól tartó apostolok, Domine salva nos, petimus: engedje az Isten, azzal is [még]¹²⁴ harmad-negyed nap alatt Felsőesedet megszorítani ne kényszeríttessem, valamint Husztnak feladásával, constál levelekbül C. D.

Kívántam confortálni őket 8. praesentis érkezett Lengyelországi correspondentiáimmal, kiket, úgy Felsőes kegyelmes parancsolatját, in originali transmittáltam vala ő kegyelmeknek, mit ad azokra válaszul Generalis Ebeczki¹²⁵ Uram, E. megláthatni, de legkiváltkíppen Litera F. azt írja, hogy el is küdte az követeket, noha nem írja, mivel. Kívánván mégis retrahálnom őket, mit írtam nékiek, G. megmutatja.

¹¹⁶ Johann Christoph Urbich, orosz követ Bécsben, 1710-ben közvetíteni akart az udvar és Rákóczi között.

¹¹⁷ A szót (nyilván egy helységnevet) nem sikerült teljesen kibetűzni.

¹¹⁸ Philip Michael Hartleben, császári vezérőrnagy.

¹¹⁹ Móricz István ezereskapitány, Huszt parancsnoka.

¹²⁰ Ti. Sennyey István.

¹²¹ Trencsényi Mátyás kapitány.

¹²² A szó első betűje elmosódott, így olvasata bizonytalan.

¹²³ Ez és a többi, szintén nagy betűvel jelzett melléklet ma már nincs a levél mellett.

¹²⁴ E szócska a lap alján őrszóként, ékezet nélkül megvan, de a következő oldalon e nélkül folytatódik a szöveg: *azzal is harmad-negyednap...* Lehet, hogy az alább szereplő *megszorítani* ígékötője lett volna, csak Szent-Ivány végül közbeszótt még egy kiegészítést.

¹²⁵ Ebeczky István tábornok, Ungvár parancsnoka.

Bennünket is kezdi kerengeni távalrul, elsőben Károlyi által kérte az várat, már most Narai¹²⁶ által, melyet ha tudtam volna, hogy ez ő levele, fel sem szakasztottam volna: de egy parasztember hozván, Ungvár vármegyei, mind az Nyarai H. mind az [...]

[...] ¹²⁷ novam electionem, de akkor is bezzeg megkötheti az ország, ha akarja, és scissio nem léssen, úgy hogy helyreállhat szabadságunk és ad liberam electionem deveniálhat.

Az hajdúk már bėjüttek, jó forma emberek, újabban megeskettettük őket és az regimentbe állítottuk.

Az Urbik¹²⁸ lovait az halmi¹²⁹ hidaktul Szerencsre kűdtem vala passussával edgyütt Felséged parancsolatjából, olly szókkal mondotta vala Felséged, Pestre fogja küldeni Felséged, onnan felviszik utána, nem ért mindkettő tíz forintot, most rajtam praetendálják, bännám, ha Urbiknak száraz korcsmát kellene fizetni s százokot praetendálna rajtam.

Én pedig tovább is Felséged kegyelmességébe ajánlván magamot, maradok Felségednek

alázatos, engedelmes
szolgája, igaz híve
SzIJános m. p.

14.

Nagymihály, 1711. május 13.

*Gróf Pálffy János császári főparancsnok levele Munkács őrségének:
Ungvár őrsége már elhatározta a vár feladását, most Munkács alá indul.
Küldjék ki hozzá követeket, hogy a meghódolásról megegyezzenek.*

Egykorú, eléggé hibás másolat. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.
A levél első, Ungvárral kapcsolatos része kiadva: AR I/VIII. 446. o. (№. VI.)

Litera A.¹³⁰

Istentül minden jókat kívánok Kegyelmeteknek!

Nem kétlelem, jette Kegyelmetek ennelötte csak nem régen írott levelemet is, de hogy választ nem adott reá, mire magyarázni nem tudom. Adom azonban tudtára Kegyelmeteknek, hogy Ungvár alá praemittálván General Lamken¹³¹ Uramot bizonyos számú lovas és gyalog vitézlő renddel, magam is actu mégyek ednyihány ezer lovas és gyalog hadakkal ő kegyelme után, álgyukat és mozárokat is vévén magammal, mind ezen vizes és sáros, alkalmatlan utakkal sem gondolván, s holnap, Isten azt adván érnem, odamégyek. Egyébaránt ha az ungváriak eddig is alkalmaztatták volna magokat, a' nemes vármegyék, úgy az szegénység is mentek lettek volna ezen bajos és galibás vecturázástul, de kétségkívül Bercsényi álnok, hamis hittegetésire nézve akaratoskodtak eddig is, hanem szinte mai napon adatik írtésemre, hogy már ők is magokban szállván és az pacificatio Hazánk és Nemzetünk javára ineált punctuminak consentiálván, magokat és azon várat okvetetlen feladják, és így nékem ottan mulatásom nem léssen. Kihez képest kívántam ezen levelemet Kegyelmetekhez is küldenem, constálván Kegyelmeteknél is azon pacificatio, hogy miképpen gondolkozik, földadja-e azon várat? vagy nem. Küldje előmbe maga követjeit, félretévén minden idővontatást, ha földadja: azon punctumok tenora szerént léssen Kegyelmeteknek is mind életinek, úgy jószáginak teljes

¹²⁶ Náray László brigadéros, akinek itt említett levelére adott válasz volt Szent-Ivány fentebb közölt, 12. sz. levele.

¹²⁷ A levélből itt egy lap hiányzik, ezt az őrszó és egy mellette lévő folytatási jel is bizonyítja.

¹²⁸ Személyére és az említett ügyre lásd a 116. jegyzetet.

¹²⁹ Halmaj (Abaúj vm.)

¹³⁰ Eredetileg melléklet volt Sennyey István május 21-i (26. sz.) leveléhez.

¹³¹ Philip Ernst von Lancken, császári vezérőrnagy.

gratiája, és ott is valaminémő jószága s portékája vagy, magával takarétvá elvitetheti, ha egyszerre nem lehetne, két-három ízben is; hogyha pedig Kegyelmetek talán említett Bercsényi vakító álnokságinak (mellyeket bizony csudálom, hogy eddig is észre nem vehetett), tovább is hitelt adván megátalkodik, és magát fenn akarja tartani, lássa Kegyelmetek, én meg nem foghatom, letévén már az egész magyarság a' fegyvert, s törvény és természet szerént való királya hívségire visszajövé, minémő succursusban vagy segítségben bízhatik, vagy vetheti reménségit, a' kibem bizonyára megcsalatozik, sőt magokat és maradékot örök gyalázatba és veszedelembé fogja hozni, mert tudva légyen (a' mint el is hiszem, voltaképpen constál Kegyelmeteknél), hogy nem csak ő Felsege hősségiben (!) lévő magyarság diaetaliter, sőt a' Kegyelmetek Confoederatiója, Statusi és Vitézlő Rendjei is proscibálván, sőt ha föl nem adja magát, ellenségnek pronunciólván egyenlő közakarattúl Kegyelmeteket, mint a' Felseges Austriai háznak, úgy egész Nemzetünknek rebellissei és ellensége leszen Kegyelmetek az egész világ előtt, s abba bizonyos légyen Kegyelmetek, mihellyt fogom érteni Kegyelmetek resolutióját, hogy ugyan csak nem akarja földadni, hogy én magam is ez úttal a' tájára lemégyek, s a' bloquadára való hadakat elrendelvén ott hagyom, azután, ha az idén nem is, de kényszerítetik Kegyelmetek tandem az feladásra, s nem leszen módja az odarendelendő tiszttel tovább való alkura, mivel magam tovább mégyek s távúruul essem Kegyelmetektül, de hittesse el magával, megbánja ezen rendetlen cselekedetét, s e' miatt következendő Országunk pusztulásának is egyedül Kegyelmetek leszen oka, és az ártatlan vírontásért Isten előtt Kegyelmetek fog számot adni. Várom azért mentül hamarább Ungvárott Kegyelmetek követjeit, és azok által teendő válaszáat s maradok

Kegyelmetek

Jóakarója,

Groff Pálffy János m. p.

Költ Nagy Mihályt,¹³² die 13. Maji 1711.

P. S. Azon háromheti terminusnak extensiójához¹³³ pedig Kegyelmetek ne bízzon, mert az egyedül a' Méltóságos Hercegnek, Rakoczi Úrnak praefigáltatott, hogy ha ugyan visszajünne intra illum terminum, juramentumát leteheti; azonban a' mint bizonyossan értem, nem hogy kijünne, sőt beljebb ment Lengyel Országban, s eszében sincsen a' kijövetel, azért ahoz ne is bízzék Kegyelmetek, mert ha ugyan megátalkodik Kegyelmetek, azután sem velem, sem mással nem engedetik tractálni, hanem mind életinek s jószáginak gratiáját elveszti, most van ideje ennek.

15.

Munkács, 1711. május 13. után.

Sennyey István és a munkácsi őrség válasza gróf Pálffy János előző, május 13-i levelére.

Egykorú másolat, folytatólag az előző szám alatt közölt iraton.

MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Litera B.¹³⁴

Méltóságos Generalis Feldt Marschall!

Ajánljuk Excellentiádnak illendőképpen kész szolgálatunkat. Nagy Mihálybúl de dato 13. praesentis nekünk írott Excellentiád levelit illendő böcsülettel vettük, mellynek contentiójából értjük, hogy Excellentiád resolutiókat akarja venni, és tudni, akarjuk-é Munkáts várát földadni, vagy nem. Melly kívánságára Excellentiádnak így resolválunk: Mivel az Felseges Joseph Római

¹³² Nagymihály (Zemplén vm.), ma Michalovce (Szlovákia).

¹³³ Ti. a hűségeskü letételére.

¹³⁴ Eredetileg Sennyey István május 21-i (26. sz.) levelének melléklete volt, ezért a betűjelzés.

Császár, ki Országunknak s Nemzetünknek királlyá tétetett vala, bölcs és titkos tanácsából és Istenünknek ő Szent Fölséginek szent akaratójából ez árnyikvilágból kiszóllóztatott, nem tudjuk teljességgel elménkkel feltalálni, ezen erősséget kinek kellessük felladnunk. Mert az megnevezett Felséges Császár és Király halálával (mivel minden mi praetensióknak is, s hadakozásunk okainak vége szakadott), úgy nevezete alatt megnevezett megholt királyúnknak praetensiókat formálni, s számára valamit Magyar Országban occupálni se Excellentiádnak, se másnak akárkinek ítéletünk szerént nem lehet. Vége lévén azért már mind a' két részről való praetensióknak és hadakozásnak, mink ingyen sem gondolkodunk semmi tovább való fegyverkezés continuatiójáról, hanem egyedül, csak mint más haza lakossi, csendességben s nagy ohajtással várjuk Istennek Szent Lelkit Nemzetünkre, mellynek munkálkodása által egyé lévén Nemzetünknek szívek, lelkek s akaratók, válasszunk egyenlő akarattal oly királyt magúnknak, ki eltapodtatott régi szabadságinknak nem csak helyreállítója, de mindvégig [!] oltalmazója és megtartója légyen. Kérjük azért Excellentiádat, mind úgy, mint igaz magyart és édes Hazánknak minden jóra segéttő egy elsőbb igaz oszlopát, mind pedig úgy, mint keresztény és minden vírontást s pusztítást távoztatni igyekező Méltóságos Urat, ne gondolkozzék ellenünk való semmi hostilitásról, se valami bloquadáról, mint csendességben lakni kívánó igaz hazafiai ellen ne kívánja Excellentiád, hogy egy igaz magyar szabadságunkért szüntelen nyukhatatlankodó Fejedelmünk hazájához való igaz szeretetiért megfosztassék örökös várától s jószágától, s Isten tudja, kinek adattassék általunk. Mert nem kívánunk mink itt semmi egyéb nevezet alatt lennünk, hanem csak mint Fejedelmünknek igaz hívei és szolgálói s jót kívánó magyar vírei, örökös jószágát magának conserválni. Assecuráljuk Excellentiádat, hogy nem csak mindenféle hostilitástól tartóztatni fogjuk magunkat, de az egész Orzággal együtt fogunk érteni, s ezek felett valakit közönségesen egyenlő értelemmel Nemzetünk annak rendi s törvénye szerint királlyá fog választani, annak igaz hívei akarunk lenni, mert tudjuk jól, hogy Felséges Fejedelmünk is ugyanezt kívánja, s elhittük, munkálódik is benne. Nem is bízunk mi semmi succursusban s nem is köll nekünk, valamég minden igaz ok nélkül ellenségünk nem támod, de ha nyugodalmunk nem engedtetik, Isten, világ, úgy a' természet törvénye szerént is kéntelen nekünk oltalmazni kelletik magunkat, sött akkor tarthatni leginkább, hogy Fejedelmünk is, ilyen minden igaz ok nélkül örökös jószágának elvételének távoztatásáért, a' succursus kihozására ne kéntelenéssék, mellyel újabb tőz az Hazában, és pusztulás ne gerjedjen s ne támodjék, Isten előtt leendő nagy számadássával annak, a' ki oka lesz ezen következhendő veszedelemnek. Ha azért Excellentiád ezen csendességünkkel és hazánkkal egyetérteni igyekező resolúciónkkal megelégszik, kinél többet Excellentiád se nem kívánhat, s mink sem ígérhetünk, tudóssít íranta bennünket, készek leszünk követtyünket [!] is Excellentiádhoz küldenünk, a' ki által ezen édes Hazánknak csendességire s nyugodalmára való intenióknak s eltökélt szándékunknak több hozzá tartozandó szükséges circumstantiái és particularitási állandóképpen exoperáltathassanak.

Kívánván, hogy az irtalmas Isten Excellentiádot szegény hazánk valaha már egyszer megleendő csendes nyugodalmának megszerzésire fellgerjedett igaz magyar szívit, lelkit tovább is minden jónkra vezérelje, erősséte és segéte. Maradván

Excellentiádnak

igaz magyar vírei, tagjai
és szolgálói,
Sennyei István m. p.

és az egész Munkátsi praesidium
s benne való Statusok

16.

Munkács, 1711. május 15–17. között.

Munkács őrsége három pontban foglalja össze kifogásait és ellenvetéseit a gróf Pálffy Jánossal folytatott tárgyaláson felmerült kérdésekkel kapcsolatban.

Egykorú másolat, folytatólag az előző két szám alatt közölt iratok egybefűzött lapjain.
MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Littera C.¹³⁵

Méltóságos Generalis Feldt Marschall, nekünk bizodalmas nagy Urunk!

Mitt kellessék ezen várnak feladása iránt tovább is cselekednünk, noha eleget gondolkodtunk róla, de mivel az tegnapi napon mind embereink, mind írássunk által Excellentiádnak declarált okokra és consideratiókra nézve most is többre nem mehetünk, s a' várnak feladására most magunkat nem resolválhatjuk: sőt már tovább való Hazánk csendességinek exoperatiójára Excellentiádhoz bizonyos emberünket sem merjük küldeni, mert a' mocskos és illetlen szóbeli tractamentumok, becsületünknek megsértődése miatt, nem az csendességnek munkálkodására, hanem inkább bosszúszágra ingerelnek és gerjesztenek bennünket, többet azért hátra nem ítélünk lenni, hanem

Imo. Protestálunk azon most is, hogy mivel Excellentiád ítéleti szerént királyunknak rebellissei nem vagyunk, sem azok mellé nem igyekezünk, mert még most nekünk törvényessen megkoronázott királyunk nincsen.

2do. Protestálunk azon is, hogy édes Hazánknek s Nemzetünknek is nem vagyunk rebellissei, mert mi attúl elszakadni semmiképpen nem szándékozunk, hanem mindenekben velek edgyett akarunk érteni, s értünk is.

3tio. Protestálunk azon is, hogy mi senkinek ellenségi nem akarunk lenni, kárt, pusztítást senkinek az hazában tenni nem igyekezünk, hanem mint más haza fiai, csendessen akarunk élni, csendes megmaradást is kívánunk Excellentiádtól megengedtetni. Ha pedig ezen resolúciónkra tovább is Excellentiád csakugyan hostilitásra fakad, mink tovább is solenniter mind Isten, s mind világ hatalmas fejedelmi előtt protestálunk, s okái semmi veszedelemnek nem igyekezünk lenni. Ha pedig Excellentiád minden igaz ok nélkül tovább való vírontásra, édes Hazánk pusztulására, sok szegényeknek, özvegyeknek és árváknak nyomorgatásására, vagy más akárki, okot ad, mindazokat az mindenható Istennek rettenetes igaz ítélőszéki eleiben cselekedeteknek számadására citáljuk. Várván mégis mindazonáltal mint keresztény, és az vírontást s minden veszedelmet eltávoztatni kívánó magyarok, csendességben megmaradásunkra való keresztény resolútióját Excellentiádnak.

Maradunk

Excellentiádnak

Kész szolgálai,
az egész munkátsi praesidium m. p.

¹³⁵ Mellékelési betűjel, mivel eredetileg Sennyey István május 21-i (26. sz.) leveléhez volt csatolva.

17.

Munkács, 1711. május 14.

*Szent-Ivány János II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek:
Ungvár kapitulációjáról, egyéb ügyekről és hírekről, részben titkosírással.*

Eredeti, végig saját kezű írással. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240. A titkos jegyekkel írt sorokat nem sikerült megfejteni. A levél első, Ungvárról szóló bekezdése kiadva: AR I/VIII. 448. o. (№. VIII.)

Munkács. 14. Maji 1711.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Megíráom Felségednek, hogy szomorítanom köll Felségedet Ungvárnak feladásával, kinek is ma vagy holnap a requiemet elmondják. Tegnap költett volna érkezni Langennek¹³⁶ oda, de még 11. mentek el az követek, azok egyebet nem hoznak vissza az sententiánál, noha én eleget írtam nekik, még 11. vették leveletem, de már választ sem adtak, hanem ezen levelet hozott¹³⁷ az emberem vissza Géczi Gábornak¹³⁸ Károlyi Ferenc¹³⁹ névő kapitányának A.¹⁴⁰ szólót, és így desperáltam már felülek, mivel nem is válaszolnak, ezen levélből pedig már egészen kitetszik az vass szög.

A minapi levelemből kin maradt az Narai¹⁴¹ levelére való válaszolásom, melyet most accludálni alázatosan kívántam k.¹⁴² Azért stylizáltam úgy, tudom hogy Pálfi kezébe megyen, mind ez, mind az unghvári, indítsa meg lelki isméréstét,¹⁴³ és adjon okkot az compactióra nem csak, de gondolkozásra is, hogy Felségedet az Palatinussal¹⁴⁴ edgyütt (mellyet, hogy megholt volna, mondják) invitálják az vélek való, megromlott Hazánk szabadságának helyre ályításában való egy értelemre, reménlem, Felséged nem fogja tulajdonítani hűségtelenségemnek, talán csak azon okbul is, hogy offensióra nem offeráлом magamat, tudja meg Felséged 333. 333.' 100. 333.~ 142. 500.~ 200.~ 694. 808.~ 500. 555.~ 513.~ 595. 414.~ 309.~ 515; 918. 668. 315.' azon okbul cselekedtem, de 909. 134. 415.~ 643.~ 414. 663.~ 430.~ 394.~ 505. 214. 214. 500. 500.~ 559.~ 559. 410. 410.~ 410.' 315.' 111. 319.' 694.~ 400.~ Ide ne csak gyakrabban írjon Felséged, de embereit is küldezzen, az kik nem minket, hanem az alatta valóinkot confortálják, noha én minden teljes tehetségemmel azon vagyok s leszek, szép szerint disponáltassanak, de vagyon sok 646. 213. 514.' 512. 222. 300. 100. a ki nem épété az 200. 100.~ 512.' 519. 219.~ 543. 315.' mindazáltal abban nem lehet megötkezni, mert az mindéig volt s lesz.

Mi ha használnánk véle, csak Felséged szolgálainak mondjuk magunkot lenni, s Felséged várát s jószágát oltalmazzuk, a ki az törvényeink szerint szabados, és így Pálfinak semmi praetensiója¹⁴⁵ hozzánk nem lehetne, csak kigondolunk valamit, hogy quouo modo megtarthassuk Felséged számára, csak Felséged is secundálni méltoztassék benüket. [!] Ezzel maradok, az előbbeni leveleimre választ várván,

Felségednek

alázatos szolgája, igaz híve,
SzII

[A levél első oldalán oldalt:] Hogy Eleonora Regina dirigit cum Minister[io], bizonyos, általa confirmáltatott az Szakmári Pacificatio is, hoc ipsum jam est contra leges.

¹³⁶ Philip Ernst von Lancken, császári vezérőrnagy.

¹³⁷ E szó az eredetiben tollhibából megismételve. (Itt és másutt is előfordul, hogy Szent-Ivány hibásan használja az alanyi és tárgyas ragozást.)

¹³⁸ Géczy Gábor ezereskapitány, Bercsényi lovasezredének parancsnoka.

¹³⁹ Károlyi Ferenc, Géczy Gábor regimentjében az egyik század parancsnoka.

¹⁴⁰ Ez a levél ma már nincs mellékelve.

¹⁴¹ Náray László brigadéros.

¹⁴² Lásd fentebb: 12. sz.

¹⁴³ Az eredetiben tollhibából szótagismétléssel: *isméretetét*.

¹⁴⁴ Esterházy Pál herceg, nádor.

¹⁴⁵ E szó javítva erről: *praetensiójának*.

18.

Munkács, 1711. május 14.

Szent-Ivány János Ebeczky István tábornoknak, Ungvár parancsnokának: A vár védelmével kapcsolatosan ismert politikai véleményét fejtí ki, a császár halálával nincsenek ellenségei.

Eredeti, végig saját kezű írással. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Kiadva: AR I/VIII. 446–447. o. (№. VII.)

Munkács, 14. Maji 1711.

Bizodalmas Generalis, nagy Jó Uram!

Én kívánván eleget tennem kötelességemnek, levelem által akarom csekély opiniómot adnom. Talán jó volna kegyelmednek az egész nemességet kibocsátani,¹⁴⁶ és az várat nem úgy, mint confoederationalis generalis, csak úgy, mind obligatussa privatus úrnak, Bercsényinek, oltalmazni vagy defendálni, azzokkal, az kik arra resolválják magokat, qua de aula et famulicio Bercsény, magái lévén az Palatinus,¹⁴⁷ semmi hosztilitást ne kövessen, az vármegyében semmit ne praetendáljon, csak az jószágából éljen Bercsényének, számára tartsa mind az várat, mind az jószágot, mert ihon júnek elsőben, mind privatus urak (ez éca vettem leveleket) és tagjai az Országnek, nem ellenségi, ha háborgattatnak, tudom lesznek deffensive, egy ügyünk lévén, egyé köll lennünk, nem lévén ellenség az hazában, mért jön fegyverrel kegyelmedre Lancken,¹⁴⁸ Pálffi mért kéri az várat, ha az király élt volna, méltán, de már nem ellenség sem Rákóczi, sem Bercsényi, haza júnek ha convocáltatnak az diaetára, az többekkel edgyütt exoperálják az Haza javát; ne adjátok hát oda az lakó helyét, hova száll, ha az német bémegyen, tudom, fegyver nélkül nem engedí Bercsényének Unghvárt, Munkácsot Rákóczinak, újabb tűz támad az Hazában, akkor osztán kéntelenítetik az maga jószágáért fegyvert fogni: az Istenért, távoztassuk el az vérontást, mert jót s jól akarják az Urak, nem leszen veszekedés az magyar korona felett, assecurálom, csak legyen meg az országban avagy csak az Palatinus, Fejedelem és Pálfi, végtére Bercsényi között az egység, de bezzeg lesz az császárság felett: már is vadnak scissiók, az kiket én úgy tudom, mind mások tudják, de nekünk ahoz nem sok közünk, csak nekünk oly királyunk légyen, a ki minket tartson meg törvényinkben, szabadságinkban, assecurálom az keresztény világot, hívebb nemzet nincsen királyához az magyarnál, de kész meghalni mellette, az mint azt sok példák bizonyítják, de ha abban háborgattatik, dühessebb nemzet sincsen az magyarnál. No hát ne hirtelenkedjünk, hanem várjuk meg az Urakot, az innepre itt lesznek, assecurálom, az diaetán jelen kívánván lenni: noha egész készüllettel júne is az ellenség, nem oly hamar lesz annak vége, mert kettő szokott lenni. Ezzel maradok

kegyelmednek

igaz szolgálja,

SzIJ

¹⁴⁶ Ti. a császáriak elől oda menekült nemesek.

¹⁴⁷ Értsd: a helyőrségben szolgáló gyalogság nagy része Bercsényi palotászeredeből került ki, amely így magánföldesúri katonaságnak is tekinthető.

¹⁴⁸ Philip Ernst von Lancken, császári vezérőrnagy.

19.

Jolsva, 1711. május 14.

*Draskóczy Sámuel gróf Koháry Istvánnak: Beszámol a gróf felszabadult
Gömör megyei birtokainak helyzetéről, a termelés újraindulásának kezdeteiről.*

Eredeti, zárlatán Draskóczy vörös viaszba nyomott, S. D. monogramos gyűrűspecstétje.
Ugyanott utólag rányomott, ovális alakú másik pecsét, kétfejű sassal és a következő felirattal:
SIGILLVM CONSILY SANITATIS. OSzK Kt. Fol. Hung. 1389. Fasc. 16. pag. 370–376.

[Külső címzés:] Méltóságos Generalis Gróff Csábrági Koháry István Uramnak (Titulus), régi jó
Kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának alázatosan íram.¹⁴⁹ Léka várában.¹⁵⁰ [Más írással rávezet-
ve:] 1711 14a Maji. Domini Samuelis Draskóczy. Ad Provisoralia Draskocziana.¹⁵¹

Méltóságos Generalis, nekem régi Jó Kegyelmes Uram!

Alázatos szolgálomat ajánlom Excellentiádnak. Léka várából sub dato 12. praeterlapsi mens-
is Aprilis költ Excellentiád méltóságos úri levelét alázatos kötelességgel vévén, kegyelemes pa-
rancsolatját megértettem. Köszönöm alázatossággal elsőben is Excellentiád gratiáját, hogy régi
szolgájáruól kegyelmessen megemlékezvén, úri kedvében újebben méltóztatott bevenni, mellyet
én is, tartozó kötelességem s vékony tehetségem szerint igyekezem s el sem mulatom meghálálni
Excellentiádnak.

Murányi commendans uramnak, minthogy úgy tudom, az várban tanálkozott gabona nem volt
dispositiójában, ő kegyelmétül azt nem lehet rehabeálni, a' mit Excellentiád jószágiból antecedenter
odavitték volt bé; hanem azt tudom bizonyossan, a' várnak feladásakor volt ottan circiter 40 kila
árpa, mellyet, hogy akkori prófuntmester uramtól érttettem volt az inventariumban nem lenni s
nem specificáltatni, Gömrej¹⁵² urammal edgyütt felmenvén a' várba, kértük commendans uramtól
Excellentiád számára, de tagadásra vette dolgát, és formalibus mondotta: non est amplius in arce:
holott annakutánna seréert adta ki.

Ugyanazon alkalmatossággal kértem ő kegyelmétül annakelőtte a' várban látott egy gipszes
virágos asztalt, két kised alacsony diófa asztalt, és egy ovalis forma tölgyfa asztalt is (a' ki ugyan
akkor is szállásán volt), de egyéb választot nem nyerhettem a' non scionál: most is csak azt nyesi [!]
ő kegyelme. Balogi és rimaszécsi Excellentiád majorságiból mennyi gabonát hordattak fel a' várba,
hasonlóképpen murányiból is, annak végére fogok járni, s más alkalmatossággal alázatosan tudósí-
tani fogom Excellentiádat: mellynek rehabilitiójában avagy refusiója sollicitatiójában ha Excellentiád
fog fáradozni, egyenessen az Méltóságos Hadi Commissariatussághoz lehet Excellentiádnak
recursusa, mert Murány várában lévő annonával Méltóságos Hadi Fő Commissarius Zolelnstein¹⁵³
Uram ő Nagysága disponált, s most is disponál, midőn az 900 kila zabot pro statione moldaviensi¹⁵⁴
deputálta s el is vittette, gabonát pediglen őrlötet, s a' lisztet hasonlóképpen elviteti, valamint az
asztalt húst Beszterczére¹⁵⁵ szolgáltatta, más apróbb materialékkal edgyütt. Minthogy a' nemes vár-
megye Nébest György¹⁵⁶ Substitutus Vice Ispán Urammal engem is deputált említett Zollenstein

¹⁴⁹ Koháry István gróf (1649–1731) felvidéki nagybirtokos, császári altábornagy, 1714-től országbíró.

¹⁵⁰ Léka vára, Vas m. A császárpártiak egyik menedékhelye a szabadságharc alatt.

¹⁵¹ Draskóczy Sámuel Gömör megyei birtokos nemes, Koháry birtokainak provizora, később a me-
gye követe. Nagy: Mo. csal. III. Pest, 1858. 385. o.

¹⁵² Gömrej János 1716-ban Koháry István Nógrád megyei birtokainak igazgatója, 1723-ban kapott
nemességet. Nagy: Mo. csal. IV. Pest, 1858. 436. o.

¹⁵³ Személyéről többet nem tudok.

¹⁵⁴ Moldva (Moldau) Szepesi (Abaúj vm.) német neve.

¹⁵⁵ Füstölt, szárított hús. Besztercze = Besztercebánya.

¹⁵⁶ Nagy: Mo. csal. VIII. Pest, 1861. 106. o. Nebest György néven ismeri.

Uramhoz ő Nagyságához az computusokkal, s még az ünnepek előtt kell felmennünk,¹⁵⁷ azon alkalmatossággal kérni fogok ő Nagyságától testimonialist arrúl, hogy Murány várban talált jókkal ő Nagysága disponált; melly testimonialis ha nem fog használni, talám nem is fog ártni Excellentiádnak. Azon úttal megpróbálom az instantiát ugyan Zollenstein Uram ő Nagysága előtt, a' murányallyai Excellentiád serfőző háznak mindennemű eszközei az ő Főlsége hadai által distraháltatván, azok helyett a' várban lévő és haszontalanul heverő serfőző háznak eszközeit ha megnyerhetném; minemű válaszom léssen instantiámra, ugyan Beszterczérül aláztatossan informálni fogom Excellentiádat, leveletem Borsiczki László Uramhoz dirigálván. Lészen dolgom ottan Colonellus Lambruck Urammal ő Nagyságával is, a' ki Sumjácson¹⁵⁸ tapasztalt s Excellentiád számára elfoglalt, régi murányi nyájából maradtot egynéhány juhot és kecskét, olly szín alatt magáénak tart, hogy Bercsényi bírta őket, s most irántok olly levelet íratott a' regiment auditorával reám, ha azon marhát ki nem adom, reám küld executiót, s marhámát elhajtatja. Mellyre nézve most szedetek bizonyosságokat, hogy Bercsényi soha nem volt igaz és proprietarius ura azon juhoknak. A' korcsma felől miért nem írt Excellentiád commendant uramnak, consideratióját nem tudhatom ugyan, mindazáltal vékony ítéletem szerint, talám azon okból nem ártana aziránt Excellentiádnak írni ő kegyelmének, hogy mahólnap, a' mint a' híre vagyon, mind commendans, mind praesidium fog változni, s következő commendánsra sine contradictione ne transferálhatná per traditionem abusúsát. Vice Ispán Urammal eléggé beszélgettünk, miképpen lehetne Excellentiádnak a' várbeli korcsmát és mészárszéket nagyobb haszonnal tartani s manuteneálni. Jár ott elménk, mint-hogy a' milítia, etiam exinstigatione superiorum suorum, a' húsban szokott olykor válogatni és sokképpen a' mészárosba garázdálkodni, a' midőn másé a' mészárszék, úgy annyira, hogy végre embert sem kaphat a' tiszt a' mészárszékbe, s magának majd nagyobb léssen galibája a' haszonnál, tanácsosabb volna Commendans Uraméknak engedni olly conditióval, hogy az melly gyertyákkal tartozik ex jam practicato usu a' földesúr a' praesidiumban, subministrálná commendans. A' korcsmát pediglen árendába lehetne bocsátani, s azzal pracludáltatnék sok alkalmatlanság, mellyet sokszor a' külsárokon szoktanak elkövetni; mert gyakran megverik őket, az italt rovásra hordván, s abban válogatván, addig húzza halasztja mind commendans, mind militia megfizetését, míglen a' várból kimégyen, s elviszi magával, a' mint egynéhány példával meg lehet bizonyítani; ez ilyen excessusok csak a' földesúr kára. Minthogy tudom, Excellentiád egyszer acquirált jusát fogja, illik is, manuteneálni s manutentióját debitis in locis implorálni, a' midőn Comendans Uramékra kinyeri a' parancsolatot, talám nem volna Excellentiád részéről ártalmas declaráltatni, stante pro parte domini terrestris educillo a' commendans és praesidiariusok mint viseljük magokat, s mihez tartásuk dolgokat, s a' mellett offeráltatván a' korcsmának arendatiója és a' mészárszéknek cessiója, mire köteleztetnék: álljon egyébaránt a' dolog Excellentiád bölcs tetszésén. Gömör vármegyei dézmát mire nézve nem lehet subarendálni, nem kétlem, Gallj¹⁵⁹ uram ő kegyelme Excellentiádat circumstantialiter informálta. Az ugyan való dolog, ha valaha hibázott a' dézma, fog most hibázni, de ha ugyan csak Excellentiád megarendálja, azon fogunk Gallj András és Gömrej Urammal mesterkedni, legalább az ezer tallér teljék ki, elégséges haszonnak ítlvén mostani nagy szükségben, ha kár nélkül jussát manuteneálhatja Excellentiád. Ha pedig hogy azon kívül is prosperálhatunk hasznot, Excellentiádé léssen, kiváltképpen reflexiót tartván az juhászokkal való akkori conventióra, a' midőn Excellentiád acquisitiót erigáltatott ellenek. Az elhólt jobbágyoknak caducitásával Excellentiádat illető jószágot Gömrej János urammal edgyütt investigálván, minden helységtől vettünk pecsét alatt való levelet, az ő fassiójok szerint, hol mi szállott földesurokra, de nem sokat vallottak, hanem azóla immár némellyek vérségeket praetendálván az olly jószághoz, többre kezdik vinni. Rettenetes sok distractióban lévén ekkoráig a' szegénység, nem vehettem magamnak arra való alkalmas időt, hogy falunkint jobban investigáltam volna afféle jószágokat, hanem ezentúl immár mihent beszercei útamot vihetem véghez, hozzálatok, s hasznosabban esik annyival is a' nyomozás, hogy már az urbarialis conscriptio is kezemnél lévén, az akkori

¹⁵⁷ Pünkösöd ebben az évben május 20-ára esett.

¹⁵⁸ Sumjác (Gömör vm.), később Királyhegyalja, ma Šumiac (Szlovákia).

¹⁵⁹ Itt és alább is így, de minden bizonnyal Gallik András, Gömör vm. alispánja. Nagy: Mo. csal. IV. Pest, 1858. 317. o.

gazdákat vagy successorokat ha életben nem tapasztalom, avagy nem mutathatják őket másutt lenni, bizonyos keresetem léssen; melly alkalmatossággal, a' mint minap is alázatossan megírtam Excellentiának, ad normam urbarialis conscriptionis conscribálni fogom az egész jószágot, s annak három esztendőül fogva való quietanciáit; miként succedálni fog fáradozásom, vóltaképpen Excellentiádot bizonyossá tennem el nem mulatom. Márvány köveket szegény Francisci Jakab pro tutiori a' földbe rejtett vólt, mégis kikeresték, s ha jól jut eszembe, 1706-dik esztendőben a' Fejedelem számára Munkácsra vitték. Az elpraedált Excellentiád jovai után igenis vigyázok, kiből egynéhány pléhet és ablakokra való ólmos vasakat ki is nyomoztam s Csetneken tanáltam, a' mellett többet is fogok keresni. Itt a' kastélyban semmi nem maradt, egy ajtó, egy ablak nincs egészen, nem csak pléheket, de még sark és pánt vasakat is levontak, és a' kit le nem vonhattak, haszontalanná tették, még csak azon deszkákat is leszaggatta a' kastélyban egy ideig heverő német, a' kik a stukaturák felett vonatott duplász gerendákra szegezettek vólt olly véggel, hogy a' ki a' pádláson jár, ne árthasson járásával stukaturáknak. A' régi vas rostélyokat, úgy informáltam, a' német tisztek szekerek vasszázására fordították, a' kiket tanáltak. A' szenelő szobának,¹⁶⁰ az gradicosos pitvarnak és az istállók végében felső contignatióban lévő bólnak az alja téglákkal lévén kirakva, mind felszedték s profunkemencének és kemencék aljának alkalmaztatták azon németek. Nagyobb részről immár a' kastélyt kitisztítottam s naponkint ezentül is tisztítatom, más szükséges dolgoknak, mint legjobban lehet, folytatása mellett. Polonkaiaknak¹⁶¹ megparancsoltam, hogy 100 ezer sindelyt hova hamarabb készítsenek, s azokhoz szükséges lécz- és sindelyszögekrül is tettem dispositiót: reménlem, abban nem léssen fogyatkozás.

Ezen jószágunk jövedelméből Gömrej János Uram és az ispánok, jóllehet alkalmas pénzt máris beszédtek, mindazáltal én is urgeálok a' szegénységet, s kezdenek is kevesenkint pénzt hordani, melyet Excellentiád szükségére conserválván, máshová nem is erogálok, hanem csak két hajdúnak, tömlőctartónak és két korcsmárosnak conventiójára, lévén olly reménségben, a' kastély és más szükséges épületek reparatiójára ha szöget veszek be a' summába, nem fogja Excellentiád difficultálni acceptatióimat, kéváltképpen mivel szükséges kívül olyanokra nincs is igyekezetem. Valamint hogy én Gömrej János Uramat informáltam, a' balogi jószágban honnand mit vehet be Excellentiád részére, azon szerint Gallj Uram informatiójával ezen dominiumban kelletvén élnem, valamit Excellentiád hasznára s kárának tapasztalni fogok eltávoztatására, léssék annak szorgalmatos elkövetője. Murányi commendansoknak Nemes Szepesi Camara idejében minémő jurisdictiójuk vólt, Gallj Uram most vóltaképpen nem declarálhatta, hanem Rosnyóruól Ratkóra divertálván ő kegyelme, régi actáiból excerptálni fogja informatióját. Murány várát miképpen adták fel, includált capitulatióból megértheti Excellentiád.¹⁶² A' praesidiariusok is hasonlóképpen capituláltak, officiales quidem cum bonis et armis, hajdones vero cum sarcinis sine armis dimissi. Vannak a' dominiumban olly casusok, kik törvényes revisiót kéválnak, de nincs mi mellett megindítanom. A' többi között Vizesréten tavaly ott való nemes és parasztember öszvekapván, a' nemesember a' parasztembernek kiütötte szemét, ki is folyt. A' parasztember gyakran emlegeti, Pan Buoh wisoko, a pan delako.¹⁶³ Örömet consolatiót nyújtának neki, de nem tudom persvadeálni nyavalyásnak, nem lehet ahoz úgy nyúlni, a' mint ő gondolja. Kérem azért alázatossan Excellentiádat, méltóztassék plenipotentiát küldeni, melly mellett, gondolnám, ezen nemes vármegyében, ha másutt nem is, otalmazhatom a' szegénységet, kivel nagyon öregbedik reménsége, s jobb kedvvel szenvedí nyomorúságát. Közönségesen hirdetik itten a' békességet, melly szerint minden embernek vissza-

¹⁶⁰ Ahonnan a kályhák fűtését végezték.

¹⁶¹ Helyesen: Plomka (Gömör vm.), később Garamszécs, ma Polomka (Szlovákia).

¹⁶² A levélhez két melléklet van csatolva, mindkettő másolat. a) Debrecen, 1711. január 20. Pálffy János válasza a murányi megadási feltételekre; b) Murány, 1711. január 28. A vár készleteinek, főleg az élelemnek a leltára. Az előbbi latin, az utóbbi német nyelvű. Pálffy válasza a kapitulációra kiadva: A Rákóczi-szabadságharc dokumentumai Abaúj-Torna, Borsod, Gömör-Kishont és Zemplén megyékből. 1710–1711. Összeállította: *Bánkúti Imre*. Miskolc, 2005. 199–200. o.

¹⁶³ Szlovák szólásmondás: Az Úristen magasan, a [földes]úr [pedig] messze [van]. (Az értelmességét Kónya Péternek köszönöm.)

adták, úgy hallatik, jószágát, etiam sub nota mortuorum successoribus. Ha publicálatni fog azon békesség, punctumit aláztatossan megküldöm Excellentiádnak. Azalatt méltóságos úri gratiájába magamat ajánlván, maradok

Excellentiádnak

alázatos legkissebb szolgálja,
Dráskóczi Sámuel m. p.

Jolsvae 14. Maji 1711.

20.

Munkács, 1711. május 15.

Szent-Ivány János brigadéros II. Rákóczi Ferenc fejedelemhez: Pálffy sűrgeti Munkács feladását. Leírja Ungvár kapitulációját. Ritter a fejedelemhez kíván menni.

Eredeti, végig saját kezű írással. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Az Ungvár kapitulációjáról szóló levlérrészlet kiadva: AR I/VIII. 448. o. (№. IX.)

Munkács. 15. Maji 1711.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

Tegnap késűn hozzák Pálffy levelét,¹⁶⁴ szörnyen urgeálja az várnak feladását, resolváltuk, hogy nem adjuk, hanem Felséged mind földesura, urunk számára tartjuk. Mit csinál tovább, meglássuk.

Én Tankovics¹⁶⁵ uramat expediáltam vala olly véggel, vigye bé ezen utolsó leveletem A.¹⁶⁶ de már akkor az levelem nem mehetett bé, mivel reggel 5 órákor eleibe menvén Lankenek¹⁶⁷ Ebeczki¹⁶⁸ az várbélé [!] egész tisztekkel, minden capitulatio nélkül feladták, az homagiumot le is tették, az praesidiumot bévitték, dél tájban maga is bément Pálfi, mindjárt meg is lövette az örömét. Mit ír Dioszeghi¹⁶⁹ Bereghszázbul, Litera C. megmutatja: ez már bizonyos, Ritter¹⁷⁰ is eljűtt, azt mondja ugyan, hogy meg nem eskűdt, de az tiszték diffidálnak neki, és tartanak, ne légyen csinált ember, ő az mind veszem észre, Felséged mellé kívánkozik, de particularibus teszen relatiót, ha mind igaz. Én Felséged kegyelmességébe ajánlván magamat, maradok Felségednek

alázatos szolgálja,
igaz híve,
SzIJános

Ebergényi Kalo¹⁷¹ felül jűn erre – Szakmárt épétteti az német, Rabutin¹⁷² comandírozta Szölös¹⁷³ felí, hihető onnan is, Unghvár felöl is az Tisz[...]¹⁷⁴ is kezdik el az operatiót.

¹⁶⁴ Nyilván a Nagymihályon 1711. május 13-án kelt levlérről van szó, lásd a 14. sz. iratot.

¹⁶⁵ Tankovics (Tamkovics, Tonkovics) János, az udvari lovas-karabélyosok egyik kompániás kapitánya.

¹⁶⁶ Ti. Ungvárba. Lásd a 18. sz. alatt közölt, 1711. május 14-én Munkácson kelt levelet.

¹⁶⁷ Philip Ernst von Lancken, császári vezérőrnagy.

¹⁶⁸ Ebeczky István tábornok, Ungvár parancsnoka.

¹⁶⁹ Diószegi Ferenc kapitány.

¹⁷⁰ Ritter János, a Csajághy-gyalogezred őrnagya, előbb Egerben, majd Kassán szolgált. Lásd *Bánkúti: Források Kassa védelméhez. Hadtörténelmi Közlemények*, 106. (2003) 4. sz. 918. o. Jellemző, hogy – valószínűleg német származása miatt – már Perényi Miklós brigadéros, egri főkapitány sem bízott benne, de még Kassán sem hódolt meg, hanem – úgy látszik – Ungvárra, s onnan Munkácsra vonult.

¹⁷¹ Nagykálló (Szabolcs vm., ma Szabolcs-Szatmár-Bereg m.).

¹⁷² Ekkor már nem Rabutin volt az erdélyi császári hadak parancsnoka, talán fiáról lehet szó, vagy csupán a nevét viselő császári ezredről.

¹⁷³ Nagyszölös (Ugoesa vm.), ma Vinohragyiv/Виноградів (Ukrajna).

¹⁷⁴ Itt egy-két szót nem sikerült teljesen kibetűzni.

21.

Załuże, 1711. május 17.

*II. Rákóczi Ferenc rendelkezései Zay András
a Lengyelországba menő kuruc egységekről, ellátásukról.*

Eredeti fogalmazat. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Spectabilis ac Magnifice Baro Fidelis Nobis dilecte!¹⁷⁵

Salutem gratiaeque nostrae principalis benignam propensionem. Hogy az bejövendő hadaknak subsistentiájokrul annyival is inkább provideáltattassunk, a' végre megyen ki commissarius, hogy mindjárt az széleken exolváltassanak. Szükséges azért kegyelmednek azon hadakat ottan megmustrálni, és a' mint azon commissarius az marsrutát ki fogja adni, a' szerént continuálni jövetelét, bennünket pedig minden circumstantiákrul előre, mindjárt az mustra után informáljon bizonyos tisztje által.¹⁷⁶ Specifice mennyi, és micsoda regementbül való személyek legyenek kegyelmed mellett,¹⁷⁷ hogy ahoz képest tovább való subsistentiájokrul és accomodatiójokrul provideáltattassunk. Ha azért az Géczy Gábor¹⁷⁸ regimentjebeliék, vagy az több ujbári félék¹⁷⁹ a' karabélyos ezerrel akarnak lenni, nem bánjuk, ha pedig talán inkább lenne kedvek az Ungvár táján való hadainkkal magokat conjungálni, mivel azok is bé fognak hozzánk júni, az is ellenünk nem leszen. Errül is elvárván kegyelmed informatióját. Eandem bene valere desideramus. Zalusa ad Javoro,¹⁸⁰ 17. Maji 1711.

22.

Munkács, 1711. május 19.

A munkácsi őrség válasza gróf Pálffy János május 18-i levelére, amelyben az erősség feladására szólította fel őket. Kifejtik ezzel kapcsolatos véleményüket és ellenvetéseiket.

Egykorú másolat, folytatólag a fentebb 14–16. szám alatt közölt mellékleteket is tartalmazó iraton. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Litera D.¹⁸¹

Méltóságos General Feldt Marschall, nekünk jó Urunk!

Tegnapi napon vévén Excellentiád méltóságos levelit,¹⁸² kit is, megvalljuk, szomorúvan olvastunk, látván abbúl, hogy mind ennyi szíves declaratióink s resolutióink után is, mellyekkel mind Hazánk- s Nemzetünkkel való egyetértésire, mind megkoronázandó királyunknak igaz hívségire is offeráltuk magunkat, mégis Excellentiád mind tolvajokkal s királlyá ellen fegyverfogókkal akar

¹⁷⁵ A címzés mutatja, hogy a levél Zay András báróhoz szólt, aki ekkor az udvari karabélyosok ezredese, s egyben a munkácsi lovasság parancsnoka volt.

¹⁷⁶ Betoldás a lapszélén: ottan megmustrálni ... tisztje által. Eredetileg így volt a szöveg: ...azon hadakkal Zavadvánál subsistálni, és ottan megmustrálván, listában venni...

¹⁷⁷ Következik kihúzza: s azon listát küldje meg.

¹⁷⁸ Következik kihúzza: és Balogh István. Géczy Gábor ezereskapitány és Balogh István brigadéros lovasezredeinek maradványokról van szó, de Balogh maga még Érsekújvár kapitulációjakor meghódolt a császáriaknak.

¹⁷⁹ Az Érsekújvár kapitulációja után az őrségnek a fejedelemhez vonult része.

¹⁸⁰ Załuże és Jaworów szomszédos települések (Lengyelország), mindkettő Rákóczi birtoka volt, ma Zalużżja/Залужжя és Javoriv/Яворив (Ukrajna).

¹⁸¹ Eredetileg melléklet volt Sennyey István május 21-i (26. sz.) leveléhez.

¹⁸² Munkácsi tábor, 1711. május 18. Kiadta *Bánkúti*: Dokumentumok... 76. o. (№. 92.)

velünk bánni. Álljon azért Excellentiád akaratján, és mivel úgy látjuk, mindezen szép resolútióink, mellyeknél se Excellentiád igaz okokból többet nem kívánhat, s mink sem ígérhetjük többre magunkat, nem elékszik [!] meg, hadgyuk Istenre, s légyen bírása s ítélje meg, ha mink leszünk-é? a' következő vírontásnak s Hazánk pusztulásának okai, vagy Excellentiád. Boldog Isten, nem keserves-é az? mikor mink azt kérjük, hogy engedje meg Excellentiád, hadd lehessünk igaz hívei megkoronázandó regnans királyunknak, s nem engedi: semmi fegyverkezést nem akaránk elkövetni, s Excellentiád pedig arra kényszerít, s nem egyéb okból pedig, hanem csak azért, hogy az más ember jószágát, kinek conservatióját az ura reánk bízta, s akar maga is igaz híve lenni megkoronázandó királlyának, s igaz tagja Hazájának. Adjuk valakinek, s avval hitetlenké, hamis szolgálkává tegyük s megcsúfoltassuk az egész világgal, sőt Excellentiáddal magunkat. Azon is nem kevésbé csudálkozunk, hogy Excellentiád most is mind azt hányja szemünkre, hogy az szathmári pacificatio punctumát meg akarjuk vetni, sem levelünküből, sem izenetünküből soha még nem vette, mellyet is míg Principalisunk is jónak agnoskál lenni, s amplectálta volna is, ha interregnumra nem bocsátotta volna Isten ő Szent Főlsége hazánkot, jól tudom, annak ideiben amplectálni is fogja. Csudálatos az is előttünk, hogy ezen erősséget minden vírontás nélkül annak akarjuk az ő ideiben adni, valakinek az Ország törvénye parancsolja és kívánja, s mégis törvényünk ellen azt kívánja Excellentiád, hogy annak adjuk, az ki még most talán nem is kívánja sokaknak vírontásával. Nékünk bizony úgy tetszik, hogy az ilyen kívánság hasonló annak kívánságához, az ki valakinek akar miit¹⁸³ törvénytelenül el akarja venni nemcsak e' világnak, de Istenünk parancsolatja ellen is, s vallyon ezeket kell-é? életünk elfogyásával s magunk s gyermekink jószágának elvesztésével fenyegettetnünk: be¹⁸⁴ méltatlan s azért keserves szívbeli szorongatásosok ezek. Mert ha akar az Felsőes Özvegy Császárné, a' vagy Felsőes Carolus király tudná ezen resolútiókat, lehetetlennek tartaná, hogy az kerszténység eresztene [?!] ezen resolútiókért azokra, mellyeket Excellentiád rajtunk nevezetek alatt elkövetni igyekezik. Kire nézve kérjük tovább is Excellentiádot, sőt megkoronázandó királyunk hősségire¹⁸⁵ s igaz magyarságára obtestáljuk, ha csak addig is hagyjon békét Excellentiád nekünk, még megnevezett principalisnak ezen resolútiókat tudtára nem adván, mi tévő légyen, mindezek után is resolútiójokat s parancsolatjokat nem veszi Excellentiád. Ne vegye Excellentiád magára ezen Isten előtt nagy számadásra való cselekedetet, ne ítéltesse meg Excellentiád magát az egész világ potentiái előtt, s talán ne gerjessze őket ezen méltatlan mortificatióknak mind magára Excellentiádra disgustusra, mind pedig talám fegyver által is léendő ulciscentiájára ezen cselekedetnek. Lám, az Felsőes Császárné is az Excellentiád által nekünk per extractum transmittált leveliben a' sokszor említett pacificatióknak solennitását a' Felsőes Király visszajövetelire és a' regnicolák approbatiójára (ha németül jól értjük azon levélnek interpraetatióját) hallasztotta, s tillytya [!] Excellentiádat, hogy valakik közöllünk ezen punctumokat acceptálják, azokat ne háborgassa. Mellyeknek mi megvetői se nem voltunk, se nem vagyunk, és csak azok ellen fegyverkezzék Excellentiád, valakik ujobban dissensióra és motussokra igyekeznek, mellyeket nekünk elkövetnünk Isten őllyon. Ne praepediálja Excellentiád az Felsőes Carolus királynak is evel az irritatióval és méltatlan vexájával mind az megkoronázását, s mind szegény Magyar Országban való csendes uralkodását. Mellyben se minket, sem principalisunkat, ha az egész országnak úgy fog tetszeni, contrariussoknak lenni ne ítéljen, ha pedig tovább is ezen teljes igazságra fundáltott kérésünk és obtestatióknak által nem compungáltatik Excellentiád, mi újobban reiteráljuk protestatiókat, kívánván mind az Felsőes Császárné, s mind Palatinus Urunk ő Hercegsége¹⁸⁶ s az egész Ország, s sőt kereszténység előtt ártatlanságunkat declarálnunk. Mellyet is elkövetni semmiképpen el nem mulatunk. Maradván

Excellentiádnak

Kész szolgál,

az egész munkátsi praesidium m. p.

Munkáts, die 19. Maji 1711.

¹⁸³ Azaz: mijét.

¹⁸⁴ Így! Nyilván: beh.

¹⁸⁵ Így! Azaz: hűségire.

¹⁸⁶ Esterházy Pál nádor.

23.

Munkács városa, 1711. május 19.

Pulyai János levele gróf Teleki Mihálynak: A Huszt feladásával kapcsolatos esetleges rágalomnak Teleki ellen Pálffy János semmi hitelt nem ad.

Eredeti, végig saját kezű írással, zárlatán vörös viaszba nyomott gyűrűspeccséttel.

MOL P 396. I. Ser. V. №. 11 535.

[Külső címzés:] Illustrissimo Comiti Domino Domino Michaëli Teleki¹⁸⁷ (Titulus cum pleno honore) Domino Domino Patrono mihi gratiosissimo.

Illustrissime Comes, Domine Domine et Patrone gratiosissime!

Humillimorum obsequiorum meorum promptitudinem. Szintén itt lévén Méltóságos Groff Károly Sándor Uram ő Nagysága, jelenti Méltóságos Feldt Marschalk Groff Pálffy János kegyelmes Uramnak ő Excellentiájának, hogy minekelőtte Huszt várát feladták volna a' benn lévő magyarok, Nagyságodnak ollyast írt volna Rákóczi, hogy csak menjen bé azon erősségbe és tartsa meg, s a' németnek fel ne adja, tehát mezei fő marschallusságot fog Nagyságodnak conferálni, mellyet is fent említett kegyelmes Uram ő Excellentiája akarattjából írom meg Nagyságodnak, kívánván ő Excellentiája ezzel is prospiciálni Nagyságod becsületinek, hogy annyival is inkább a rossz és hamis nyelvek ellen tudhassa magát oltalmazni s legkissebb maculátul is menté tenni, noha azt elhitette ő Excellentiája magával, hogy ohajtva várt és már amplectált ő Felségéhez való homagialis hívségéhez legkissebb mocsok sem férkezhet. E' mellett emlékeztetni akarám arrul is Nagyságodat engedelmessen, minemű oblatiót tettek Nagyságoddal edgyütt közönségessen erdélyi uraimék, nem kételkedvén, hogy ha szintén emlékezetet nem tennék is íránta, effectusban venné, s talán eddig is effectuálta.¹⁸⁸ Magamat is ajánlván Nagyságod gratiájában. Coeterum Illustrissimam Dominationem Vestram diu feliciter ad propria vota supervivere cupiens, permaneo

Ejusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

humilis et obsequentissimus servus
Joannes Pulyaj¹⁸⁹
secretarius m. p.

Datum in Oppido Munkács,
die 19. Maji 1711.

¹⁸⁷ Teleki Mihály gróf (1671–1720), erdélyi főúr, ezredes, fejedelmi tanácsos. Naplója fontos forrás a szabadságharc történetére. Lásd: Ifjabb Teleki Mihály, II. Rákóczi Ferenc főtisztjének naplója. Szemelvények az 1703-tól 1712-ig terjedő korszakból. Bevezetéssel, jegyzetekkel, magyarázatokkal közzéteszi a budapesti II. Rákóczi Ferenc állami általános gimnázium tanárainak és tanulóinak munkaközössége. Szerk. *Temesi Alfréd*. Budapest, 1960.

¹⁸⁸ Nem tudom, mire céloz itt a levélíró, talán csak arra, hogy nem tarthatnak kapcsolatot Rákóczival és a kurucokkal, illetve az onnan jövő információkat kötelesek továbbítani Pálffynak. A Telekinek szóló levél tartalmáról valószínűleg a Huszt feladására és a máramarosi határszélekre érkezett Acton ezredes szerzett tudomást, aki május 9-én személyesen találkozott Telekivel, majd Károlynak is megírta az információt. Teleki a békekötés után már útban volt hazafelé, mikor május 29-én Nagysármás felé tartva vette Pulyai levelét, amelyre válaszolt és Rákóczi levelét is megküldte. Lásd minderre Teleki naplóját (az előző jegyzetben i. m.) 99–100. o. és *Mészáros*: Bene regi... 126. o.

¹⁸⁹ Pulyai (hibásan: Pulay) János, gróf Pálffy János titkára. A szatmári békekegyezés történetéről frott művét lásd a rövidítésjegyzékben.

24.

Munkács, 1711. május 20.

*Szent-Ivány János brigadéros levele II. Rákóczi Ferenc fejedelemhez.
Gróf Pálffy János és a császári tábor a vár alá érkezett, levélváltás a feladásról.
Az őrség helyzete és egyéb problémák és gondok.*

Eredeti, végig saját kezű írással. A hegyes zárójelben lévő részek <...> titkosírással íródtak, amelyeket a fejedelmi kancellárián többnyire megfejtettek. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Munkács, 20. Maji 1711.

Felséges Fejedelem, jó Kegyelmes Uram!

<Az német corpus szállott ide> 17., de már praevie tudván szándékát, lövettük hírét 16^{is}, ugyanakkor, aznap is háromszori álgylövénssel köszöntöttük, semmi egyéb hostilitást nem követvén, és jöllehet praemittált leveleibül értettük szándékát Pálfinak, mindazáltal Felséged parancsolatjához tartván magunkot, úgy trombitásunkot Tankovics¹⁹⁰ urammal expediáltuk megtudására, mit akar, útban találván generál adjutantját, más tiszttel edgyütt, ugyan csak odament, és végére menvén, hogy úgy jött, mint ellenség, és az várnak feladását urgeálja. Reportálása után mind szóval embereink által, mind írásunkban replicáltuk, nem adjuk, helyes és törvényes ratiókat adjungálván. Mindezek mint folytak légyen, tudom circumstantialiter meg fogja írni Felségednek Méltóságos Generalis Uram,¹⁹¹ remélem accludálni fogja az interveniált scriptumokat is. Kiket szükséges az egész keresztény világ előtt is manifestálni, mert az Császárné sem kívánja azt, amidőn felteszi levelében, az mellyet Pálffy Uram ide transmittált, hogy senki jószágát az fiscussal nem foglaltatja el, és ő Excellentiája csak azok ellen álljon, akik ellenségeskednek. Ő Excellentiája pedig az Felséged jószágát is kívánja, ellenünk pedig minden offensive való dispositiókat teszen, holott Felséged kegyelmes parancsolatjához accomodálván magunkot, [!] minden offensive való dolgokat elkerülni kívánjuk, deffensive lenni pedig magunkot resolváltuk közönségesen. Mibennünk Felséged ne kételkedjék, omnia enim volumus facere, quae resolutos viros decent, obligatióm szerint, bízván Felséged kegyelmességében és assecuratióiban, részemrül eljárók, tudom Felséged is megemlékezik hűséges szolgálatomrúl, assecuráлом pro Deo, Patria, Domino et gloria sive honore extrema tentabo. Abban sem ütkezem meg, hogy a minapokban Nagyidai és Pécséék¹⁹² által offendáltattam, vévén Felséged 11. praesentis írott levelét,¹⁹³ noha már alkalmassint inficioltatt az hadd általok, értetlenségek által: mert 18[-án] az reserva, mellyet készen tartottam az malmot őrző hajdúságnak secundálására, az kiss kapunál kétszázbul álló, újobban támadott volt reám, sine ulla absolute ratione, akkor is Pécséék az okka, mert ő oda fel az felső várba rendeltetett, ante ipsum casum itt alatt közöttek volt, csak hajszálon maradt meg az életem, az tiszték is elrejtvén magokat az nagy lármában, csak magam mentem közikbe, ha megszaladtam volna, infallibiliter áltolestek volna rajtam, de látván már az confusiót, gyalog és fegyver nélkül, az egy szablya kívül és nádpálca, csak közikbe mentem; inter coetere hánták vetették <[hogy ... az]¹⁹⁴ fizetéseket úgy parancsoltam kiadni órul óra>, mind azelűtt, ők <mundir és fegyver hiával vadnak>; én vagyok annak az okka csak, <hogy az fizetések ki nem adattatik> nekik, mert az <pénz> csak <nálam marad>. Ha azért Felséged nem írt még nekik, szükséges, hogy írjon Felséged, nehéz lesz az tüzet megoltani, ha lángba indul, ártatlan vér omlik, kicsoda lesz az okka. Az várot is gondatlanságok által elvesztik, nekem mint egy,¹⁹⁵ akar indiscretus, akar indiscretus zelusok által elveszzenem, ha megesznek egyszer,

¹⁹⁰ Tankovics (Tamkovics) János karabélyos kapitány, aki korábban Szent-Ivány utolsó levelét vitte volna Ungvárra, de már későn. Lásd fentebb a 165. jegyzetet.

¹⁹¹ Sennyey István, leveleit lásd alább.

¹⁹² Nagyidai Sámuel és Péchy Miklós, a kapcsolatok parancsokai, az ügyre lásd a 65. jegyzetet.

¹⁹³ Kiadva: AR I/III. 652–653. o.

¹⁹⁴ Itt négy számjegyet nem fejtettek meg a kancellárián. A többi megfejtett részlet alapján az első aláhúzott számjegy: *300 = hogy*, a második (*818*) a többi alapján sem azonosítható, talán üres karakter, a harmadik és negyedik pedig: *100. 818' = az*.

¹⁹⁵ Értsd: *mindegy*.

akarmit csináljon Felséged, azután ők is; azzal az casus nem revocáltatik, ha elvesztenék egyszer. Ezen alkalmatossággal semmi levelek nem érkezett, tudtomra. Mi jó resolútióban vagyunk mindnyájan, csak abban tartson meg bennünket az Isten tovább is, azt is tudom, minden mestersegeket veszen előll az ellenség, miként veszessen öszve bennünket, minket az alatta valóinkra, azokat ellenünk ingerelvén, léssen mind azokra szorgalmatos vigyázassom, cédulák s levelek elhanyagolására,¹⁹⁶ szózatokra s egyébre. Csak Felséged is igyekezzék az secundálásra, hogy az hadd <tűrhetlenségre> ne fakadhasson, és az által, kivált ha az <szükség szaporodni fog>, mellyet óránként várhatjuk, tudom, a mikor ideit tapasztolni s látni fogja, el sem mulatja Felséged, kire Isten segítse is Felségedet, szívessen óhajtjuk közönségesen.

Leveleim penetráltak eddig Felségedhez, micsoda gondolkodásban voltunk itt azon historiák felül, azokbul kitetszett, nem sokat ellenkeztek Felséged intenciójával, ha olvassom Felséged Senyei Uram ő Nagyságának szolló levelét.

Károlyi tegnap egész adhaerens tiszteivel érkezett ide az táborra, sokképpen corruptióval is, úgy adományokkal, égéretekkel, assecuratiókkal, tam in genere, quam in particulari tentáltak s próbálgattak bennünket, tudjuk, vagyon szüksége nagyon most az Austriai udvarnak Munkácsra az coronatióra és mostani regimenjire nézve is, de nagyobb az hazának s Felségednek, azért itt nem efficiálhatván semmit, Pálfi Uram ő Excellentiája elment, nagy furiával és szitkozódással s fenyegetéssel, Leffelholczot¹⁹⁷ itt hagyván az haddal, az ki is ma elszállott az szemünk elül, mivel megüzentük, menjen el onnan, mert nem jó lesz. Az Felséged kerte mellett szállott volt meg az pénzverő háztul fogvást fel, az bartházi¹⁹⁸ útt felé, nem quietálta a helyét, és szállott Potheringh¹⁹⁹ felé való részén az városnak: hat eölylen²⁰⁰ ott, mi az malmot erősítettettük: jól is vigyázunk annak oltalmazására. Az Svancz malmának két köve ma indult meg, az ketteit ezen az héten elkészíti. Az lovasnak perorálván tegnap, béhoztam az Palánkban, már bátrabb vagyok sokkal, mert egyiket az másikkal fogom zaboláznom.

Ebeczki,²⁰¹ Eszterházi Dániel,²⁰² Károli minden leveleit Felségednek resignálták Pálfi Uram ő Excellentiájának: az clavissekkel edgyütt, ex certa habeo relatione, Felséged jól vigyázzon, ha mit ollyast írnak, onnan lesz, nem azoktul, az kiknek adott az clavissek [így!] Felséged. Már énnékem is meg kellene változtatnom az clavisseimet, ha bizonyos alkalmatosságom léssen, el sem mulatom, légyen azért Felséged azon, hogy vagy Felséged küldjen expressussa által cum declaratione clavissek, vagy általa várjon tülem, de ezekkel élnem talán nem fog igen lehetni, mivel ad similitudinem horum voltak clavisseim, Károlival, Dániellel és Ebeczkivel, noha nem azok, de ha vagy Felséged levele, vagy az enyim intercipiáltatik, sok munkával kitapogathatja lumi[n]osus ember,²⁰³ valamint én Ebeczki Sámuel²⁰⁴ levelét, akit írt Dánielnek, post traditionem Cassae felszakasztottam és ex curiositate, megfordítottam,²⁰⁵ minden jót írt. Sőt ha bé mehet volna azon levél, nem hiszem feladták volna, mert az illyen privata correspondentia sokat ponderál. Horvát György²⁰⁶ teszen placz major szolgálatot ad ulteriorem dispositionem, az régi most is hever, jól viseli magát és serényen cum caractere et solutione vice colonellus. Ritter²⁰⁷ accomodatiót kíván, én Felséged dispositiója nélkül nem adhatok, intertentiója kijár.²⁰⁸ Ezel maradok Felséged alázasos híve

SzI János

¹⁹⁶ Ti. amiket az őrség fellázítása céljából az ellenség kívülről juttat be a várba.

¹⁹⁷ Georg Wilhelm Löffelholz báró, császári altábornagy.

¹⁹⁸ Bártháza, később Bårdháza (Bereg vm.), ma Barbovo/Барбово (Ukrajna).

¹⁹⁹ Podhering, később Órhegyalj (Bereg vm.), ma Mukacseve/Мукачеве (Munkács) városrésze (Ukrajna).

²⁰⁰ Így, értsd: *hadd üljön*.

²⁰¹ Ebeczky István tábornok, Ungvár volt parancsnoka.

²⁰² Gróf Esterházy Dániel altábornagy, szenátor, Kassa volt parancsnoka.

²⁰³ Helyesen: *luminosus* ember.

²⁰⁴ Ebeczky Sámuel, gróf Bercsényi Miklós kancelláriájának vezetője.

²⁰⁵ Értsd: kíváncsiságból átfírta a rejtjeles szöveget.

²⁰⁶ Horváth György volt sólyomkői kapitány.

²⁰⁷ Személyére lásd fentebb a 170. jegyzetet.

²⁰⁸ Kissé bizonytalan olvasatú, lehet így is: *se jár*.

[A titkosírással írt rész számjegyei és megfelelő betűértékei:]²⁰⁹

100, 111, 113, 114, 119, 125, 149, 155, 194, 195, 199 = a

341 = c

400, 404, 414, 445, 450, 491 = d

500, 509, 513, 515, 519, 554 = e

600, 606, 609, 690 = é

701, 717, 719 = f

800, 808, 810, 817 = g

900, 909, 999 = h

100~, 110~, 111~, 119~, 191~ = i

201~, 202~, 204~, 222~, 229~, 290~ = k

303~, 306~, 309~, 345~, 349~ = l

400~, 404~, 410~, 419~ = m

500~, 509~, 510~, 515~, 519~, 550~ = n

606~, 609~, 666~, 695~, 699~ = o

804~, 881~ = p

100', 101', 109', 111', 120', 191' = r

202', 209', 212', 220', 222' = s

301' 309', 310', 334', 345', 391' = t

413', 440', 444' = u

505', 509', 551' = v

701', 714' = y

800' 802', 813', 818', 891' = z

100, 111 = ü

202, 209, 243 = sz

300 = hogy (?)

900~ = pénz

215* = *corpus* vagy *német*?

818 = üres karakter?

²⁰⁹ Az alfabetikus rendbe szedett számjegyek egymásutániségéből az egész rejtjeles ábécé elvére következtethetünk: minden háromjegyű számból csupán az első számjegy érdekes, az mutatja a betűértékeket. Az *a–h* betűket egyszerű számok, az *i–p* betűket felül hullámvonallal jelölt (általunk tildével helyettesített) számok, az *r–z* betűket pedig fölül vízszintes vonallal ellátott (általunk aposztróffal jelölt) számok helyettesítik. Érdekeség, hogy az ékezetes magánhangzók közül egyedül a hosszú *é* betűt jelzik külön (6-ossal kezdődő) számok. Az *ü* és az *sz* betűket (1-essel, illetve 2-essel kezdődő) aláhúzott számok jelzik, továbbá néhány esetben teljes szavakat jelző számjegyekkel is találkozhatunk: 300 = hogy, 900~ = pénz stb.

25.

Munkács, 1711. május 20.

Sennyey István parancsnok II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek. Az ellenség a vár alá szállt, az őrség ellenségeskedést nem kezd, de támadás esetén védekezni fog. A katonaság fegyelmi problémái, pénzük kevés van.

Eredeti, Dobay László kézírásával, csak az aláírás és a titkosírással írt betoldás Sennyeyé.
MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Munkács, 20ma Maji Anno 1711.

Felséges Fejedelem, Nékem Jó Kegyelmes Uram!

Undecima Maji nékem írott Felséged levelének vétele után²¹⁰ másnap, úgy mint 17tima praesentis, midőn Unghvárral minden kinszerítés nélkül megajándékozták volna Pállffy Uramot ő Nagyságát, eljőve ide is mintegy circiter 2000 lovassal és ednehány száz gyaloggal, olly igyekezettel, hogy Munkácsot is, mint Unghvart Bercsényi Uramtól, adassa velünk valakinek Felségedtől, de itt úgy nem vihette szándékát végben, hanem harmadnap alatt lévő sok fenyegetődzése és morgolódása után, midőn legkissebb változás nélkül való resolúciónkat tapasztalta volna az fel nem adattatás iránt, visszamene, s hagyá itt Lefelholcot²¹¹ az megnevezett számú haddal, szállván az várasnak Podheringh²¹² felől való kertje alá. Ki is még eddig minden hostilitás nélkül csendessen vólt, mivel mink is Felséged kegyelmes parancsolatja szerint, noha itt lábunk alatt szenyvednünk nehezen esett, de legkisebb hostilitást sem követtünk el, declarálván nékiek magunkat, hogy már mink senkinek ellenségi nem vagyunk. Mivel ellenségünket Isten ez világból kiszóllítván, nincs ki ellen hadakoznunk, s minden útakon, módokon kívántuk s kívánjuk is az tovább való vérontást s hadakozást távoztatnunk: s ámbár itt fetrengjen is előttünk, de valamíg ő el nem kezd, s quoquomodo okot nem ad az deffensióra, mink csendessen leszünk.

És noha sokféle helyes és refutálhatatlan argumentuminkra, melyekkel az hostilitástul kívántuk elméjét elfordítani, semmi se jó, se rossz ratiót edgyebet nem adott, hanem csak hogy adjuk fel az várat, s azt sem tudta mondani, hogy kinek, s ki kéreti tóllünk, nincsen is éppen semmi oka, miért kívánja tóllünk s garázdálkodjék velünk. Mindazonáltal, mivel látja, hogy már csak magunk maradtunk, kik Felséged igaz szolgálói lévén, nem akarjuk mind Isten, s mind világ törvényje ellen az Felséged jószágát minden igaz ok nélkül másnak adni (noha az lelki ismíret sem vihette reá), tartok mindazonáltal attúl, hogy csak nagyobb gloriájáért is, hogy tudniaillik ő Nagysága²¹³ hódította meg nyolc esztendő után az egész Magyar Országot, nem erővel ugyan, de sokféle mesterségekkel és factiókkal tovább is ne igyekezzék szándékát continuálni. Kire nézve szükségesnek ítltem Felségednek alázatosan tudtára adnom, hogy Felséged conservatiójában ezen erősségének minden utakat, módokat serényen és mentül hamarább lehet, elkövetni s végben vinni méltóztassék. Mert noha még most az benn való hadnak igen szép resolútióját lenni igazán írhatom Felségednek, mert még eddig sok fogyatkozása miatt sem lehetett disgustussa, ha mindazonáltal jobban kezdenek bennünket szorongatni, félek, hogy hamar megúnni szokván ezen mi nemzetünk még az jót is, anynyival inkább az ilyen alkalmatosságval lenni szokott fogyatkozások miatt, mostani szép resolútiója ne változzék. Mert most is már az pínzbéli fizetésnek jobbítását kezdi emlegetni, mundírt kíván, s csak kicsiny fogyatkozása essék is akar kenyérből, akar húsból, zúgolódás nélkül nehezen állhatja el. Itt ugyan még Istennek hálá fogyatkozásunk nem vólt igen sok, s nincs is <hanem pinzzünk igen kevés vagyon, lisztünk> az <alsó praesidium> számára sem<mi sincsen>, nem is <lesz, mi>hent

²¹⁰ Kiadva: AR I/III. 649–651. o.

²¹¹ Löffelholz, Georg Wilhelm báró, császári altábornagy.

²¹² Podhering, lásd fentebb a 199. jegyzetet.

²¹³ Ti. Pállffy János.

az <malmunk elvész>,²¹⁴ s talám nem ártana Felségednek egyéb bizonyosan remínlhető jóval is vigasztalni s bátorítani az hadat, mert akarmiben is hamarébb desperatióban nem viszen senkit is, mint az remínsígtelenség, de a jó remínségért mint az purgatoriumbéli lélek, könnyebben szenyvedheti akarki is ideig való nyomorúságát. Én ugyan valamit szómmal s elmémvel is végben vihetek köztök, azt bizony el nem mulatom, s Szent-Iványi Uram is, igazán írom Felségednek, indefesse jár el hivataljában, de az Felséged vigasztalása mindezeknél incomparabiliter többet nyomna, a' mint is elvárván ezután gyakrabban már Felséged vigasztalásit. Kívánom, tartsa Isten Felségedet szegíny Hazánk boldogúllássára sokáig friss jó egízségben!

Felségednek

holtig igaz híve és szolgálja,
Sennyey István m. p.

P. S. Minemű instructióval expediáltuk vala embereinket Pálffi Uramhoz, és arra minemű választ adott, íme in paribus alázatosan includálom Felségednek.²¹⁵

[A titkosírással írt rész számjegyei és megfelelő betűértékei:]²¹⁶

100, 111, 191 = a

319 = c

408 = d

501, 509, 515, 551, 555, 595 = e, é

717, 771 = g

840 = h

900, 901, 904, 949, 999 = i

110, 111 = k

200, 207, 209, 212, 219 = l

302, 312, 313, 333, 391 = m

409, 414, 415, 419, 435, 441 = n

509, 511 = o, ó

615, 619 = p

811 = r

900, 908, 909, 913, 918, 919 = s

100' = t

201', 212' = u

991' = ü

314', 315', 331' = v

505' = y

609', 696', 690' = z

²¹⁴ A zárójelben lévő sorokat Sennyey saját kezűleg titkosírással szúrta közbe a lap alján és felső részén lévő margóra, értelmileg nem is illik pontosan a szövegbe. (A megfajtás egykorúlag írva a számjegyek fölé.)

²¹⁵ Lásd az előző leveleket.

²¹⁶ Az előző irathoz hasonlóan itt is következtetni lehet a számjegyek sorrendjéből az egész rejtjeles ábécé elvére, amely megegyezik az előbbivel, sőt attól kissé egyszerűbb változat: minden háromjegyű számból csupán az első számjegy érdekes, amely a betűértékeket mutatja. Az *a-i* betűket egyszerű számok, a *k-s* betűket aláhúzott számok, a *t-z* betűket pedig fölül jelzéssel ellátott (általunk aposztróffal jelölt) számok helyettesítik.

26.

Munkács, 1711. május 21.

*Sennyey István munkácsi parancsnok II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek
Öccse, Sennyey Ferenc ma szökve visszament Lengyelországba.
Megküldi a Pálffy Jánossal váltott levelek másolatait.*

Eredeti, csak az aláírás autográf. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Munkács, 21. Maji 1711.

Felséges Fejedelem, nekem nagy Kegyelmes Uram!

Sennyey Ferenc öcsém Uram²¹⁷ a' mely nap reggel érkezék ide hozzám bizonyos dolgai végett Lengyel Országbul, ugyanaznap mintegy tíz óra tájban Pálfi Uram is ideérkezék circiter háromezerezzel magával, s azolta itt kellett őt kegyelmének mulatni magát, hanem ma szökék ki ő kegyelme vissza Lengyel Országbá cselédjéhez, és noha tegnapi levelemben, miként legyünk itten, rövideden, de úgy tetszik, egészlen informáltam Felségedet alázatosan dolgainknak substantiájáru, transmittálván Pálfi Uram ő Nagysága kívánságára tett resolutiókat, azután küldött ő Nagysága és az Császárné levelének párfjait, az több levélbeli instrumentumokat is. Mindazonáltal, mellyekkel miként folytattuk még eddig dolgainkat, ím alázatosan megküldöm Felségednek. Mellyek közzül is sub Litera A.²¹⁸ az Pálfi Uram első levele. Sub Litera B. arra való válaszungk. Azután idejövetelekor azon propositióink következtenek, mellyeket Felségednek előbbeni levelemben megküldöttem. Mindezekkel is penig semmit nem gondolván ő Nagysága, küldöttük protestatiókat sub Litera C. Melyre úgy küldötte azon levelét az felséges Császárné levelének extractusával együtt, mellyet is az előbbeni levelemben küldöttem meg Felségednek, mely levelére való utolsó replicánkat sub Litera D. most küldöm Felségednek, kire egyéb válaszungk nem lőn, hanem öszveszidván az anyánkat, elmene ő Nagysága, s Lefelholczot²¹⁹ hagyá itt oly orderrel, hogy valakit kaphat közzülünk, mindjárt felakasztassa.

Ezen írásokat penig azért ítéltém jónak lenni Felségednek alázatosan megküldenem, hogy mind Felséged általlássa, s mind mások, még az idegen potentiák is, mely méltatlan, mely igaz ok nélkül kívánja ő Nagysága Munkácsot, s oda nem adásáért több vérontást s könnyen következhető újabb hadakozást, s édes Hazánknak nagyobb pusztulását igyekezzen szerzeni s tapasztalhatóképpen egyenesen arra fog okot adni csak ő Nagysága és nem más[ra],²²⁰ mert midőn szóval is kérdezték volna ő Nagyságátul embereink, hogy ki lesz már nekünk ellenségünk Munkácsnak fel nem adásáért? azt felelte, hogy senki nem egyéb, hanem Pálfi János. Vallyon nem jó volna-e tehát, Felséges Uram, Felségednek is mintegy protestatio formán ezen méltatlan szándékát ő Nagyságának megjelenteni azoknak, az kiknek illik, s talám még az palatinusnak²²¹ is, vagy ugyan az bécsi udvarnak is, hadd hinnék el, hogy most is se Felséged, se mink nem vagyunk az könnyen meglehető újabb tűznek gerjesztésének okai, hanem más, talám ugyan akarátja s híre nélkül az udvarnak.

És noha, Felséges Uram, az megküldött írásimban találni fog talám Felséged olyat is, melybül valami nagy submissio és mintegy megijedett elménk magyarázthatatnék, de mind az ollyanokat semmi egyéb igyekezetemre ne magyarázza Felséged, hanem egyedül csak arra, hogy az hostilitásnak minden okait, mely által hamarébb megeshetnék Felségedtül való elesése ezen erősségnek, kiváltképpen in his circumstantiis eltávozathassam, és mind Nemzetünknek s mind jövődöbeli, annak rendi szerént megkoronázandó királyunk contentumával minden vérontás és Hazánk pusztulása nélkül Felséged számára mint maga örökét conserválhassam, a' mint is ezután

²¹⁷ Sennyey Ferenc báró, brigadéros.

²¹⁸ Az A, B, C és D betűkkel jelzett négy melléklet azonos a 14., 15., 16. és 23. sz. alatt közölt iratokkal.

²¹⁹ Georg Wilhelm Löffelholz báró, császári altábornagy.

²²⁰ A három utóbbi szócseka olvasata kissé bizonytalan.

²²¹ Herceg Esterházy Pál nádor.

is minden tehetséggel azon leszek, hogy az hostilitást, melynek jó kimenetele igen bizontalan szokott lenni, általam el ne kezdettessék. Elvárván azért az előbbeni levelemben megírt okokra nézve is, Felségedtől minden utakon módokon lehető, ezen erősségnek conservatiójára való, és mennél hamarabb leendő munkálkodását, kívánom, tartsa Isten Felségedet mindnyájunk örömére sok esztendőig szerencsésen, és maradok

Felségednek

Holtig alázatos híve
és szolgálja,
Sennyey István

27.

Munkács, 1711. május 22.

Szent-Ivány János brigadéros levele II. Rákóczi Ferencnek. Tájékoztatja a vár alá felvonult császári egységekről és egyéb katonai hírekről. Új rejtjelkulcsokat küldött. Minél gyakrabban várják a fejedelem leveleit.

Eredeti, végig saját kezű írás. MOL G 15.I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Munkács, 22. Maji 1711.

Felséges Fejedelem, Jó Kegyelmes Uram!

Máramarosban vagyok az Rabutin regimentje Actonnal,²²² Montecuculif Ugocsában Szőlőst²²³ Podsztavszki²²⁴ commandója alatt, itt Leffelholz²²⁵, Felsz és Stajnvill regimentyivel, s egynehány batallio gyaloggal, várván többet magához; jó volna talán az máramarossiakot és ugocsiakat [így!] distrahálni, ezeket pedig felverni és így megmenekednénk a bajtul.²²⁶ Kudrics²²⁷ járt kuruc képében az szélekre,²²⁸ Popovics²²⁹ Felségedhez kémségbe, ezek Károlyi tanácsából jártatják exploratorokat, mind Lengyelországba Felséged dolgainak kitanulására, Moldvába is az török háborúnak²³⁰ expiscalására. Ezen bizonyos alkalmatosságom lévén, kivált ha elmehetnek, íme új clavesseket küldtettem, de addig nem élek vélek, még válaszom nem jön, hogy vette Felséged, a ki talán lehet ezen alkalmatosság által, Horvát László²³¹ assecurált, bójőne, olly formán expediáltam és kivettem az tümlcebül, hogy Felséged adjon gratiát a fejének, ha azért elküveti s bójün, meg is érdemlé: ez semmit nem tud mondani, mivel az tümlöcbül vettem fel, ha kézbe akad is. Az előbbeni leveleimre való válaszáat elvárom Felségednek.

Hogy olyan szerelmes ábrázatú galanteria levelecskéket²³² íróm Felségednek, ne csudálja Felséged, okot akarok adni azzal Felségednek, hogy Felséged is szerelmeskedjék ugyan igazán velünk, mivel itt is talál állandó szeretetet Felséged, máskint nem várnék jót, ha nem szeret benünket Felséged.

²²² Karl Ludwig Acton, császári ezredes, Rabutin titkára és tolmácsa Erdélyben.

²²³ Nagyszőlőson.

²²⁴ Személyét nem tudtam azonosítani.

²²⁵ Georg Wilhelm Löffelholz báró, altábornagy.

²²⁶ A császári csapatok Munkács körüli elhelyezkedésére lásd Pálffy János jelentését a Haditanácsnak. Kassa, 1711. május 25. *Lukinich*: A szatmári béke tört. 403–408. o.

²²⁷ Minden bizonynyal azonos azzal a Kurdis (Kurtics) János labanc kapitánnyal, akinek huszárszázada 1711-ben Pálffy seregében szolgált. Lásd *Lukinich*: A szatmári béke tört. 222., 262. o. és *Mészáros*: Bene regi... 338., 346. o.

²²⁸ Ti, a magyar–lengyel határszélre.

²²⁹ Nem tudtam azonosítani.

²³⁰ Kissé bizonytalan olvasatú szó, esetleg: *táborának*.

²³¹ Személyére nincs adatom.

²³² Szent-Ivány ugyanis egészen kicsire hajtogatott leveleket írt Rákócziaknak, hosszabb leveleit is ívrét hajtott félívekre írta, s ez a forma a hivatalos levelezésre már akkor sem volt jellemző.

Tegnapi napon írott kurta leveletem, tudom, vette Felséged, csak arra obtestálok Felséged, sűrűn járjon az levele Felségednek, non propter me, sed meos. Bercsényi vagy elment, vagy harragszik, vagy igen jól, vagy igen rosszul vagyon dolga, mert hallgat, de talán csak nem érkezik az írásra, vagy restelli, vagy nem látja szükségesnek lenni: jó szívvel látjuk ugyan az leveleket is, de jobbal az személyeket. En pedig tovább is maradok Felséged

alázatos szolgája,
igaz híve
SzJános

28.

Munkács, 1711. május 26.

*Sennyey István munkácsi parancsnok Károlyi Sándornak:
Ellenvetési a vár feladásával kapcsolatosan. A Károlyinét kikísérő hajdúkat küldje vissza.*

Eredeti, csak az aláírás saját kezű. MOL P 396. 1. Ser. V. №. 11 532.

Munkátsón, 26. Maji 1711.

Mint jó akaró Öcsém Uramnak!

Ajánlom Kegyelmednek attyafisságos szolgálatomat. Naminyi²³³ Uram által küldött Kegyelmed levelit kedvessen vettem, bízvást s méltán is küldhetett Kegyelemed itt maradt egyet-mássáért, mert már egyé tévén Isten bennünket, semmi ratio nem hozza magával az kártételt akármellyikünknek is; de a' mint látom, az német nemzet nem hadgya reánk Isten által meglett egyessölésünkkel nyugodalmát édes Hazánkunk exoperálni, hanem azon igyekeznek, hogy Rákóczy Ferenczel újabb szakadást indéthasson Nemzetünk közt s azzal veszeitse édes Hazánkunk. Kit is keserves lélekkel látok által, hogy Munkátsnak illy pertinaciter és minden igaz ok nélkül való kívánással meglesz, de bár csak okát foghatnám meg elmémmel, vagy hogy ők vernék a' fejekben. Miért kell ezen az váron annyira kapni, mert csak ennek az nem bírásával Magyar Országot bizony el nem vesztí, s megvételeivel nem tész magáivá [!] jövendőbéli királyunk: hanem elvesztheti bezzeg, ha elvételeivel ezen várnak okot ad az per qvaevis tam oportuna, quam importuna media könnyen megtörténhető újabb rehabilitójára való hadaknak introductiójára. Ellenben pedig könnyebben magáivá teheti örökös urának kezínél hagyással, eltávoztatván minden okot s irritamentumot, mellyek szándékjoknak végbenvetelit praepediálhatnák. Mert hiszem ha magokéva tesz is Munkátsot, ha csak igazán meg akar törvényünkben tartani megkoronázandó királyunk bennünket, vissza kell adni Munkátsot az ő urának, s ha csak positive meg nem akar sérteni szabadságunkban, praesidiumot törvényünk szerint benne nem tar[t]hat: mert nem confinium. Ha pedig csak ebben sem tartja meg szabadságunkat, hogy higgyük el, hogy a' több szabadságunkat is meg fogja tartani, s consequenter hogy hogy várjunk nyugodalmas megmaradást Hazánkunkban, s királyunk is miként ígérhet magának securitast az csendes országlásban. Ne kívánja Munkátsot azért ne [!], hanem a szívit hódétsa magához az magyaroknak német uram; mert a' nélkül (kit is fegyverrel nehéz meghajtani), Magyar Országot csendessen s bátorságossan sokáig nem hiszem, hogy bírhasa akárki-csoda is. Viszi azért Naminy uram az templomhoz való appartmentumokat, adja Isten, legyen olly hathatós papjának s Kegyelmednek magának is könyörgésse, hogy Isten ő Szent Felsége az meglett egyességünket ne engedje senkinek (kik gonosz akaróink), felbontani. Mellyet hogy Isten adjon meg, én is szívből kívánván, maradok

Kegyelmednek

igaz attyafi szolgája,
Sennyey István m. p.

P. S. A' melly hajdúink a' minap Menyem Asszonyt²³⁴ késértették, a' parolla szerint vissza kellene azokat küldeni.

²³³ A Károlyi család szolgálatában álló Naményi Mihály.

29.

Nagykároly, 1711. május 29.

Károlyi Sándor levele gróf Esterházy Dánielnek: miért nem látogat Károlyba.

Eredeti, végig saját kezű írás. MOL G 26. IV. 2. a. 73.cs.

Károly, 29. Maji 1711.

Méltóságos Groff, nekem jó Uram, kedves Bátyyám!

Kegyelmed 23. hujus datált úri levelét veszem atyafiságosson, nem [!] elhiszem, egyenesen az Szent Lelket kerüli Kegyelmed, hogy csak körül-körül járja pusztás házamat, s magát meg nem alázza, holott szívessen kívánnék udvarlani s ugyanazért bátyyám, Ebergényi invitatójára sem indultam, jobb mindketten ha idejön kegyelmeitek.²³⁵

Az Méltóságos Asszony²³⁶ is elkerülé ezen pusztámat, s nagyobb pusztámba szálla mai napon, az holott hamarabb éri az Szent Lelket, mert super aquas ferebatur spiritus ejus. Kit más-ként meg sem tudok vala, hanem Bátyyámnak accludált Dudás Mihály²³⁷ levelébül, kit nem kétlem, Kegyelmeddel fog communicálni.

Az kassai gvardizon lisztája zászlója számát tovább is elvárnám Kegyelmedtül.²³⁸

Maradván Kegyelmed igaz szolgája,

Károlyi Sándor

[A levél üres oldalán más kézírással:] Franciscus Fischer Capitaneus Inclyti Regiminis Fervilliani.²³⁹ Joannes Mayer Capitaneus Leutenantus ex ejusdem Inclyto Regimine. Philippus, Leutenantus Pride ex ejusdem Inclyto Regimine. Franciscus Schönberger, Auditor et Secretarius ex ejusdem Inclyto Regimine.

30.

Stryj, 1711. május 30.

Török András udvarmester levele II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek. Részletesen tárgyalja a fejedelemmel emigráltak gondjait, főleg ellátásukat, s egyéb híreket is közöl.

Eredeti, saját kezű írás. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Sztri,²⁴⁰ 30. Maji 1711.

Felséges Fejedelem, nekem nagy Kegyelmes Uram!

Felséged két rendbéli kegyelmes parancsolatját alázatos engedelmisséggel vettem, kikhez képest akarván elsőben az itt lévő cseléd oeconomiaival való tartása iránt való projectumát alázatosan

²³⁴ Károlyi Sándornét. (A „Menyem Asszony” megszólítás itt nem vér szerinti, fiatalabb nőrokonnak járó titulus csupán.)

²³⁵ Báró Ebergényi László császári altábornagy és Károlyi a pünkösdi ünnepek alatt találkozni kívántak, s miután értesültek róla, hogy Esterházy Dániel és felesége is az ő tájékukon utazik keresztül, szerették volna velük összekötni a találkoztót, ami végül nem sikerült. Lásd az ezzel kapcsolatos levelezést: *Mészáros*: Bene regi... 137., 139–141., 145–146., 149., 152. és 154. o.

²³⁶ Gróf Esterházy Dániel felesége, báró Cziráky Katalin, aki ekkor utazott Nagyszőlősről férjéhez, akivel hónapok óta nem találkozott.

²³⁷ Személyét nem tudtam azonosítani.

²³⁸ Esterházy Dániel Kassa parancsnoka volt, a várost 1711. április 26-án adta át Ebergényinek. Az adatkérés mutatja Károlyi érdeklődését a tények és események iránt.

²³⁹ Louis Fierville le Hérissey, francia megbízott Rákóczi mellett, egyben ezredes is volt, a felsoroltak valószínűleg az ő (ekkor már nem létező) ezredében szolgáltak.

²⁴⁰ Stryj, lásd a 19. jegyzetet.

megküldenem, ha Felségednek tetszik; mindazáltal ha uraiméknak egy asztalokra oconomisálunk is (az ki úgyis pénz nélkül nem lehet, és fundust kíván az victualék megszerzésére), de az köz rendnek és szolgáltnak az négyolturás napi fizetést Felséged részére alkalmatossabbnak ítélem, s úgy hiszem, magoknak is jobban fog tetszeni; mintsem sok felül lovak és más marhák elhagyásával ételekért járjanak; mindazáltal álljon Felséged kegyelmességében, miként méltóztatik parancsolni az iránt, közelítvén küldött heti pénznek kiosztásának terminussa, tovább mi formában parancsolja Felséged accomodatiójokat. Az munkácsi két hajdút expediáltam, felvett útjokat, az mint igyekeznek, Isten secundálni fogja. Az marhák és sertések iránt írtam Viskinek,²⁴¹ hajtassa ide, ideérkezésekig helyet szerzek nékik, az holl jól accomodáltathassanak. Fait, az inast,²⁴² értvén szükségesnek lenni Felséged körül, Felséged után küldöttem, több nála kívül úgy sem lévén, mivel Czirjaky még az Verchovinán elszökött mellőlem. Esterhass Antal uram tegnap az brigaderossal²⁴³ volt itt szomszéd faluban, mire mehetnek, nem tudom, mert még Pongráczék²⁴⁴ sem tértek meg, az Pelargus²⁴⁵ hajdúí pedig az Verchovinán háromfelé szakadtak; circiter 25[-öd] magával maradott az hadnagy az széleken, az többit meg nem tartóztathatta. Értettem, hogy Löffelholcz Munkács városában egy regiment gyalog némettel és kétezer magyar labanc és rácsággal volna; kik között Otlík György uram is jelen vagyon, s Pál fia embertelenkedik sokat.²⁴⁶ Mindezekben, elhittem magammal, másoktól Felséged bővebben informáltatik, mindazáltal tartozó kötelességem ösztönöz, az mit értek, azoknak megírására; kinek alkalmatosságával Felséged kegyelmes parancsolatját várván, magamat kegyelmességébe ajánlom, és maradok

Felségednek

Alázatos szolgálja,
Török András²⁴⁷ m. p.

P. S. Az pecér az midőn utánam kellett volna indulni, az hegyeken Munkács felé indult az kopókkal együtt, s lement; azolta végire mehetni nem tudok, bément-é, vagy másfele vette magát. Négy puskás eljött, s itt vagyon, azok iránt mit parancsol Felséged, alázatosan elvárom.

NB. Zalani²⁴⁸ felől Felséged mit parancsol?

[Más írással, hevenyészve:] Csatlós szolgálatot ha akarnak az jagerek vadászattal szolgálni. Dudás Németh Janko az onodi jager.

²⁴¹ Visky Sámuel.

²⁴² Fáy András.

²⁴³ Valószínűleg Ropp orosz gránátos ezredesről van szó, aki a cár megbízásából a Lengyelországba emigráló s cári szolgálatot vállaló magyar katonákat az orosz hadsereg részére átvette.

²⁴⁴ Pongrácz János ezereskapitány, aki ezekben a napokban vonult ki csapataival Lengyelországba.

²⁴⁵ Pelargus János hadnagy, majd kapitány, akit Rákóczi májusban a gyalogság összegyűjtésére küldött vissza az országba.

²⁴⁶ Ottlyk György udvarmeste és fia, Pál csak kényszerből követték Rákóczit Lengyelországba, s még májusban, szinte szökve visszatértek az országba. Lásd *Hopp: A Rákóczi-emigráció...* 17–18., 25–26. o.

²⁴⁷ Személyére lásd a 22. jegyzetet.

²⁴⁸ Rákóczi kíséretében 1711–1712-ben két Zalányi található: Pál kancellista és öccse, György, aki inasként szolgált. *Hopp: A Rákóczi-emigráció...* 45. o.

31.

Stryj, 1711. június 3.

*Török András levele Krucsay Istvánnak. Teljes bizonytalanságban vannak,
ha nem kap pénzt, nem tudja az udvari személyzetet ellátni.*

Eredeti, saját kezű írással. A záró gyűrűspeccétnek csak nyoma látható.

MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

[Külső címzés:] Tekintetes Nemzetes Vitézlő Krucsay István Uramnak, Felséges Urunk Intimus Secretariusának etc. Kedves Sógor Uramnak ő Kegyelmének. Javoro.²⁴⁹

[Más kézzel rávezetve:] Perceptae in Viszoczka²⁵⁰ 5. Junii 1711.

Sztri²⁵¹ 3. Junii 1711.

Bizodalmas kedves Sógor Uram!

Várván vártam mind ekkoráig Kegyelmed vigasztaló levelét, de úgy látom, az dicsősséges lakozások között csak elfelejtetünk mink elmaradott kezlőbárok;²⁵² bár csak dolgaink folyását érthetnénk, de sem az iránt való tudósítást, sem országunkban folyó állapotoknak mivóltát nem érthetjük, csak emésztődünk naponkint; majd költségünkből is kifogyunk, azután mit csináljunk, ha csak vagy egy, vagy másfelé elválását dolgunknak hamar időn nem exoperálja Nagyságtok s Kegyelmetek. Lelkem Sógor Uram, tudósítson valamiről, érthessünk valamit, mert sehonnan semmit nem értvén, ippen csak vajlodunk;²⁵³ jóakarátját Kegyelmednek kötelesen megiszolgálom; az gyűllés meglesz-é odaki, és mikor, s mink mozgunk-é, vagy csak távúlról nézzük? Ha mi más particularitásokról is nem terhelhetik tudósítani, kötelességgel vészem. Az udvar szükségére ha pénzt nem küldenek, én nem tudom, mit csináljak vélek, még tegnapelőtt kitölt idejek pénzek kiosztásoknak, soknak harmadnaptól fogvást egy harapás kenyerek nincs. Már is az szolgálak közül készülnek sokan, attúl tartok, nagy károkkal Uroknak, felfűzik [!] egykor lovokat, s seregestül elmennek. Kérem Kegyelmedet, emlékezzék Fogarasi²⁵⁴ Uramnak, küldjének valamit. Ezzel maradok

Kegyelmednek köteles szolgája, sógora,

Török András m. p.

²⁴⁹ Jaworów, lásd fentebb a 180. jegyzetet.

²⁵⁰ Wysocka.

²⁵¹ Stryj, lásd a 19. jegyzetet.

²⁵² Bizonytalan olvasatú szó, lehet: kozlőbárok (közlobárok) is; jelentését nem tudtam megállapítani.

²⁵³ Így! Bajlódunk, vajúdunk?

²⁵⁴ Fogarassy István főpohárnokmester.

32.

Munkács, 1711. június 4.

*Sennyey István munkácsi parancsnok II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek.
Ellenkezés a némettel, amelynek ereje növekszik. Sürgősen segítséget kér.
Pálffytól három havi fegyverszünetet kért, cserébe az alsó várat is hajlandó átengedni.*

Eredeti, részben titkos számjegyekkel, csak az aláírás autográf.
MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Munkátsón, 4. Junii 1711.

Felséges Fejedelem!

Miulta az német ideszállott, azulta mint egymás baráti valánk, hanem vasárnap²⁵⁵ hamis barátságát kimutatván, lopva a' marhánknak nagyobb részit elhajtá, lovat sokat vitt el, embert mintegy tizenhatot vágott, rabbul vitt el mintegy tizenkettűt, azulta pedig mint szaporodik, az gyalogja vagon már mintegy másfél ezer, az lovassa circiter kétezer, álgyjúja tizenkettő, kiben három vagon tizenkét fontos, a' többi apró, mozsárja pedig három, hanem a' mint hallom, megént most jün két regement gyalog több munitióval, a' mint veszem észre, még most csak a' malmunknak elrontására igyekezik, már kassok, fassinák mind készen vannak, gondolom az éjtzaka hozzá fog a' sánc csináláshoz. Egy szóval csak higgye el már Felséged, hogy mind Pálffy, mind a' német ellenség, noha Isten s világ látja, nincsen oka miért, s nem is hadgya könnyen Munkátsot; hanem Felséged siessen az succursussal, akár fegyverrel, akár placidioribus mediis, <mert nem az sokahoz>.²⁵⁶

Zay²⁵⁷ Uramot tegnap küldöttük Pálffihoz háromholnapi armistitiumért, csak engedje meg, <az alsó várat neki adom, mert az úgyis oda lesz, ha a malom elvész>. Hiszem még a' török háború meg<indul>, ednyihány <ezer muszka kijöhetne, vissza>mehetne. Az melly clavesrül²⁵⁸ Felséged ír, az megvagon, ha jól találtam, ha pedig nem, értse rá Felséged. Elvárjuk azért Felséged consolatióját, kit is Felséged expressus embere által méltóztassék küldeni, mert mi innét mindenkor nem küldhetünk, parancsolván kiváltképpen a' Krajnára, hogy ne bántsák embereinket, mert már csaknem olyan ellenségünk, mint az német. Pálffy Uramnak szóló Felséged levelit²⁵⁹ expressus emberünk által kívántuk elküldeni, de Löfföhloltz nem engedte, hanem maga bizonyos embere által küldötte.

Kívánom, tartsa Isten Felségedet szerencsésen, és maradjon
Felségednek

Alázatos igaz híve
és szolgálója
Sennyey István m. p.

P. S. A' kapcsossok meghozták Felséged levelit,²⁶⁰ de a' kit Öcsém Uram vitt,²⁶¹ arra még Felségednek válaszáat nem vettük.

²⁵⁵ Május 31-én.

²⁵⁶ Így! Nyilván a rejtjeles szöveg megfejtésekor történt értelemzavaró hiba.

²⁵⁷ Zay András báró, a karabélyosok ezredese.

²⁵⁸ Azaz: clavis = rejtjelkulcs.

²⁵⁹ Załuże, 1711. május 28. AR I/III. 676–677. o.

²⁶⁰ Valószínűleg azonos azzal a május végén írt levéllel, amely ki van adva: AR I/III. 678. o.

²⁶¹ Sennyey Ferenc lengyelországi útjára lásd a 26. sz. levelet.

[A titkosírással írt rész számjegyei és megfelelő betű- és szótagértékei:]²⁶²

110 = a	220 = m
21 = ad	75 = ma
41 = al	215 = mert
141 = at	255 = muszka
151 = az	305 = ne
32 = da	305 = ne
162 = du	325 = nem
232 = el	240 = o
302 = er	56 = om
372 = ez	30 = s
133 = gyi	207 = so
233 = ha	253 = soka?
313 = he	270 = sz
353 = ho?	40 = t
483 = in	50 = u
149 = jö	219 = var
204 = ki	259 = ve
210 = l	299 = vi
394 = le	60 = z
484 = lo	

33.

Kassa, 1711. június 10.

*Károlyi Sándor levele Sennyey István munkácsi parancsnoknak:
igyekezik a vár átadására rávenni.*

Eredeti, végig Károlyi Sándor saját írásával készült fogalmazat, javításokkal,
a címzett megnevezése nélkül. MOL P 396. 1. Ser. V. №. 11 531.

A levél egy szövegváltozatát június 11-i kelettel közli *Pulyai: Szatmári békeség. 217–222. o.*

Kassa die 10. Junii 1711.

Szolgálok kötelességgel kedves Uram Bátyámnak Kegyelmednek!

Szintén az midőn Méltóságos Generalis Feldt Marsall ő Excellentiájánál volnék, érkezik kegyelmed 7ma hujus költ ő Excellentiájának frott levele, s megunván már ő Excellentiája nem csak Kegyelmednek, hanem az gvardizonnak tött sok rendbeli hasontalan [!] izengetését s helytelen írásit is, nem ítélte szükségesnek méltónak válaszádsra is, mindazáltal ő Excellentiájátul ámbár nagy nehezen, Kegyelmednek való írásomra engedelmet nyervén, noha nem kétlem, talám unalmat is fog okozni Kegyelmed és allatta valói ellőtt, mindazáltal az én Nemzetemhez való igaz szeretetem és tökéletességem, úgy tudom az kik ellőtt ezellőtt helytelennek íteltetett vala, azoktul is már approbáltatott s helyben is hagyattatott. Azért ezen levelem által meg akarván tovább is aztat bizonyítanom, megnevezett Méltóságos Generalis annuentiájából Kegyelmedet atyafiságossan látogatom, s egyszersmind örvendek is azon, hogy Kegyelmed már allatta valóival együtt, maga

²⁶² A fentebb közölt változattól lényegesen eltérő, bonyolultabb rendszerrel van dolgunk, ahol nem csak betűket, de változatos betűkapcsolatokat is két- vagy háromjegyű számok helyettesítenek.

levelének continentíája szerint nem csak az ellenségesedésnek [!] renunciál, és sem musqva, sem más külső segítségben reménségét nem veti, sőt Hazánknak nagyobb végsőbb pusztulására nem is kíván, hanem mind az Felsőleges Császárné és koronás királyné regimenjén elméjét együtt az praesidiummal (valamint az Nemes Ország), az szerint megnyugtatta, kit sana mente nem is lehet disputálni. Mind az Felsőleges Károly Spanyol Ország királynak koronázatjának ellenkezését is az Ország ellen Munkáczbul haszontalannak látja, s abbul magát ne[m] hogy kivonni, de inkább aval tartani magát kötelezi, nem különben az Szathmari Pacificatiót is helyesnek lenni aprobálja és mindenekben acceptálván, élni is vele kíván, de viszont hogy végezetre az várnak kéznél való hagyását minden igaz ok nélkül maga és az egész praesidium resolutiója ellen manuteneálja és megtartását kívánja, (ex praemissis) nem győzőm csudálni. Holott

1mo Az midőn Kegyelmed az Felsőleges Császárné regimenjét aprobálja s mindenekben fejet hajtani az egész praesidiummal együtt ő Felsőlegének ígéri és készségét devoveálja, mi lehet az oka, hogy mégis praesidiumját bévenni nem akarja.

2do. Azzal, hogy az praesidiumot bé kívánja az Felsőleges Császárné részéről az Méltóságos Generalis Feld Marschall tenni, nem kívánta s nem is kívánja az Méltóságos Fejedelemnek sem várát, se pengi jószágát elvenni, mint az az békesség punctumibul is világosson kitetszik, hanem inkább sine omni praejudicio et bonorum Damno maga az Felsőleges Császárné praesidiumja stipendiumja által ígértetett tartattatni is.

3io. Valamint hogy ha az háromheti terminus alatt az Méltóságos Fejedelem bėjött volna, s az praesidiumot conditioi szerint bevette volna, s az egész jószágát bírhatta és szabadosson usuálhatta volna, úgy szintén ezuttán is, ha maga nagyobb securitására más mediatiók és utak által dolgoit complanálja s visszajön, ámbár praesidium leszen is benne, ugyancsak az szerint fogja bírni, usuálni egész jószágát.

4to. Valamidőn az Méltóságos Fejedelem az Felsőleges Császár és Király halálát megértette s minden hostilitásoknak végét ítélte lenni, senkit ellenségének nem tartott, se magát annak nem tartotta, s közelebb is magát az szerént declarálja, mint az Nemes Hazának igaz tagjának Nemzete közé kell vala bėjőni, annyival inkább, még az háromheti terminus ellőtt constálván az Felsőleges Császár halála, ellőtte tartozott volna visszajőni, de mivel azt elmulatta, s az országgal egyet nem értett, fejet hajtani koronás királynéjának nem akart, sőt az békesség conditiojának, melyeket mindkét fél részén való magyarság országostul acceptált és az Felsőleges Császárné s koronás Királyné is in eorum praesentia kegyelmesen confirmált és ki is adott, az kiért hadakozott, magát nem submitálta, sem resolutiojának nem annuált, hanem defensive ellenségének declarálta és Kegyelmetekkel együtt az hostilitást el is kezdette. Azért az Méltóságos Generalis is méltán kényszerítették az defendens ellenség ellen, és azok ellen is, valakik az békesség conditioi ellen járnak és aztat még szóval és valósággal is nem követik, offendens ellenségeskedést mutatni, nem csak maga ellen az Méltóságos Fejedelem ellen, hanem mindazok ellen, valakik mellette defensive is az Felsőleges Császárné ellen fegyverkeznek és az egész Magyar Országí egyessége ellen járnak és attul különöznek.

5to. Másként is, confinium lévén Lengyel Ország felől azon erősség, vi legum Patriarum is tartozik az Ország csendességének megtartásáért, mostani conjuncturákra és szomszédásbeli hadakozásokra nézve az praesidiumot bevenni, és abbul származható diffendentiájának [!] eltávoztatására aztat acceptálni, Azért éppen csudálkozhatom rajta, sőt elmémmel meg sem foghatom, mi okon praetendálhatja Kegyelmed azt, hogy bele ne tétetődjék az praesidium, s mi okon írhatja azt, hogy nem ellenség, és az várát, jószágot azzal el akarják venni, mely mind hármot ex praemissis ki nem hozhatván, haszontalannak látok tovább sem állítani, sem vitatni, Kegyelmed maga ítélje meg, ha kinek Kegyelmed fejet hajt s azt nem követi Kegyelmed, az mit az Ország jóvára az confirmál, ratificál s az egész Nemzet acceptál, hanem inkább ellenne defensiót teszen, vallyon nem ellenség-e? Az ki az királyához s Hazája törvényéhez hitit letenni nem akarja, és Nemzetével egyet nem ért, valyon nem ellenség-e? Ezek világossak lévén Kegyelmetekben, atyafiságosson kérem s egyszersmind intem is Kegyelmeteket, allatta valóival együtt considerálja bölcsőn az végét az dolgoknak és se magát, se allatta valóit nem vesztegettesse s végső romlásra egész familiáját ne juttassa, mint sok eleven példák azokon (kik Hazájokkal, Nemzetekkel egyet nem értenek), ellőtünk vadnak, ha hirtelen nem is, de bizonyára valamint ezellőtt, szintén úgy ezuttán is fel kell adni magát Kegyelmeteknek, s akkor senki sem ád Kegyelmeteknek semmit, se veszedelméért, se pengi káraiért, s még az életek marasztása is kétséges, sőt Nemzetséges kitörültetése is megtörténhető.

De ha mostan Hazájához, Nemzetéhez való kötelességétül vizeltetve [!] Kegyelmetek üdőt nyerne és az mit szóval mond s kézzel írt, valósággal is megbizonyítaná s magát se offensive, se defensive az Felsőes Császárné és Királynénak, úgy per consequens az Országnek ellenségé[vé] nem tenné, s tartozó kötelessége szerint valójában fejet hajtana s magát az Méltóságos Fejedelem submittálná, az praesidium[nak] sponte sua engedelmességgel bevévésére sinceritást mutatna, nagyot mernék mondani, az által hamarabb megnyerhetné elmulatott idejét s periclitáltatott gratiáját, mint más mediumok által, s talám azután még többet is remélhetne az által, mint magában elképzelné, még azt is megnyerhetné, hogy az praesidium üdövel kivéttetnének bellölle; az mint errül legközelebb mostan érkezett confirmatiójából is kitetszik az Felsőes Császárnak, kit praesentibus annectálok, az Isten az lelkin veszen számot Kegyelmednek, ha Kegyelmed el nem olvastatja.

Mert ugyanis jól gondolkozván, ha mind az egész praemissakat consideráljuk, mire magyarázhatja ember az egy Munkáczban való megmaradását az Méltóságos Fejedelem embereinek és az királyné praesidiumjának bé nem vételét, bizonyára nem egyébre az diffidenciánál, melyben valamint az Méltóságos Fejedelemnek az praesidium bevitelében lehet diffidálni, nem különben más részinek is hasonló[an] lehet annak bé nem vételében, s hogy azért mindkét részről is sopiáltatnék, az sinceritas ütné helyre, kivel, hitemre írom, nagyobb securitást nyerne magának, mint Munkácz várával és abban maradandó három négyszáz emberrel.

A. Minthogy pedig ezeket pennával úgy le nem tehetni s meg nem magyarázhatni, hogy Kegyelmetek maga elméjét rajta megnyugtathatná, csekély elmém szerint tanácsossabbnak ítélném, ha Kegyelmetek még egyszer az Méltóságos Generalis ahoz értő, minden nyelven tudó expressussát kívánna, hogy de ore ad os mindezekrül maga elméjét illumináltathatná, és azon úttal mostan érkezett kegyelmes confirmationalissa is az Felsőes Császárnénak (melyben reménségünk felett való kegyelmessége többekben is, mint concludáltunk s reménlettünk volna, nagyobb mértékben bővön tapasztaltatik), in originali et transumpto repraesentáltathatnék és Kegyelmetek elméje is cum rationibus világosíttatnék, melyrül is ha Kegyelmed és az praesidium annuenciáját de loco et securitate modoque fogom venni, ámbár kevés reménségem legyen is megnyeréséhez, de teljes tehetségemmel azon lesznek, hogy az Méltóságos Generalis Feld Marschalk [előtt]²⁶³ mind addig instálok, hogy ha szintén maga közé kívánna is Kegyelmetek praemittált ahoz értő emberét, az ki lingua nativa is declaratiót tehetne, jó móddal bé fogja küldeni és Kegyelmetek ellőtt declaráltatni. Avagy ha arra nem inducálhatnám is, legalább Kegyelmetek minden statusbul és regementekből kiküldendő fő, közép s allacson renden levő tiszteivel és közlegényeivel is szemben létett s általa (de ore ad os veendő) declaratióit fogja resolválni.

34.

Stryj, 1711. június 11.

*Török András levele II. Rákóczi Ferencnek. Levél érkezett Munkácsról. Személyi ügyek.
A levelek követelik a jószág bérleti díját.*

Eredeti, végig saját kezű írással. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Sztri, 11. Junii 1711.

Felsőes Fejedelem, nékem nagy Kegyelmes Uram!

Munkácsrül az elmúlt estve érkezvén két kapcsos hajdú Sennyei Uram levelével, kívántam tartóztatás nélkül Felsőgedhez alázatosan inviálnom, s magokat is elküldetem; mi karban legyenek az ellenséggel, tehessenek magok relatiót Felsőged elött, ítélem szükségesnek. Mindazáltal Felsőged kegyelmes parancsolatját örömet érteném: illy levelekkel jövő bizonyos embereket parancsolja-é kegyelmessen, hogy mindenkor magok is menjenek az levelekkel, vagy magok itt megtartóztatván, csak az levelek küldtessenek Felsőged után, mivel gyakrabban pénzes alkalmatosságokkal

²⁶³ E szó a mondat átfogalmazása miatt kimaradt, értelemszerűen pótoltuk.

esik expediálások, mivel az költséget szaporítjuk, de ha Felséged elmenni parancsolni méltoztatik, alázatosan kívánom magamat alkalmaztatnom ahoz. Tegnap Bácsmegyei²⁶⁴ uramat az étekgókkal és trombitással Felséged kegyelmes parancsolatja szerint expediáltam Felséged után, kikkel Groff Zicsy²⁶⁵ Uram is felszedvén magát, elment, jelentvén ő Nagyságának, Felséged parancsolta itten leendő accomodatióját, de non obstante eo, csak elment; kívánván bizonyos akaratját Felséged előtt proponálni. Az Sztarosztáné mindennap tudakozza, ha Felséged parancsolatját vészem-é hamar az 7000 lengyel forintos jószág árendálásáru, az hol az marhák accomodáltattak, egyebet nem mondhatok néki, hanem bizonytalan vagyok abban, lészen-é kedve Felségednek hozzá, vagy nem; de az pascuatióért lészen contentatiója, Felséged parancsolatját is minden nap várom, mely ha érkezik, leszen hírével, úgy látom, ha lehetne, mindenünkből egy órában fosztának ki, olly mód nélkül óhajtják pénzünköt. Isten, hiszem, Felséged szíves munkálódási által nem sokára megment tülök, kire hova hamarabb segítse ő Szent Felsége Felségedet, s dolgaink boldog végre való hozásával boldogítsa, szívessen kívánom, s maradok

Felségednek

Alázatos szolgálja,
Török András m. p.

35.

Munkács, 1711. június 12.

Zay András ezereskapitány II. Rákóczi Ferencnek: a Tankovics János elleni fegyelmi ügy; az újvári hadakat elbocsátotta. Szent-Ivány Jánossal és a hadakkal Rákóczihoz mennek.

Eredeti. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 237.

Kívül Thaly Kálmán kézírásával: Rákóczyhoz Lengyelországba.

Munkács, 12. Junii 1711.

Felséges Fejedelem, érdemem felett való Kegyelmes Uram!

Kívántam alázatosan Felségednek repraesentálnom Tankovics János kapitány ellen való inquisitiót és törvényes processust,²⁶⁶ tudván azt, hogy panaszt téssen ellenem: de kérem, addig is, még udvarolhatok Felségednek, az első információnak helyt ne méltóztassik adni, mert reflectálván Felséged sokszori szavaira, az obedienciát, még tisztje leszek, akarkinek is absolute megkívánom.

Az újvári hadak²⁶⁷ nem kívánván megvárni az capitulatiót, úgy magam tisztje is enyhány, íme elbocsátottam, tartván attul, ne következzék nagyobb confusio; magam pedig Brigadiros Sz. Ivanyi János Uram és több hadakkal csuportossan indulok, s valahol Felségedet feltalálom, elmegyek: azalatt is Felséged kegyelmességébe ajánlom magamot. Maradok Felségednek

Alázatos, hív szolgálja,
Zay András m. p.

²⁶⁴ Bácsmegyei Simon „ordiner főember” Rákóczi udvarában.

²⁶⁵ Gróf Zichy Pál győri kanonok, Rákóczi udvari papja.

²⁶⁶ Tankovics János Zay ezredének kompániás kapitánya volt, s egy táncmultság alkalmával történt összeszólalkozás miatt került árestomba. Június 3-án kelt hadbíróági tárgyalásának jegyzőkönyve ma is megtalálható a levél mellett. Az egyszerű fegyelmi ügyben mindössze ezredesének megkövetésére ítélték Tankovicsot, Zayt pedig a hadiszék arra kérte, hogy elégedjék meg a kapitány addigi fogságával.

²⁶⁷ Az Érsekújvár kapitulációja (1710. szeptember 24.) után az őrségből eltávozó és a kurucok oldalán tovább harcoló egységek.

36.

Munkács, 1711. június 12.

Szent-Ivány János beszámolója II. Rákóczi Ferencnek. Pálffy János nem fogadta el a négyhónapi fegyverszüneti ajánlatot, mire az őrség közt megindult a bomlás. A kapituláció elkerülhetetlen. Ő Rákóczihoz megy.

Eredeti, végig saját kezű írás. MOL G 15. I. 1. Caps. H. Fasc. 240.

Munkács, 12. Junii 1711.

Felséges Fejedelem!

Zai Pálfihoz való négyhónapi armistitium végett expeditiója, reménlem eddig tudára vagyon Felségednek. Tegnap érkezvén ő Nagysága, negationt hozott, az kin is az hadd igen megbódult, látván az ellenségnek mind szaporodását, mind napponkint való operatiói által közelítését: mivel pedig az szökés által igen meg gengyült [így!] az hadd, és láttuk, az két erősségnek²⁶⁸ deffenziójára, igen megszapordván az ellenség, nem vagyunk capaxok, determináltuk Zai megtérése után: bocsássuk el az lovas hadat, és aki elmarad az felső erősségektől Felséged után, elejekben adván az dolgot, sem Felséged után menni, akar lopva, akar fegyver alatt, sem az várak defenziójára magát resolválni absolute nem akart, négynél több nem találkozott az regimentemben, Bagossí 4, Turcsányi 2, kapcsolos egy sem, csak halálban haza kívánkozik; sőt most jött ki, volt olly factio között, fogdossák meg az tiszteket és adják kézbe az ellenségnek: és így nolle velle az capitulatiohoz köll fognunk, minden igaz ok nélkül, még most semmi defectussunk nem lévén pro hic et nunc; boldog Isten! melly nagy változás, melly nagy szerencsétlenség, még több kárunk nincsen az minapi casussal circiter 27. személynél az rabbokon és sebesseken kívül.

Én ugyan elvárom, mire vihetünk az capitulatiót, [így!] talán megszállja az Isten ámbár csak az tiszteknak is szíveket, az kik el fognak júni velem, talán effectuálhatjuk megeresztett zászlóval és dobbal elbocsát fegyverestül nagyobb bölcsületemre csak elmentemben, [?] tudom, nem kedves vendége leszek Felségednek, de valamit teszen Felséged velem, én elmegyek; mert rajtam semmi el nem múlt, el sem múlik ezután is, Isten s világ tudja éjelli-nappali nyughatatlanságomat: mindezeket Istenre bízom, az gonoszokat jobbá teheti ő Szent Felsége. Én pedig maradok addig is

Felséged

alázatos szolgája,
SzIJános

37.

Kassa, 1711. június 14.

Pálffy János gróf teljhatalmú katonai parancsnok körlevele a megyékhez: rendelkezései a békés termelőmunka megindítására.

A Borsod és Zemplén vm. közgyűlési jegyzőkönyveibe iktatott példányokat közöljük: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár, Borsod vm. közgyűlési jegyzőkönyvei, 16. kötet, pag. 796–800. és Uo. IV. 2001/a. Zemplén vm. közgyűlési jegyzőkönyvei, 12. kötet, pag. 78–82.²⁶⁹

Mi, Erdődi Gróff Pálffy János. Vöröskő és Bajnócz várainak örökös Ura, Poson vármegyének hasonlóképpen örökös, Sárosnak pedig Fő Ispánja, Horváth Országnak Bánja, Fölséges harma-

²⁶⁸ Ti. Munkács felső és alsó vára.

²⁶⁹ Borsod vm. az 1711. július 16-án Aszalóban, Zemplén pedig a július 20-án Zemplénben tartott közgyűlésen hirdette ki és iktatta jegyzőkönyvebe a pátenst. Mindkét bejegyzés fényképmásolatát Oláh Tamás küldte meg számomra, segítségét ez úton is hálásan köszönöm! (Lásd még a bevezetőben a 11. jegyzetet.) A közlés során a Bánkúti Imre által kiadásra előkészített borsodi példányt vettem alapul, s csupán a pontatlan, hibás szöveghelyeket korrigáltam a zempléni alapján.

dik KAROL Spanyol, Magyar és Cseh Országai Királyunk Mezei Fő Marschalkja, Kassai Fő Generalissa, egy vasas ezernek obestere, és Magyar országai Fő Commendirozó Plenipotentiarius Generalissa. Adjuk tudtára mindenknek az kiknek illik, és kiváltképpen nemes vármegyék, városok és akarmi névvel nevezendő ezen Magyar Országban levő helységek minden rendeknek, tiszteinek, bírának és közönségesen minden lakosinak, ezen patens levelünk által. Hogy minekutánna Isten ő Szent Felsege boldog emlékezetű első JOSEPH Császár és koronás Király Kegyelmes Urunk ő Felsege plenipotentiáinkra bízott kegyes resoluciói mellett, már alkalmas esztendőktől fogvást tartó nemzetséges fegyverkezést lecsendesítvén, és az üdő alatt fenn említett Fölséges JOSEPH Királyunk e világból Istennek titkos rendelésiből lött kimúlásával, az Felseges Öreg Császárné és sopronyi országgyűlésében²⁷⁰ megkoronázott Magyar Országai Királynénkra szállván a gubernium, Fölséges harmadik KAROL Királyunk eljöveteleig királynéi autoritása szerint a' szatthmári pacificatiónak punctumit hazánk, nemzetünk consolatiójára méltóztatván kegyesen confirmálni és maga confirmationalis ratificatióját is kezünkhöz küldeni, melynek is minkeelőtte a nemes vármegyéknek originalisát ő Felsege megküldi, addig is in veris copiis kívánjuk transmittálni. Ahoz képest kívánván az már elkezdett csendességet és békességet állandóbbá tennünk, ezen alább megírt punctuatum feltett közönséges jóra célzó dolgokat, Plenipotentiarius Fő Commendansí autoritásunk szerint minden rendbeliekkel érdemlett²⁷¹ kemény büntetés alatt akarjuk és hadgyök szintül és megmásolhatatlanul observáltatnunk.

LEGESŐBEN is. Mivel már minden rendbeliek securusokká tétettek szabadságinknak állandóképpen leendő megtartásában, ha valamely nyughatatlan elmék titkon vagy nyilván valami zűrzavart koholni igyekeznének, szorgalmatos vigyázással lévén effélékre, valaki legkissebb illető állapotot is akárkik között észreveszen, nem csak híven és gyorsan illendő helyekre bejelentsék, de az haza csendes manutentiójáért üzzék, kergessék, fogják, persequálják és az jus gladiummal magistratusok²⁷² hosszas idővontatás nélkül szaporán exequáltassák is.

SECUNDO. A csendességnek szabad kereskedésnek (kivéve itt az saletrum, puszkapor és onnat²⁷³ való kereskedést, a' ki senkinek meg nem engedtetik), fel s alá való járásnak, jövésnek, menésnek megtartására minden rendek oly szoroson vigyázzanak, úgy az tolvajokra, orgazdákra, útonálló fosztogató praedálókra is, hogy azok (ámbar nem requirátlanék senki is, vagy nem parancsoltatnék), vigore harum persequáltassanak, sine discrimine exequáltassanak, máskint valaki határan olly gonoszság történnik és fel nem támad, persecutio nélkül az malefactor elébb áll,²⁷⁴ a' törtéendő kárnak refusiójára az ollyan helységek fognak kényszerítettüni, és ha a Magistratusok negligálják a' büntetés iránt való igazságnak kiszolgáltatását, efféle károkat magoknak kell megfizetni.

TERTIO. Kikre hogy a nemes vármegyék és városok jobban érkezhessenek, elébbeni parancsolatunk szerint is facultas engedtetik, sőt imponáltatik, hogy mezős és terjes²⁷⁵ földön ármányos katonákat, úgy hegyes tartományokon és districtusokon pedig hajdúkat is tehetségéhez képest való számmal fenntartsanak, meghitt, becsületit szerető hív tiszt alatt, úgy hogy ezen katonák és hajdúk, távoztatván a' szegénységnek zaklatását, szüntelenül járják a' mezőket és hegyeket, valahol legkissebb hírit hallják a tolvajnak, vagy azok orgazdáinak, minden kigondolható úttal móddal és mesterséggel megfogásán igyekeztvén, magistratusa kezéhez assignálják. Hogy ha pedig (kit nem vélnénk), ezen katonaságnak és hajdúságnak kiállításában a nemes vármegyék vagy városok talán²⁷⁶ remisse fáradoznának s elmulatnák, bizonyosok legyenek benne, hogy magunk s más

²⁷⁰ 1681-ben.

²⁷¹ E szó csak a zempléni példányban szerepel.

²⁷² A zempléni példányban így: *jus gladiumú magistratusok*.

²⁷³ A borsodi példányban így! A zempléniben helyesebben: *ónnal* (azaz a korabeli jelentésnek megfelelően ólommal).

²⁷⁴ Értsd: elmenekül, elillan, odébb áll. A zempléni példányban e szó helyett a hasonló hangzású és azonos jelentésű latin *elabor* magyaros ragozású alakja szerepel: *elabál*.

²⁷⁵ Így! Talán *térjes*, azaz *téres-tágas* értelemben? (Mivel a korabeli szóhasználatban *katona* alatt mindig lovas, *hajdú* alatt pedig gyalogos értendő, mindenképpen a terepviszonyokra utaló jelző.)

²⁷⁶ Ez a szó csak a zempléni példányban van meg.

Generalis Uraimék fognak katonákat fogadni, és reájok küldvén, duplann is meg kellett őket fizetni. Teljességgel pedig csak azon ármányosokra se támaszkodjanak, hanem a szükség úgy hozván magával,²⁷⁷ cum gentibus is persequálják és szomszéd vármegyékkel is correspondeálván, azokkal edgyütt üldözvén, extirpálják is előbb közelebb való commendóknak is hírt tévén, hogy azok is assistáljanak.

QUARTO. Az békességnek punctumi, mellyet fenn említett Fölséges Koronás Királynénk kegyes confirmatiója szerint ezen patensünk mellett minden vármegyéknek és városoknak, mint felül megírtuk, in copiis ím küldjük,²⁷⁸ minden rendbeliektől annak valóságos értelme szerint praevia publicatione observáltassanak. És mivel máris sok panaszkó vannak, előnkben is jötenek, hogy kiváltképpen az exauthorizált s hazaszállott vitézlő rendet, az pacificatióban adatott generalis amnistia ellen sokan magok privatumáért impetálják, üldözik és aggraválják, azért mivel sokszor említett Fölséges Királynénk által nem csak az conventiókor visszajött magyarságnak, de ezelőtt akarmikor az hívségre állottaknak is fejeknek, jószágoknak teljes gratiát és amnistiát adni méltóztatott. Publicáltassék kemény büntetés alatt, hogy hadgyanak békét nekik, igazságokban meg ne háborítsák, sött rendetlen háborgatók ellen igazságokig protegálják is. Ez elmúlt téli portiókat is tüllök semmi szín és praetextus alatt ne praetendálják, sőt Vice Ispán Uramék se engedjék helytelenül való aggravatiójokat, hanem ha mi köz szolgálatok proportionate obveniálnak reájok á tempore redditus, igenis praestálják s alkudjanak edgyütt békével, s egymást ne keserítsék s mocskolják s persequálják, egyébaránt afféle egyenetlenségekkel a' publicumoknak is ártalmat okozhatnának, mellyet mindenképpen kemény animadversio és büntetés alatt eltávoztassanak, úgy hogy azon gravis animadversio alatt az hazaszállott Vitézlő Rend is magát ahoz alkalmaztassa s csendességben lakván, minden egyenetlenségeket eltávoztassanak.

QUINTO. Nem kevés hátramaradására esik Fölséges Urunk szolgálatinak, úgy a nemes vármegyéknek, földesuraknak is nagy kárára az jobbágyságnak egy vármegyéből másikba való szökése és transmigratiója. Mellyeknek hogy helységekben való visszaszállítatások annál hamarabb effectuáltathassék, publicálják a nemes vármegyék in gremio sui kemény intésekkel, hogy ki-ki előbbeni lakóhelyére (complanálván azt, a' mivel az helységek közzé tartoznának), menjen vissza, máskint militaris assistentiával is, mellyet a' nemes vármegyék s földesurak requisitiójára parancsolatunk szerint Generalis Uraimék okvetetlen adni fognak, kintelenítetnek az visszamenetelre. Akik talám még mostanában is²⁷⁹ elszökni akarnának, tetsessék oly rendelés, hogy mindenütt reájok jó vigyázás légyen, s ha utolérik, mások példájára is keményen büntetessenek meg, egyébiránt hogy annál is inkább megtartóztassanak az ilyen szökésre való²⁸⁰ hajlandó lakosok, Nemes Bihar vármegye semmiképpen ne engedje a' jobbágyságnak Berettyó vizén való általmenetelét,²⁸¹ hanem erre szorgalmatosan vigyáztasson s mindenképpen gátást tégyen.

SEXTO. Az vizeken levő²⁸² réveket s más országokruval való passusokat szorgalmatosan és szorossan őriztessék, alattomban való révek és álutak elterültessenek s keményen²⁸³ bévágattassanak, fel s alá járások²⁸⁴ megvizsgáltassanak. minden estve takarodásra az harangok az faluban²⁸⁵ megvonattassanak, étszakai strázsák helységekben tartassanak, hogy történhető károkról határokon²⁸⁶ számot adhassanak, megfizetésére okot ne adjanak. Mindezeknek szorossabb megtartására az nemes vármegyék magok generalis gyűlésekben ne csak ezen patensünket publikálják, hanem az kegyelmesen confirmált pacificatióknak punctumit is figyelmetesen elolvassák, s született nyelvenn²⁸⁷

²⁷⁷ A zempléni példányban így: *az szükség úgy kívánván.*

²⁷⁸ Valóban, mindkét jegyzőkönyvben iktatva van a békepontok ratifikált szövege is.

²⁷⁹ A zempléni példányban így: *Akik pedig még mostanában is talám...*

²⁸⁰ A zempléni példányból ez az egyébként is felesleges szó hiányzik.

²⁸¹ A zempléni példányban fordított szórenddel így: *által való menetelit.*

²⁸² A zempléni példányban: *való.*

²⁸³ A zempléni példányból ez a szó hiányzik.

²⁸⁴ A zempléni példányban: *járók.*

²⁸⁵ A zempléni példányban: *falukon.*

²⁸⁶ A zempléni példányból ez a szó hiányzik.

²⁸⁷ Mindkét példányban így. Értsd: a lakosság anyanyelvén.

is megmagyarázzák, s az elolvasás után is egész vármegyékben levő helységekben elolvastassák és publikálják. Sőt, a' kik még hiteket le nem tették is, hogy ezen Fölséges Királyné kegyelmességében és pacificatiónak gyümölcseiben részesüljenek, letenni igyekezzenek, különben sem cselekedvén. Költ Kassán, die 14. Junii, anno Domini²⁸⁸ 1711.

Groff Palfi Janos m. p.²⁸⁹

RÖVIDÍTÉSEK

- AR I/III. II. Rákóczi Ferencz fejedelem leveleskönyvei, levéltárának egykorú lajstromaival. 1703–1712. Közli: *Thaly Kálmán*. III. (1710–1712.) (Archivum Rákócziánium, I. osztály, III.) Budapest, 1874.
- AR I/VIII. Székesi gróf Bercsenyi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó leveleskönyvei s más emlékezetreméltó iratai. 1705–1711. Közli: *Thaly Kálmán*. (Archivum Rákócziánium, I. osztály, VIII.) Budapest, 1882.
- Bánkúti:*
Dokumentumok... *Bánkúti Imre:* Dokumentumok a szatmári béke történetéhez. (BTM Műhely 2.) Budapest, 1991.
- Bánkúti:* Források
Kassa védelméhez. *Bánkúti Imre:* Források Kassa 1710–1711. évi védelméhez. *Hadtörténelmi Közlemények*, 116. (2003) 876–932. o.
- HK *Hadtörténelmi Közlemények*
- Hopp:* A rákóczi
emigráció ... *Hopp Lajos:* A Rákóczi-emigráció Lengyelországban. (Irodalomtörténeti füzetek, 80.) Budapest, 1973.
- Lukinich:* A szatmári
béke tört. A szatmári béke története és okirattára. Közzétette, történeti bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta: *Lukinich Imre*. (Fontes historiae Hungaricae aevi recentioris. Magyarország újkori történetének forrásai. Hivatalos iratok és levelek.) Budapest, 1925.
- Mészáros:* Bene regi... Bene Regi – A király javára. Ebergényi László császári altábornagy szerepe a szatmári békekötésben. Ebergényi László válogatott levelei és Bivolínyi István töredék naplója (1710–1711). A levelezést sajtó alá rendezte, a bevezetőt írta és a mutatókat összeállította *Mészáros Kálmán*. A latin nyelvű naplót fordította és jegyzetekkel ellátta *Bánkúti Imre*. A latin nyelvű szövegrészeket lektorálta *Tóth Gergely*. (Rákóczi Források.) Budapest, 2010.
- MOL Magyar Országos Levéltár
- Nagy:* Mo. csal. *Nagy Iván:* Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal. I–XII. és Pótlék-köt. Pest, 1857–1868. (Nyolc kötetbe rendezett reprint kiadás Szakály Ferenc kísérőtanulmányával, 1987.)
- Pulyai:* Szatmári
békeség. *Pulyai János:* Szatmári békeség. S. a. r., a bevezetőt írta, a jegyzeteket és mutatókat *Mészáros Kálmán* közreműködésével összeállította *Bánkúti Imre*. (Rákóczi Források.) Budapest, 2007.

²⁸⁸ A zempléni példányból ez a szó hiányzik.

²⁸⁹ A zempléni példányban latin aláírással: Comes Joannes Palfi m. p.

A HADTÖRTÉNETI INTÉZET

ÉS MÚZEUM KÖNYVTÁRA

TULIPÁN ÉVA

Szigorúan ellenőrzött
emlékezet

A Köztársaság téri ostrom 1956-ban

Argumentum